

نفت و توهم

برنامه‌ریزی از اقتصاد نفتی

مؤلفه دکتر محمدحسین علی‌ری‌ایله

التشارات بنیاد بحث

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقتصاد کشور وابسته به نفت است. اما وخیم‌تر از این وابستگی، وابستگی ذهنی مردم به نفت می‌باشد که باعث گردیده کشور در وضعیت «اقتصاد استراحتی» گرفتار شود.

تصور مردم از میزان درآمدهای کشور از نفت و نیز در مورد کل بودجه کشور، ده‌ها، صدها و گاه هزاران برابر واقعیت است!

این توهمات موجب بروز مطالباتی در میان مردم شده است که برآوردن آن نه تنها در توان اقتصادی کشور نیست، بلکه به جای تلاش برای افزایش تولید، باعث بروز پدیده‌ای به نام «تبلی اجتماعی» در میان مردم گردیده و ایرانی‌ها را پس از اعراب در دومین جایگاه در جهان از این حیث قرار داده است.

این کتاب برنامه‌ها، راهکارها و استراتژی‌های رهایی از

وابستگی ذهنی و اقتصادی به نفت را مطرح کرده است. ■

انتشارات بنیاد بعثت

نام کتاب: نفت و توهم (برنامه رهایی از اقتصاد نفتی)

چاپ: اول ۱۳۹۲

چاپخانه: توحید

تیراژ: ۵۰۰۰ جلد

مؤلف: محمدحسن قدیری ایبانه

شابک: ۸-۴۵۰-۳۰۹-۹۶۴-۹۷۸

قیمت:.....ریال

مرکز پخش: تهران خیابان سمیه بین شهید مفتاح و فرصت

شماره ۱۷۳ تلفن: ۸۸۸۲۲۳۷۴ ص.پ: ۴۹۶۱۱-۱۵۸۱۷

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

نفت و توهّم

برنامه رهایی از اقتصادِ نفتی

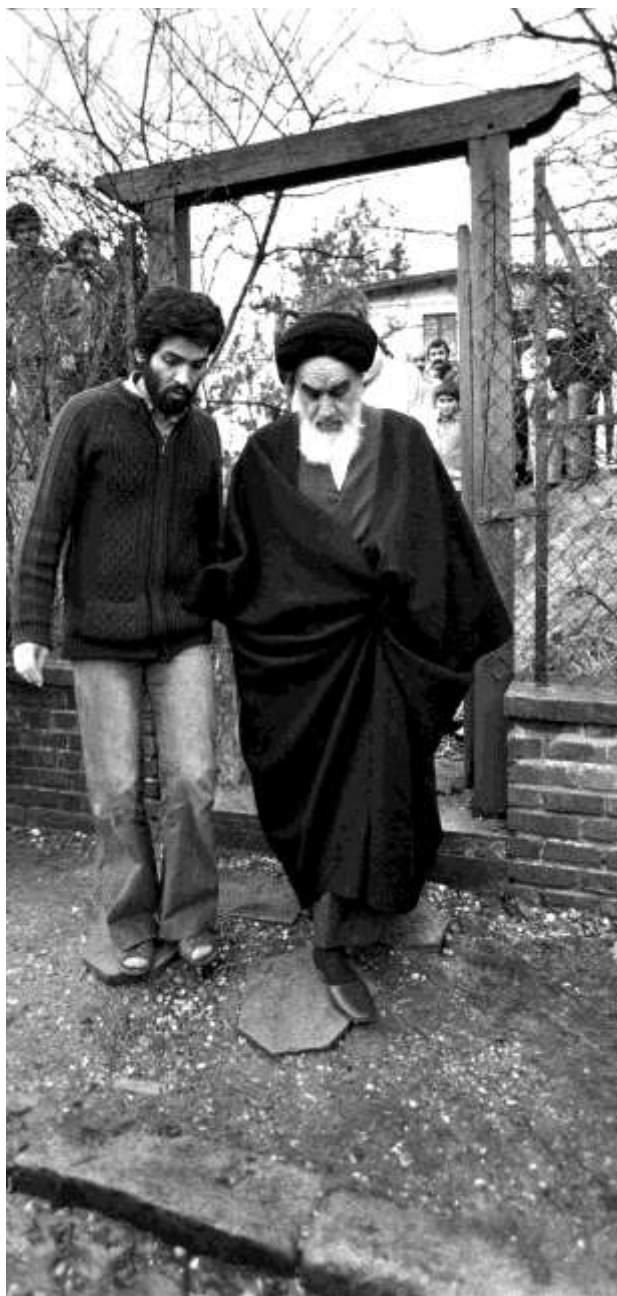
دکتر محمدحسن قدیری ابیانه

www.ghadiri.ir
mh.ghadiri@gmail.com

اردیبهشت ۱۳۹۲

قدیری ایبانه در فرانسه در کنار حضرت امام خمینی (ره) ۱۳۵۷

فهرست

۱۰	تقدیمی
۱۳	درباره مؤلف
۲۳	فصل اول / توهم نفتی
۲۳	منابع خداداد ایران
۲۷	صادرات قبل از انقلاب
۲۸	امید به زندگی
۲۸	سهیمه اوپک
۲۹	سرنوشت درآمدهای نفتی
۲۹	نفت در بودجه سالانه
۳۰	نفت در بودجه ۱۳۹۱
۳۲	سرنوشت نفت مصرفی در داخل کشور
۳۲	میزان حقوق‌ها
۳۳	هزینه‌های تحصیلی
۳۳	سایر منابع درآمدی دولت
۳۴	منابع بودجه عمومی دولت

۳۵.....	درآمد واقعی سال ۱۳۸۹.....
۳۶.....	بودجه سال ۱۳۹۱.....
۳۶.....	افزایش بودجه.....
۳۸.....	لایحه بودجه سال ۱۳۹۲.....
۳۸.....	بودجه شرکت‌های دولتی.....
۴۱.....	توزیع عادلانه بودجه.....
۴۲.....	عوارض توهّم نفتی.....
۴۳.....	فصل دوم / توطئه‌های خارجی.....
۴۳.....	دلایل وابستگی اقتصاد کشور به نفت.....
۴۳.....	توطئه علیه فرهنگ پیشرفت.....
۴۵.....	نفوذ آمریکا و انگلیس در ایران.....
۴۶.....	سیاست‌های مشترک غرب.....
۴۶.....	استراتژی‌های غرب.....
۴۷.....	مصادیق توطئه‌های خارجی.....
۴۹.....	تلاش انگلیس برای ترویج مصرف‌گرایی.....
۵۰.....	صادرات کالاهای مصرفی به ایران.....
۵۱.....	آلوده‌سازی مهم‌تر از مهار.....
۵۱.....	علل پیشرفت کشورهای غیرنفتی.....
۵۳.....	فصل سوم / اقتصاد استراحتی.....
۵۳.....	ساعات مفید کاری در ایران و جهان.....
۵۴.....	بار تکفل.....
۵۶.....	حقوق کارکنان دولت.....
۵۷.....	تعطیلات مناسبتی در ایران و جهان.....
۵۷.....	زیان تعطیلات برای اقتصاد ایران.....
۵۸.....	سیاست کاهش تعطیلات.....
۶۰.....	محورهای فرهنگی عامل پیشرفت سایر ملت‌ها.....
۶۲.....	تفاوت آموزش در ایران و ژاپن.....
۶۹.....	اقتصاد استراحتی.....
۷۰.....	اقتصاد ریاضتی.....

۷۰	شعارهای سال کشور.....
۷۱	مرحله گذار اقتصادی.....
۷۳	فصل چهارم / یارانه ها.....
۷۳	هدفمندی یارانه های سوخت.....
۷۴	سرنوشت نفت مصرفی در داخل.....
۷۴	مالکیت دولت و ملت.....
۷۵	قیمت واقعی نفت خام.....
۷۶	ارزش واقعی فرآورده های نفتی.....
۷۷	یارانه های سوخت.....
۷۸	برنج و بنزین.....
۸۰	اموال عمومی.....
۸۶	قاجاق سوخت.....
۸۸	انحراف در تشخیص مزیت های اقتصادی.....
۸۸	اسراف در مصرف در ایران نسبت به جهان.....
۸۹	سهیمیه ایران در اوپک.....
۹۰	اقتصاد اتلاف سرمایه ها.....
۹۰	منطق عجیب رایج.....
۹۲	ارزیابی مرحله اول هدفمندی.....
۹۲	آثار واقعی شدن قیمت ها.....
۹۳	راهکارهای هدفمندسازی یارانه ها.....
۹۴	وعده های انتخاباتی.....
۹۴	دولت بعدی.....
۹۷	فصل پنجم / دیدگاه اسلام.....
۹۹	نقش شانس در موفقیت.....
۱۰۳	انگیزه کار در اسلام.....
۱۰۸	بالاترین تفریح.....
۱۱۰	پاکیزه ترین کار.....
۱۱۳	انتظار کمک از بیت المال.....
۱۱۶	زینت دنیا.....

۱۱۸		توقع شغل از دولت
۱۲۱		مرز کار خوب و بد
۱۲۳		خوب کار کردن
۱۲۷		توقع از بودجه دولت
۱۲۹		امام علی (ع) و بودجه عمومی
۱۳۲		کار و فقر
۱۳۶		نقش حجاب در پیشرفت
۱۳۹		فصل ششم / استراتژی ها
۱۴۰		استراتژی اصلاح وضعیت اداری
۱۴۱		سیاست ها
۱۴۲		استراتژی ها
۱۴۸		استراتژی اصلاح وضعیت اقتصادی کشور

تقدیمی متفاوت

این کتاب را تقدیم می‌کنم به کارگران افغانی مقیم ایران، که بدون مجوز کار، بدون هیچ حمایت و پشتیبانی، با همت و کار و تلاش شبانه‌روزی خویش، حجت را بر جوانان ایرانی که در انتظار حمایت و امکانات، بیکار نشسته‌اند، تمام کردند.

این کتاب را تقدیم می‌کنم به آن دسته عظیم از کارکنان دستگاه‌های حکومتی که مطابق با آخرین ارزیابی منتشره از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، متوسط ساعت مفید کاری در ادارات را به ۲۲ دقیقه در روز کاهش داده‌اند و بدون اینکه توجه کنند، در حالی که حقوقشان از جیب ملت تأمین می‌شود، از انجام وظیفه خویش طفره می‌روند و ارباب‌رجوع را در ادارات سرگردان و از انجام سریع امور آنان پرهیز و کارهای امروز را به فردا موکول می‌کنند، تا شاید با مطالعه این کتاب دچار وجدان‌درد شوند و تغییر مثبتی در رفتار کاری‌شان حاصل شود.

این کتاب را تقدیم می‌کنم به تهیه‌کنندگان، کارگردانان و نویسندگانی که از کار و تلاش به عنوان خرکاری و سگ‌دویی نام می‌برند تا یا حرفه خود و یا سبک ضدفرهنگی نویسندگی و تولیدات خویش را تغییر دهند.

این اثر را تقدیم می‌کنم به نامزدهایی که در ایام انتخابات، بی‌جهت بر توقعات مردم از بودجه عمومی دامن می‌زنند و وعده‌های نشدنی می‌دهند، بدون اینکه بگویند هزینه‌های تحقق چنین وعده‌هایی از کجا تأمین می‌گردد، تا شاید از توهم خود و یا فریب مردم دست بردارند و به جای دادن وعده‌های خدمات از منابع خیالی، برنامه‌هایی را برای تولید ثروت در کشور و افزایش اقتدار ملی ارائه کنند..

این کتاب را تقدیم می‌کنم به دانشجویانی که خود را بخشی از «صورت مسئله» دانسته، انتظار دارند که برایشان شغل ایجاد شود تا شاید خود را به جای «صورت مسئله»، «بخشی از راه‌حل» بدانند و طوری درس بخوانند که بتوانند بدون انتظار کمک و امکانات دولتی برای خود و برای آنان که به دانشگاه راه نیافته‌اند، شغل ایجاد کنند.

این کتاب را تقدیم می‌کنم به اساتیدی که دانشجویانی را تربیت می‌کنند که بعداً از ضعف آنان در مصادر مدیریتی و کارشناسی انتقاد می‌کنند تا شاید همت بیشتری در آموزش و تربیت نیروها به کار گیرند.

این کتاب را تقدیم می‌کنم به دانش‌آموختگانی که به محض پیشنهاد بهتر کاری از سوی کشورهای خارجی، حتی از سوی دشمنان ملت ایران، به آن لیک گفته، ملت خویش را از

خدمات خویش محروم می‌کنند و مسبب عقب‌افتادگی‌های کشور می‌شوند تا شاید عرق ملی و دینی آنان به جوش آید و خدمت به ملت و کشور خویش را بر خدمت به دشمنان بیگانه ترجیح دهند.

این کتاب را تقدیم می‌کنم به صاحبان سرمایه که به جای سرمایه‌گذاری در اموری که ثروت جدیدی برای کشور تولید کند، سرمایه خود را در دلالتی‌های بی‌جا و «جابه‌جایی ثروت» به نفع خویش هزینه می‌کنند تا شاید به خود آیند و راه و روش خویش را تغییر دهند و سرمایه‌های خویش را در جهتی به کار گیرند که هم خود از آن منتفع شوند و هم کشور را از واردات بی‌نیاز کرده، بر تولید ملی بیفزایند.

و در پایان این کتاب را تقدیم به مردمی می‌کنم که تصور می‌کنند با اتکا به درآمدهای عمومی کشور می‌توان معیشت، مسکن، اشتغال و رفاه عمومی را تأمین کرد، تا از این توهّم خارج شوند و ایران را از مقام دومی تنبلی اجتماعی جهان خارج کنند.

دربارهٔ مولف

دکتر محمدحسن قدیری ایبانه مدیر
تأسیس انجمن نخبگان جهان اسلام،
عضو شورای بین‌الملل فرهنگ و
اندیشه اسلامی و کارشناس عالی
امور استراتژیک وزارت امور خارجه می‌باشد.

وی به سال ۱۳۳۲ در تهران به دنیا آمد. تحصیلات دانشگاهی
خود را در سال ۱۳۵۱ در فلورانس ایتالیا در رشته معماری
آغاز نمود. در ۱۳۵۳ هنگامی که بیست سال داشت، نخستین
انجمن اسلامی دانشجویان ایرانی در ایتالیا را پایه‌گذاری گرد
و علیه رژیم سلطنتی وقت ایران و در راه پیروزی انقلاب
اسلامی مبارزه کرد.

در اواخر سال ۱۳۵۷ به حضرت امام خمینی (ره) در فرانسه
پیوست.

فعالیت دیپلماتیک خود را از آغازین روزهای انقلاب اسلامی
به عنوان نخستین رایزن مطبوعاتی سفارت ایران در ایتالیا آغاز
کرد.

در سال ۱۳۶۱ تحصیلات خود را در رشتهٔ معماری، در
فلورانس ایتالیا به پایان برد. همچنین دارای درجهٔ دکتری در
علوم استراتژیک با گرایش مدیریت استراتژیک از تهران
می‌باشد.

دکتر قدیری ایبانه سمت سفیری جمهوری اسلامی ایران در
استرالیا، بلیز، گوآتمالا و مکزیک را در سابقهٔ دیپلماتیک خود
دارد.

کتاب مؤلف

به زبان فارسی

- "مسیحیت از واقعیت تا تحریف؛
- "زن در اسلام و غرب"؛
- "عوامل و موانع فرهنگی کار، تولید و پیشرفت"؛
- "کلیدهای پیشرفت (عوامل و موانع فرهنگی کار، تولید و سرمایه؛
- نفت و توهّم، برنامه رهایی از اقتصاد نفتی"
- "برنامه جهاد اداری: نجات ارباب رجوع" در دست انتشار

به زبان‌های خارجی

- "اسلام بدون تحریف" به زبان اسپانیایی
(Islam sin distorcion)
- "این است اسلام" به زبان‌های اسپانیایی
(Esto es el el Islam)
- "این است اسلام" به زبان‌های انگلیسی
(This is Islam)
- زنان در اسلام (آماده انتشار)
(Women in Islam)

تحقیقات

برخی از کارهای مفصل تحقیقی مؤلف عبارتند از:

۱. بیکاری و استراتژی بهینه جمهوری اسلامی ایران
برای رفع آن، از دیدگاه توسعه و امنیت ملی (۲۵۰
صفحه)؛
۲. عوامل و موانع فرهنگی، اجتماعی توسعه؛
۳. نقش رو به تزاید سازمان‌های غیر دولتی در جهان
(۸۰ صفحه، چاپ شده در نشریه علمی دانشگاه و
روزنامه اطلاعات)؛
۴. تأثیر فرهنگ بر سازمان (۱۵۴ صفحه، برخی از
مقالات قرائت شده در همایش‌ها)؛
۵. محو فقر در اقتصاد غیرمتکی به نفت (مقاله ارائه شده
در همایش مسئله فقر و فقرزدایی سازمان برنامه و
بودجه اردیبهشت)
۶. تأثیر عملکرد خانواده در اقتصاد کلان (همایش
مشارکت زنان و صرفه‌جویی، دفتر مشارکت امور
زنان، ریاست جمهوری ۱۳۷۵)؛
۷. جهاد اداری.

مقالات

۱. ضرورت هدایت سوبسید فرآورده‌های نفتی به سوی
توسعه اقتصادی (سال ۱۳۷۳، روزنامه اطلاعات)؛
۲. نقدی بر سوبسید (روزنامه ایران، ۳۰ شماره، سال
۱۳۷۴)؛
۳. نقدی بر محو فقر (سال ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵، روزنامه
اطلاعات، ۳۰ شماره)؛

۴. اشتغال، فرهنگ و توسعه، (۶۰ شماره، مندرج در روزنامه اطلاعات، سال ۱۳۸۰)؛

۵. کار و قناعت: دو عامل اصلی توسعه (روزنامه ایران)؛

۶. نقدی بر سازندگی، عوامل و موانع تصمیمات سرنوشت‌ساز (۱۳۷۷ روزنامه ایران)؛

۷. نقدی بر بودجه دولت: عدم شفافیت یارانه‌ها (روزنامه اطلاعات، آذر ماه ۱۳۸۰).

و صدها مقاله اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و بین‌الملل از مؤلف در رسانه‌های گروهی منتشر شده است.

مقدمه

مقام معظم رهبری به دنبال اعلام سال ۱۳۹۲ به عنوان سال حماسه سیاسی، حماسه اقتصادی، در حرم مطهر رضوی در اولین روز سال ۱۳۹۲ فرمودند:

"... از اول سال ۹۱ آمریکائی‌ها برنامه‌های جدید خودشان را شروع کردند؛ ... در عمل سعی کردند نسبت به ایران و ملت ایران سختگیری کنند؛ تحریم‌های شدیدی را از اوائل سال ۹۱ گذاشتند — تحریم نفت، تحریم بانک و مبادلات بانکی و پولی بین جمهوری اسلامی و کشورهای دیگر — کارهای زیادی هم در این زمینه انجام دادند. ... انتظار داشتند ایران در مقابل این حرکت برنامه‌ریزی شده که با شدت دنبال هم می‌کردند، دست از فعالیت‌های رشدیابنده‌ی علمی خود بردارد و تسلیم زورگوئی‌های آمریکا شود.

... تحریم‌ها بی‌اثر نبود؛ می‌خواهند خوشحالی کنند، بکنند. تحریم‌ها بالاخره اثر گذاشت؛ این هم یک اشکال اساسی در خود ما است. اقتصاد ما دچار این اشکال است که وابسته‌ی به نفت است. ما باید اقتصاد خودمان را از نفت جدا کنیم؛ دولت‌های ما در برنامه‌های اساسی خودشان این را بگنجانند.

من هفده هجده سال قبل به دولتی که در آن زمان سر کار بود و به مسئولان گفتم کاری کنید که ما هر وقت اراده کردیم، بتوانیم در چاه‌های نفت را ببندیم. آقایان به قول خودشان "تکنوکرات" لبخند انکار زدند که مگر می‌شود؟! بله، می‌شود؛ باید دنبال کرد، باید اقدام کرد، باید برنامه‌ریزی کرد. وقتی برنامه‌ی اقتصادی یک کشور به یک نقطه‌ی خاص متصل و وابسته باشد، دشمنان روی آن نقطه‌ی خاص تمرکز پیدا می‌کنند. بله، تحریم‌ها اثر گذاشت، منتها نه آن اثری را که دشمن می‌خواست؛ ...

... گفتیم که تلاش‌های این‌ها بی‌اثر نبود؛ بله، بی‌اثر نبود، اما در کنار اثر منفی، یک اثر مثبت بزرگی هم که مورد انتظار ما بود، اتفاق افتاد؛ یعنی تحریم موجب شد که نیروهای درونی و ظرفیت عظیم ملت ایران فعال شود، استعدادهایی بروز کند و کارهای عظیمی تحقق پیدا کند؛ که اگر تحریم نبود، این کارها اتفاق نمی‌افتاد. ما به برکت تحریم توانستیم به کارهای بزرگی دست بزنیم؛ جوانان ما توفیقاتی به دست بیاورند که اگر تحریم نبود، ما به این توفیقات یقیناً دست پیدا نمی‌کردیم. ...

بله، ما اگر چنانچه این زیرساخت‌ها را از قبل فراهم کرده بودیم، تحریم دشمن همین مقدار اثر منفی را هم که کرد، نمی‌کرد. ...

حوادث سال ۹۱ درس بزرگی به ما می‌دهد؛ این درس این است که یک ملت زنده از تهدید و فشار و سختگیری دشمن هرگز به زانو در نخواهد آمد. برای ما و برای همه‌ی کسانی که مسائل ایران را دنبال می‌کنند، معلوم شد که آنچه برای یک

ملت مهم است، تکیه به استعداد درونی خود، توکل به خدای بزرگ، اعتماد به خود و عدم تکیه‌ی به دشمنان است؛ این است که می‌تواند یک ملت را به جلو ببرد.

... ما ضعف‌های خودمان را هم شناختیم. ضعف ما در اقتصاد، که به سختی معیشت گروه‌هایی از مردم منتهی شد، عبارت است از وابستگی به نفت — که عرض کردم این یکی از ضعف‌های ما است —

... دولت‌ها، صنعتگران، کشاورزان، سرمایه‌داران و کارآفرینان، پژوهشگران علمی، طراحان علمی و صنعتی همه موظفند به این وظیفه‌ی اخلاقی بزرگ، به این وظیفه‌ی عاقلانه، که پیش از نیاز، خودشان را آماده کنند و یک قدم جلوتر از نقشه‌ی دشمن حرکت کنند. مدیران اقتصادی، استادان دانشگاه، انجمن‌های علمی، پارک‌های علمی و فناوری، همه‌ی این‌ها باید پیش‌دستی را در کار علمی وجهه‌ی همت خودشان قرار دهند؛ مقاله‌ی علمی می‌نویسند، در این جهت باشد؛ پژوهش علمی می‌کنند، در این جهت باشد؛ کار صنعتی می‌کنند، کار فنی می‌کنند، کار علمی می‌کنند، همه در این جهت باشد؛ مدیران دولتی، مدیران دانشگاه‌ها، مدیران علمی، آحاد ملت در این جهت حرکت کنند.

وظیفه‌ی همه‌ی ما این است که سعی کنیم کشور را مستحکم، غیر قابل نفوذ، غیر قابل تأثیر از سوی دشمن، حفظ کنیم و نگه داریم؛ این یکی از اقتضائات «اقتصاد مقاومتی» است که ما مطرح کردیم. در اقتصاد مقاومتی، یک رکن اساسی و مهم، مقاوم بودن اقتصاد است. اقتصاد باید مقاوم باشد؛ باید بتواند

در مقابل آنچه که ممکن است در معرض توطئه‌ی دشمن قرار بگیرد، مقاومت کند."

قطع وابستگی اقتصاد ایران به نفت، آرزوی دلسوزان این کشور است؛ اما راهکارهای عملی قطع این وابستگی چیست؟
مقدمه لازم برای قطع وابستگی اقتصاد کشور به نفت، رفع وابستگی بزرگ‌تری است که وجود دارد و آن، وابستگی ذهنی به نفت است.

متأسفانه نه تنها اقتصاد کشور به نفت معتاد شده، بلکه اعتیاد ذهنی به درآمدهای نفتی، بسیاری از افراد را از کارایی انداخته است.
نکته ای که این کتاب در صدد تشریح و اثبات آن است، این است که این وابستگی ذهنی ناشی از توهمی است که تقریباً عموم مردم و مسئولان گرفتار آن‌اند و این توهم، توهم نفتی است؛ توهمی که به شدت فلج‌کننده و مشکل‌ساز است.

این کتاب به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد:

- میزان درآمدهای نفتی و بودجه دولت چه مقدار است و صرف چه اموری می‌شود؟
- نتیجه افزایش درآمدهای نفتی سال‌های اخیر در زندگی مردم چیست؟
- چرا برخی از کشورهایی که نفت ندارند، از ایران پیشرفت بیشتری داشته‌اند؟
- نقش توزیع عادلانه بودجه در تأمین خواسته‌های مردم تا چه حدی است؟
- تبیین (چرایی) تعیین شعارهای اقتصادی توسط مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر.

- آیا وضعیت اقتصادی کشور در وضعیت جهاد اقتصادی، اقتصاد مقاومتی و یا حماسه اقتصادی است؟
 - آیا خطر بروز اقتصاد ریاضتی برای کشور وجود دارد؟
 - یارانه‌های سوخت چه میزان است؟
 - آیا هدفمندسازی یارانه‌ها به نفع مردم است؟
 - تأثیر هدفمندسازی در تورم چگونه است؟
 - تجربه کشورهای دیگر در این ارتباط چیست؟
 - نرخ واقعی سوخت چه مقدار است؟
 - هدفمندسازی به نفع کدام اقشار جامعه می‌باشد؟
- امید است مطالعه این کتاب مخاطبان را به عمق مسائل آشنا کرده، آن‌ها را از توهّم جاری نجات دهد و زمینه را برای تحقق حماسه اقتصادی فراهم آورد.
- به طور یقین، متوهّم بودن، کمکی به پیشرفت کشور و بهبود زندگی مردم نمی‌کند.
- پرسش پایانی این است که:
- آیا شما (خواننده محترم این کتاب) نیز دچار توهّم هستید؟! مطالعه این کتاب می‌تواند به شما در آشنایی با پاسخ به این پرسش‌ها کمک کند.
- بدین وسیله تقاضا دارد نگارنده را از نظرات خویش در رابطه با این کتاب مطلع فرماید.

محمد حسن قدیری ایبانه

اردیبهشت ۱۳۹۲

WWW.GHADIRI.IR

MH.GHADIRI@GMAIL.COM

فصل اول

توهم نفتی

منابع خداداد ایران

ایران عضو مهم اوپک

در سال‌های اخیر قیمت نفت خام در جهان افزایش یافته است و به دنبال آن، درآمدهای کشور از این نعمت خداداد فزونی یافته است. از این رو این پرسش در بسیاری از اذهان وجود دارد که:

- این درآمدها به کجا می‌روند؟
- تأثیر افزایش درآمدهای نفتی بر کشور چه بوده است؟
- چرا کشورهای فاقد این درآمدها پیشرفت بیشتری دارند؟

• چرا با وجود چنین درآمدی باید شاهد مشکلاتی در معیشت، مسکن، اشتغال، ازدواج، رفاه عمومی و تفریح باشیم؟

برای پاسخ به این پرسش‌ها ابتدا باید مشخص کرد که میزان درآمدهای نفتی ایران از صادرات نفت چه مقدار است تا بتوان در مورد چگونگی هزینه کردن آن پاسخ گفت. ارقام بودجه و از جمله درآمدهای نفتی کشور موضوع محرمانه‌ای نیست و در هر نقطه از جهان می‌توان از طریق اینترنت به آن دسترسی داشت. کافی است عبارات «آمار صادرات نفت ایران» یا «*Iran oil expo statistics*» را در سایت‌ها جست‌وجو کنیم.

علاوه بر منابع رسمی ایران، منابع جهانی از جمله سازمان اوپک، سازمان بین‌المللی انرژی، بانک جهانی، سازمان بین‌المللی توسعه و سایر منابع نیز به آن پرداخته‌اند.

آنچه مسلم است با نگاه به ردیف بودجه مشخص می‌شود که ارقام درآمدهای نفتی نجومی است. اعداد آنقدر درشت‌اند که تصور اندازه آن حتی برای کارشناسان دشوار است.

در این نوشتار برای اینکه عموم مردم به اندازه واقعی درآمدهای نفتی و نیز سایر درآمدها و نیز هزینه‌ها پی ببرند، ارقام بر حسب سنجه و معیاری که مردم با آن سروکار دارند، محاسبه می‌شوند تا تصور درستی از میزان آن به دست آید.

معمولاً مردم درآمد خویش را ماهانه محاسبه می‌کنند؛ لذا چنانچه درآمدهای نفتی به ازای هر نفر در هر ماه و به تومان

محاسبه گردد، برای عموم قابل لمس خواهد بود؛ مثلاً بررسی شود که میزان درآمد نفتی به ازای هر ایرانی در هر ماه چه مقدار است؟ به عبارت دیگر، اگر بر فرض غیرواقعی مبلغ حاصل از صادرات نفت خام در هیچیک از ضرورت‌های کشور هزینه نگردد و آن را به طور مساوی بین همه ایرانیان توزیع کنند، به هر نفر در هر ماه چه مبلغی خواهد رسید؟ در این صورت است که ارزیابی درآمد و هزینه در کشور برای عامه مردم قابل لمس و تصور خواهد شد.

برای انجام این محاسبات باید رقم بودجه به تومان در نظر گرفته، بر جمعیت کشور تقسیم شود و سپس بر عدد دوازده (تعداد ماه‌های سال) تقسیم گردد تا میزان آن بر حسب هر نفر در هر ماه به تومان به دست آید.

تصور مردم از درآمدهای نفتی

آیا تصور مردم از میزان درآمدهای نفتی با واقعیت منطبق است؟

از خواننده درخواست می‌شود تصویری را که از میزان درآمدهای نفتی به ازای هر ایرانی در هر ماه دارد، در نظر بگیرد تا بعد از مشاهده محاسبات متوجه شود که چه مقدار تصور او با واقعیات تطابق دارد.

به تصور شما میزان درآمد نفتی حاصل از صادرات نفت به ازای هر ایرانی در هر ماه چه مقدار است؟

☐ حدود ۷۰ هزار تومان؛

☐ حدود ۷۰۰ هزار تومان؛

□ حدود ۷ میلیون تومان؛

□ حدود ۷۰ میلیون تومان.

ضمناً مناسب است مشخص کنید که به نظر شما با درآمدهای نفتی، هزینه‌های کدام‌یک از نیازهای ذیل قابل تأمین است:

□ تأمین معیشت مردم؛

□ تأمین مسکن؛

□ ایجاد اشتغال؛

□ تأمین هزینه‌های بهداشت و درمان؛

□ تأمین رفاه عمومی.

پرسش دیگر این است که:

• اگر درآمدهای نفتی در اختیار شما به عنوان دولت بود، با

آن چه می‌کردید و کدام نیازها را برآورده می‌ساختید؟

• آیا فکر می‌کنید دولت و مجلس شورای اسلامی که

مسئول تدوین و تقسیم این بودجه در موارد مورد نیاز

کشور می‌باشند، درست عمل می‌کنند؟

طرح این پرسش‌ها مقدمه مناسبی برای ورود به این مبحث است.

میزان تولید و صادرات نفت خام

در این بررسی وضعیت صادرات نفت در شرایط غیرتحریمی محاسبه شده است.^۱

۱ - مطابق با آخرین آمار، کل تولید کشور در شرایط تحریم در بهمن

۱۳۹۱ روزانه ۳ میلیون ۲۵۰ هزار بشکه است که یک میلیون و ۸۰۰ هزار

ایران در شرایط غیرتحریمی روزانه حدود چهار میلیون بشکه نفت خام تولید می‌کند که حداکثر ۲۳۰۰۰۰۰ بشکه آن صادر و بقیه آن در داخل کشور به مصرف می‌رسد. لذا برای محاسبه میزان صادرات نفت بر حسب بشکه در هر ماه باید آن را در عدد سی روز ضرب نمود.

در نتیجه ایران ماهانه حدود ۶۹ میلیون بشکه نفت صادر می‌کند. با تقسیم ۶۹ میلیون بشکه بر جمعیت ۷۵ میلیون نفری ایران، معلوم می‌گردد که کل صادرات نفت ایران به خارج به ازای هر ایرانی در هر ماه کمتر از یک بشکه (۹۲ صدم بشکه) است؛ حال آنکه تصور مردم از میزان صادرات بسیار بیشتر از این رقم می‌باشد.^۲

صادرات قبل از انقلاب

میزان صادرات نفت در قبل از انقلاب ۵ میلیون ۴۰۰ هزار بشکه بوده است؛ حال آنکه جمعیت ایران در زمان پیروزی انقلاب اسلامی حدود ۳۶ میلیون نفر بود.

یک ضرب و تقسیم ساده نشان می‌دهد که میزان صادرات نفت قبل از پیروزی انقلاب اسلامی به ازای هر ایرانی در هر ماه حدود ۶/۴ بشکه در هر ماه بوده است. که در مقایسه با ۹۲ صدم یک بشکه معلوم می‌شود میزان صادرات نفت به

بشکه آن به مصرف داخل و یک میلیون و ۴۵۰ هزار بشکه آن صادر می‌گردد (به نقل از [خبرگزاری فارس](#) مورخ ۶ بهمن ۱۳۹۱).

۲ - حدود ۰/۵۸ یک بشکه در شرایط تحریمی.

ازای هر ایرانی در قبل از انقلاب اسلامی حدود ۵ برابر زمان حاضر بوده است.

امید به زندگی

امید به زندگی یا عمر متوسط در ایران قبل از انقلاب ۵۲ سال بوده که در سال ۱۳۹۱ به بیش از ۷۲ سال رسیده است.

میزان صادرات نفت در امارات متحده عربی

امارات متحده عربی روزانه حدود دو میلیون و هفتصد هزار بشکه نفت صادر می‌کند؛ در حالی که جمعیت بومی (غیر خارجی) آن حدود یک میلیون نفر و وسعت آن در حدود یک‌بیستم وسعت ایران است؛ یعنی به ازای هر نفر در هر ماه ۸۱ بشکه نفت صادر می‌کنند. به عبارت دیگر، میزان صادرات نفت در امارات متحده عربی به ازای هر نفر در یک سال معادل بیش از ۸۸ سال صادرات نفت یک ایرانی با فرض میزان صادرات در شرایط زمانی فعلی (بدون توجه به تحریم اخیر) می‌باشد.

این در حالی است که درآمد ایران به کل کشور وسیع ایران و جمعیت ۷۵ میلیونی آن اختصاص می‌یابد.

سهامیه اوپک

سهامیه اوپک بر اساس میزان تولید است. این سخن، بدان معناست که هرچه مصرف داخلی افزایش یابد، سهامیه ایران

برای صادرات نفت کاهش می‌یابد. با افزایش جمعیت از یک طرف، میزان مصرف نفت در داخل افزایش می‌یابد و از سوی دیگر، به منابع درآمدی بیشتری نیاز است؛ حال آنکه با افزایش مصرف داخلی، میزان صادرات نفت کاهش می‌یابد؛ ضمن اینکه نفت به عنوان ماده‌ای تجدیدنپذیر، رو به پایان است. با ادامه این روند، زمانی فرا خواهد رسید که ابتدا ایران توان صادرات خود را از دست خواهد داد و سپس ناچار به واردات خواهد شد. بنابراین نمی‌توان چشم خویش را بر واقعیت‌ها بست؛ بلکه باید راه‌حلهایی برای آن ارائه کرد.

اسراف در مصرف سوخت‌های فسیلی

متأسفانه باید گفت میزان مصرف نفت در ایران بسیار زیاد است و اسراف زیادی در آن روی می‌دهد که نشان می‌دهد ما قدر این مواد را نمی‌دانیم. اما چرا چنین اسراف‌ی صورت می‌گیرد و راه‌حل آن چیست؟

سرنوشت درآمدهای نفتی

درآمد حاصل از صادرات نفت به خزانه دولت واریز و با برنامه پیشنهادی دولت و تصویب مجلس در غالب برنامه‌های سالانه به دستگاه‌ها و امور مختلف اختصاص می‌یابد.

نفت در بودجه سالانه

یکی از منابع بودجه هر ساله ایران از صادرات نفت می‌باشد. اصولاً بودجه را برای سال آینده تنظیم می‌کنند و اساس آن بر پیش‌بینی میزان درآمد استوار است؛ به این معنا که پیش‌بینی می‌کنند چقدر درآمد تأمین خواهد شد، سپس بر اساس پیش‌بینی انجام‌گرفته، بودجه برای امور مختلف تقسیم و اختصاص خواهد یافت.

طبیعتاً ممکن است بودجه مطابق با پیش‌بینی محقق نگردد و بودجه واقعی کمتر یا بیشتر از پیش‌بینی باشد؛ لذا در صورتی که کمتر از میزان پیش‌بینی شده حاصل گردد، به آن کسری بودجه و در صورتی که بیشتر از پیش‌بینی باشد، به آن مازاد بودجه می‌گویند.

دولت حق برداشت از خزانه کشور را ندارد، مگر اینکه برنامه‌ای ارائه دهد و این برنامه به تصویب نمایندگان مجلس برسد. اگر درآمدی مازاد بر بودجه مصوب حاصل شود، دولت باید برای هزینه‌کردن آن نیز مجوز مجلس را به دست آورد.

نفت در بودجه ۱۳۹۱

در قانون بودجه سال ۱۳۹۱ درآمد نفت بر مبنای فرضیات زیر است:

- صادرات روزانه ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه نفت؛
- قیمت هر بشکه نفت ۸۵ دلار؛
- قیمت هر دلار ۱۲۲۶ تومان.

۱۳۹۱ پیش‌بینی شده که به ازای هر ایرانی، ماهیانه کمتر از ۶۸ هزار تومان نفت فروش رود.

این رقم را با تصور خود از درآمدهای نفتی مقایسه کنید تا متوجه شوید تصور شما تا واقعیت چه فاصله‌ای نجومی دارد. مردم تصورشان از درآمدهای نفتی بسیار بیشتر از رقم واقعی است.

این رقم برای بودجه سال ۱۳۹۰ به ازای هر نفر ماهیانه ۶۳ هزار تومان و برای سال ۱۳۸۹ حدود ۴۸ هزار تومان بوده است.

سرنوشت نفت مصرفی در داخل کشور

آمار زیر مربوط به سرانه (به ازای هر ایرانی در هر ماه به تومان) مطابق با قانون بودجه می‌باشد:

سال	درآمد نفت	بودجه عمرانی	وزارت آموزش و پرورش
۱۳۸۹	۴۸۰۰۰	۳۳۰۰۰	۱۳۰۰۰
۱۳۹۰	۶۳۰۰۰	۴۷۰۰۰	۱۳۰۰۰
۱۳۹۱	۶۷۰۰۰	۴۲۰۰۰	۱۳۰۰۰
۱۳۹۲	۷۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	

میزان حقوق‌ها

اگر از درآمد ۶۷ هزار تومانی نفت به ازای هر نفر در هر ماه، شصت هزار تومان آن با کسر هزینه‌ها، سود خالص محسوب

گردد، این نتیجه حاصل می‌گردد که حقوق ششصد هزار تومانی یک کارمند دولتی به این معناست که دولت معادل سهم کامل ده نفر ایرانی از نفت را به وی می‌دهد تا وی خدمت مورد نظر را ارائه کند.

در حقیقت ده نفر کپرنشین شده‌اند تا کارمندی ششصد هزار تومان حقوق بگیرد و اگر این کارمند خواستار حقوق بیشتری است، به این معناست که توقع دارد دولت سهم نفت تعداد بیشتری از افراد را به وی اختصاص دهد.

هزینه‌های تحصیلی

هزینه متوسط یک دانشجوی لیسانس در رشته‌های عادی حدود سه میلیون تومان در یک سال است. این سخن، بدان معناست که دولت سهم بیش از چهار نفر از نفت را خرج تحصیل دانشجویان می‌کند. اگر دانشجویان از خوراک و خوابگاه و امکانات خود راضی نیستند و امکانات بیشتری را طلب می‌کنند، به این معناست که خواستار محرومیت عده بیشتری از سهم نفت برای رفاه و امکانات بیشتر برای خود هستند.

سایر منابع درآمدی دولت

قطعاً درآمدهای دولت به درآمدهای حاصل از صادرات نفت منحصر نمی‌شود و درآمدهای دیگری از صادرات گاز، برق، پتروشیمی، مس، سنگ و معادن و ... نصیب کشور می‌گردد

که بخشی از آن نصیب دولت می‌شود. همچنین درآمدهای دیگری نیز دارد؛ مانند مالیات‌ها، جریمه‌ها و
بودجه عمومی دولت، مجموعه منابع مالی دولت را تشکیل می‌دهد.

منابع بودجه عمومی دولت

بودجه عمومی شامل موارد زیر است:

- همه درآمدهای صادراتی دولت شامل نفت و غیر نفت؛
- ۶۵ درصد از سود و سهم دولت از شرکت‌ها و مؤسسات دولتی؛
- مالیات‌ها، عوارض و جریمه‌ها و امثال آن‌ها؛
- منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی؛
- وام‌های داخلی و خارجی.
- و ...

در قانون بودجه سال ۱۳۹۱ جمع مبلغ کل بودجه عمومی دولت، درج شده است.

جدول شماره ۵- درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی بر حسب قسمت: بخش، بنده اجزا در سال ۱۳۹۱
ارقام به میلیون ریال

عمومی		اختصاصی		جمع کل	
طرح ماده ۵۵	فصلی	ملی	استانی	جمع	عمومی
جمع کل	۱,۳۹,۵۵۸,۵۱۴	۲۹,۵۴۳,۵۸۸	۱,۳۹,۵۵۸,۵۱۴	۲۰۰,۶۸۲,۴۴۴	۱,۳۹,۵۵۸,۵۱۴

جمع کل ۱۶۴۱۱۴۶۳۳۶۰۰۰۰۰۰ ریال

اما تقسیم عدد فوق بر جمعیت کشور و ۱۲ ماه نشان می‌دهد که کل بودجه عمومی که دولت برای هزینه در امور مختلف در اختیار دارد، به ازای هر ایرانی در هر ماه حدود ۱۸۲۳۴۵ تومان است.

این در حالی است که مطابق با لایحه بودجه سال ۱۳۹۲، کل بودجه عمومی دولت بالغ بر ۱۹۲ هزار میلیارد تومان است. با توجه به اینکه جمعیت کشور در سال ۱۳۹۱ از مرز ۷۷ میلیون نفر عبور کرد و با احتساب ۷۸ میلیون جمعیت متوسط در سال ۱۳۹۲، می‌توان نتیجه گرفت که منابع درآمدی برای بودجه عمومی دولت به ازای هر ایرانی در هر ماه حدود ۲۰۵ هزار تومان پیش‌بینی شده است.

کاهش ارزش ریال و افزایش تورم در کشور باید در مقایسه بودجه با سال قبل لحاظ گردد.

البته بودجه سال ۱۳۹۲ به دلیل تاخیر در ارائه به موقع آن به مجلس شورای اسلامی تا تاریخ نگارش این مطلب، هنوز در مجلس شورای اسلامی مورد تصویب قرار نگرفته است.

درآمد واقعی سال ۱۳۸۹

لازم است ذکر شود که در بودجه سال ۱۳۸۹، فروش نفت خام در هر بشکه ۶۵ دلار پیش‌بینی شده بود؛ لیکن به دلیل بحران در لیبی، قیمت‌ها در ایامی از سال به بیش از ۱۲۰ دلار نیز افزایش یافت و لذا میزان واقعی فروش نفت بیش از پیش‌بینی بود؛ با این وجود، به دلیل تأمین‌نشدن سایر منابع

بودجه، عملاً کشور با ۱۳ هزار میلیارد تومان کسری بودجه مواجه گردید.

بودجه سال ۱۳۹۱

در سال ۱۳۹۱ که پیش‌بینی شده بود روزانه ۲۳۰۰۰۰۰ بشکه نفت صادر گردد، کشور با تحریم‌های گسترده از سوی غرب در مورد نفت مواجه شد و در ایامی از سال حتی صادرات نفت به کمتر از یک‌سوم میزان پیش‌بینی رسید؛ ضمن اینکه قیمت هر بشکه نفت که ۸۵ دلار پیش‌بینی شده بود، همواره بیش از آن مبلغ و گاه تا حدود ۱۱۰ دلار در هر بشکه رسید و دلار که ۱۱۲۶ تومان فرض شده بود تا حدود ۳۰۰۰ تومان نیز بالا رفت که یکی از دلایل آن، همان کاهش فروش نفت ایران بود.

تصور کنید روزی را که ایران به واردکننده نفت خام نیز تبدیل گردد که در آن صورت باید بخشی از درآمد حاصل از مالیات‌ها به واردات نفت خام اختصاص یابد.

افزایش بودجه

هر هزار تومان در هر ماه به ازای هر ایرانی، معادل نهصد میلیارد تومان است؛ یعنی اگر قرار باشد هزار تومان به ازای هر نفر در هر ماه به امری اختصاص یابد، باید نهصد میلیارد

تومان بودجه تأمین گردد.^۴ معمولاً در ایران همگان پیشنهاد اختصاص بودجه به امور مختلف را مطرح می‌کنند، بدون اینکه مشخص سازند این بودجه از کجا باید تأمین گردد!

ضرورت رهایی از وابستگی به نفت

با توجه به مطالب فوق ضروری است اقتصاد کشور از وابستگی به نفت رهایی یابد. اما ایران علاوه بر اینکه اقتصادش به نفت وابسته است، بلکه افکار عمومی نیز دچار وابستگی چندبرابری ذهنی به نفت می‌باشد؛ زیرا تصور عمومی از میزان صادرات نفتی بسیار بیشتر از وابستگی واقعی اقتصاد به نفت است.

تصور غلط از میزان صادرات نفتی موجب شده است که همگان همه چیز را از دولت و حکومت طلب کنند و نقش خویش را نادیده بگیرند.

این تصور غلط موجب مطالباتی شده است که در توان مدیریت کشور نیست؛ زیرا توهمی بیش نیست. این توقعات موجب بروز بدگمانی و سوء ظن به مدیریت‌ها و در مواردی موجب بروز تصور ناکارآمدی نظام و یا در برخی اذهان علیل، موجب تصور ناکارآمدی اسلام را تداعی می‌کند و چنین تصور غلطی موجب ریزش افراد از دین‌باوری و جذب به جریان‌ها و افکار انحرافی شده است.

۴ - هزار تومان ضربدر ۱۲ ماه، ضربدر ۷۵ میلیون نفر می‌شود نهصد

میلیارد تومان.

لایحه بودجه سال ۱۳۹۲

بودجه عمومی سال ۱۳۹۱ حدود ۱۶۴ هزار میلیارد تومان بود که ۲۰ هزار میلیارد تومان آن مربوط به درآمد اقتصادی دستگاه‌ها و همچنین ۱۴۴ هزار میلیارد تومان مربوط به درآمدهای عمومی بود، اما آنچه تحقق یافت، کمتر از ۱۰۰ هزار میلیارد تومان بود. یعنی دولت ۶۴ هزار میلیارد تومان کسری بودجه داشت.

بودجه پیشنهادی دولت برای سال ۱۳۹۲ نزدیک به ۲۰۰ هزار میلیارد تومان است که با بیش از ۲۹ هزار میلیارد تومان کسری بودجه مواجه می‌باشد.

به عبارت دیگر بودجه عمومی سال ۱۳۹۲ کشور به ازای هر ایرانی در هر ماه معادل ۲۱۳ هزار تومان می‌باشد که ۳۱۵۰۰ تومان آن کسری بودجه است. یعنی دولت پیش بینی کرده که به ازای هر ایرانی ۱۸۱۵۰۰ تومان منابع مالی داشته باشد و ۳۱۵۰۰ تومان نیز قرض نماید.

در بودجه سال ۹۱ فروش نفت روزانه ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه لحاظ شده بود، ولی برای سال ۹۲ یک میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه لحاظ شده است. این در حالی است که غرب درصدد تشدید تحریم‌ها است. پیشنهاد دولت برداشت ۴۵ درصد از حساب ذخیره ارزی است که امری خطرناک است.

بودجه شرکت‌های دولتی

بودجه شرکت‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۹۲ حدود ۵۳۸ هزار میلیارد تومان است حال آنکه بودجه عمومی دولت رقم ۱۹۲ هزار میلیارد تومان می‌باشد. یعنی بودجه شرکت‌ها دو و هشت دهم برابر بودجه عمومی کشور است.

در سال‌های گذشته نیز چنین روالی وجود داشته است. معمولاً در تنظیم بودجه، درآمدها و هزینه‌های شرکت‌ها برابر در نظر گرفته می‌شود. و البته ۶۵ درصد سود خالص را که باید به خزانه دولت ریخته شود در قسمت هزینه‌ها لحاظ می‌گردد.

اگر شرکت‌ها سود بکنند، ۶۵ درصد سود خالص آن‌ها به خزانه واریز شده و بخشی از بودجه عمومی را تشکیل خواهد داد.

۴۰ درصد سود خالص به عنوان سهم دولت از بابت سرمایه‌گذاری و ۲۵ درصد به عنوان مالیات بر سود. بنابراین بودجه عمومی شامل ۶۵ درصد از سود شرکت‌ها نیز می‌شود.

اما چه بر سر شرکت‌های دولتی می‌آید و چگونه اداره می‌شوند و سود واقعی آن‌ها چقدر است؟

متأسفانه باید گفت که مدیران دولتی معمولاً واریز ۶۵ درصد از سود شرکت‌ها به خزانه دولت را برای خویش زیان و پول از دست رفته تلقی می‌کنند و به هزار ترفند برای کاهش آن متوسل می‌شوند.

از تعیین حقوق‌ها و پاداش‌های سنگین برای خود و اعضای هیئت مدیره تا افزایش حقوق و رفاهیات کارکنان خویش

بدون در نظر گرفتن سطح حقوق رفاهیات و توان اقتصادی جامعه و دیگر کارکنان دولت.

هرگاه مدیر جدیدی سکاندار کشتی شرکت می‌شود برای اینکه نشان دهد که طرفدار زیر مجموعه خویش است به افزایش حقوق مزایای کارکنان می‌پردازد و معمولاً کارکنان شرکت از مدیرانی که حقوق و مزایای آن‌ها را افزایش داده است به نیکی یاد می‌کنند و دعای خویش را بدرقه راه آن‌ها می‌نمایند تا حدی که گاه حقوق دربان‌های شرکت نفت نیز از حقوق تحصیل‌کردگان و حتی مدیران دستگاه‌های دولتی نیز بیشتر می‌شود.

البته آن‌ها برای توجیه این تفاوت حقوق بهانه‌ها می‌گیرند و به قصه‌پردازی‌ها متوسل می‌شوند. گاه هم مشکلات کارکنان زیر مجموعه خویش را مورد توجه قرار می‌دهند. البته گاه در این رابطه که کارکنان مشکلات معیشتی دارند درست می‌گویند ولی با این سرمایه‌گذاری‌هایی که از بیت‌المال در تاسیس این شرکت‌ها به عمل آمده باید به رفع مشکلات همه مردم کمک کند و نه فقط کارکنان آن شرکت.

این نگاه جزیره‌ای باید اصلاح شود. باید کاری کرد که شرکت‌ها در صدد تقویت اقتصاد کشور باشند، نه اینکه فقط به وضعیت کارکنان خود توجه نمایند.

این شرکت‌ها تاسیس شده‌اند که وضعیت اقتصادی کشور را تقویت کنند و نه اینکه فقط به فکر کسانی باشند که در آن کارخانجات مشغول بکار هستند. یکی از دلایل گرانی

خودروهای شرکت‌های دولتی داخلی در ایران همین وضعیت است. این روش آن‌ها را ناکارآمد کرده است.

چه بسا همین نوع نگاه و عمل موجب زیانده شدن بسیاری از شرکت‌های دولتی شده است.

در محاسبه قیمت تمام شده خودروها باید این وضعیت نیز در نظر گرفته شود. یعنی آیا حقوق‌ها، پاداش‌ها و مزایای مدیران و کارکنان آن با سطح عمومی حقوق‌ها و اقتصاد کشور هم‌خوانی دارد یا نه؟

آیا تعداد کارکنان این شرکت‌ها تناسبی با کارخانجات مشابه دارد؟

آیا در استخدام کارکنان این شرکت فامیل‌بازی و قوم و قبیله‌گرایی دخیل بوده است؟

آیا کارکنان این مجموعه‌ها دقت و همت لازم را در تولید محصولات بکار می‌گیرند؟ یا با بی‌توجهی به وظیفه‌ای که بر عهده دارند به اقتصاد کشور و گاه به جان و منافع مشتریان محصولات تولیدی خویش بی‌توجهند؟

دولت بعدی حتماً باید اصلاح این وضعیت را در شرکت‌های دولتی مورد توجه و تحول قرار دهد.

توزیع عادلانه بودجه

بسیاری از مردم بر این باورند که اگر بودجه به صورت منطقی و صحیح توزیع شود، همه خواسته‌ها برآورده خواهد شد. توزیع عادلانه بودجه و یا اختصاص صحیح بودجه به امور، قطعاً در بهبود وضعیت کشور مؤثر است؛ ولی قطعاً با این

بودجه نمی‌توان به همه خواسته‌ها رسید. به عبارت دیگر، توزیع عادلانه بودجه واجب است، اما کافی نیست. برخورد با سوء استفاده از بیت‌المال و یا ریخت‌وپاش و حیف‌ومیل بیت‌المال ضروری است و باید حتی با کوچک‌ترین سوء استفاده‌ای نیز برخورد قاطع کرد؛ اما این امر کفایت نمی‌کند، بلکه باید به سمت تولید ثروت در کشور رفت.

عوارض توهّم نفتی

یکی از عوارض توهّم نفتی در ایام انتخابات بروز می‌کند. در این ایام نامزدها با انتقاد از وضعیت موجود وعده می‌دهند که اگر توسط مردم انتخاب شده و بر مسند امور بنشینند، با توزیع عادلانه، بودجه مشکلات را رفع می‌کنند. کسی هم از آن‌ها نمی‌پرسد بودجه آن را از کجا می‌آورند؛ زیرا همگان بر این تصورند که آنقدر بودجه هست که اگر عادلانه توزیع گردد، مشکلات برطرف می‌شود. تجربه نگارنده نشان می‌دهد که اغلب قریب به اتفاق نامزدها خود نیز دچار توهّم‌اند و تصورشان از میزان درآمد نفتی کشور مثل بقیه توهّمی است.

فصل دوم

توطئه‌های خارجی

دلایل وابستگی اقتصاد کشور به نفت

توطئه‌های استعمارگران برای به ضعف کشاندن اقتصاد ایران در این وابستگی نقش اساسی داشته است. در زیر به این موارد اشاره می‌گردد.

توطئه علیه فرهنگ پیشرفت

در حالی که غربی‌ها در کشور خود به تحکیم فرهنگ کار و انضباط اجتماعی و اداری می‌پرداختند، درباره کشورهای جهان سوم، به ویژه کشورهای اسلامی و به صورت خاص ایران در صدد تخریب فرهنگ عمومی بودند تا زمینه فرهنگی سلطه خویش را فراهم آورند.

توطئه‌ها علیه فرهنگ عمومی ملت ایران توسط انگلیس آغاز شد و سپس آمریکا و صهیونیسم به آن پیوستند و مثلث

شومی را در این ارتباط تشکیل دادند و باید اذعان نمود که در زمینه‌های گوناگون فرهنگی موفقیت‌هایی را به دست آوردند؛ موفقیت‌هایی که علی‌رغم پیروزی انقلاب اسلامی و ۳۳ سال تلاش فرهنگی برای زدودن آثار زیان‌بار آن، هنوز نمودهای زیان‌بار آن توطئه‌ها مشهود است.

متأسفانه فرهنگ غلط کار، ضعف وجدان کاری و فرهنگ غلط مصرف و اسراف در مصرف که از موانع مهم پیشرفت می‌باشند، در زمینه‌های مختلف، آنچنان ریشه دوانده‌اند که اصلاح آن، کاری بسیار دشوار جلوه می‌کند.

توطئه‌های استعمار، در انحراف فرهنگی و تضعیف فرهنگ کار و تحریف باورهای اسلامی در این زمینه، نقش مهمی داشته است و البته نباید فقط توطئه‌های خارجی را تنها عامل مؤثر دانست و ضعف‌های خود را فراموش کرد؛ لیکن این امر نباید تلاش گسترده، تاریخی و مستمر و مؤثر استعمارگران را به فراموشی بسپارد.

ایران، کشور پهناوری است و در منطقه‌ای استراتژیک واقع شده است. وسعت ایران، بیش از مجموعه وسعت کشورهای انگلستان، آلمان، فرانسه، ایتالیا و اسپانیا می‌باشد و از معادن غنی، به‌ویژه نفت و گاز برخوردار است. این کشور اسلامی از دیرباز، هدف توطئه استعمار بوده است.

استعمار انگلستان که یک‌سوم خشکی‌های زمین را مستعمره خویش ساخته بود، ایران را عملاً - اگرچه به طور غیررسمی - تحت سلطه خویش درآورده، در صدد بود سلطه استعماری خویش را بر این کشور اسلامی کامل کند. ابتدا از ایران برای

درهم شکستن امپراتوری اسلامی عثمانی سود جستند و سپس کوشیدند جلوی حاکمیت دین ضد استعماری اسلام و از جمله ایران را بگیرند.

سیاست‌های انگلستان در ایران در جهت‌ی بود که زمینه گسترش حاکمیت استعمار و تأمین منافع انگلستان را فراهم سازد.

رضاخان مأمور ترویج فرهنگ مطلوب غرب و خشکاندن زمینه‌های اسلامی در ایران بود.

در جنگ جهانی دوم، آمریکا به میدان آمد و ضمن همکاری با انگلستان، به رقابت با آن کشور پرداخت.

اهداف مشابه آمریکا و انگلیس

اهداف غرب و انگلیس در ایران مشابه بودند. برخی اهداف مشترک گذشته و حال آمریکا و انگلستان در ایران عبارتند از:

- در ایران، اسلام تضعیف گردد.
- بر ایران مسلط شوند.
- به نفت احتیاج داشتند.
- از موقعیت ژئواستراتژیک ایران بهره برند.

نفوذ آمریکا و انگلیس در ایران

در راستای تحقق اهداف فوق، دو کشور از امکانات و نفوذ گسترده‌ای برخوردار بودند و ضمن رقابت پنهان با یکدیگر، در موارد متعددی نیز با هم همکاری داشتند.

- هردو کشور بر ایران نفوذ داشتند و امور کشور را به واسطه عوامل مزدورشان اداره می کردند.
- سیاست های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و ... ایران را با توجه به اهدافشان ترسیم کرده، به اجرا درمی آوردند.
- سفیران آمریکا و انگلستان حاکمان واقعی ایران بودند و شاه می بایست سیاست های مطلوب آنها را اجرا کند.

سیاست های مشترک غرب

- سیاست های مشترک غرب برای دسترسی به اهداف مورد نظر در ایران به شرح زیر بود:
- ایران نیازمند فروش نفت باشد، تا غرب بتواند نیاز خود به نفت را به راحتی تأمین کند.
 - ایران نیازمند خرید کالاهای مصرفی غرب باشد تا درآمدهای حاصل از فروش نفت (پترو دلارها) به غرب باز گردد.
 - ایران خود را نیازمند کشورهای غربی بداند و چاره ای جز همکاری با غرب و تسلیم در مقابل خواست آنان نداشته باشد.

استراتژی های غرب

- غرب برای رسیدن به اهداف فوق، سیاست های مختلفی را در جنبه های اقتصادی، فرهنگی، اداری و ... دنبال می کرد که برخی از محورهای آن عبارت بودند از:
- از بین بردن تنوع محصولات تولیدی در ایران به نحوی که ایران برای اداره حتی غذای مردم خود، احتیاج به فروش نفت

داشته باشد. آنچه به عنوان «انقلاب سفید شاه و ملت» نام گذاری شده بود، این هدف را دنبال می‌کرد.

• از بین بردن زمینه‌های فرهنگی توسعه در ایران، تا احساس احتیاج و نیاز به غرب تداوم یابد. در این راستا، از بین بردن فرهنگ کار در ایران در کنار ترویج مصرف‌گرایی از راه کارهای بسیار مهم فرهنگی بود که تأثیر آن در تمامی شئون کشور هویدا می‌باشد.

مصادیق توطئه‌های خارجی

توطئه سازمان سیا برای ترویج اعتقاد به شانس برای آشنایی با توطئه آمریکا علیه فرهنگ کار در کشورهای اسلامی به یک نمونه که به تلاش سازمان جاسوسی آمریکا، سیا، در ترویج فرهنگ اعتقاد به شانس به عنوان عامل موفقیت مربوط می‌شود، اشاره می‌گردد:

محمد حسنین هیکل، نویسنده و روزنامه‌نگار معروف مصری، در کتاب خود تحت عنوان میان مطبوعات و سیاست که به فارسی نیز منتشر شده است، مطلبی را به صورت پاورقی در صفحه ۱۸۷ کتاب^۵ به شرح زیر نوشته است:

۵- حسنین هیکل، میان مطبوعات و سیاست، ترجمه محمد کاظم موسایی، انتشارات شرکت الفبا، تهران، چاپ اول، زمستان

گزارش کمیته ویژه کنگره آمریکا ... در سال ۱۹۷۴ به ریاست سناتور چرچ تشکیل شد و وی مأمور بررسی فعالیت سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا) بود.

بخشی از آن به تأسیس مؤسسات مطبوعاتی و انتشاراتی در بسیاری از کشورهای اروپایی و جهان سوم و حتی در خود آمریکا مربوط می‌شد. از جمله نکته‌های قابل توجه در این گزارش آن بود که مجله «ریدرز دایجست» که بعداً نیز با عنوان «المختار» به زبان عربی منتشر شد، در فهرست مجلاتی ذکر شده بود که سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا به انتشار آن کمک کرد و عجیب این بود که نخستین شماره عربی آن، که در مصر چاپ شد، به سردبیری فواد مصروف بود هم او بود که وی را به سال ۱۹۴۴ به کریمت روزولت (عضو سیا در سفارت آمریکا در مصر) معرفی کرد ... سالی که اواخر آن مجله «الأخبار الیوم» منتشر شد و نیز المختار بعدها توسط مؤسسه اخبار الیوم منتشر شد. ارزش‌هایی هم که المختار ترویج می‌کرد، در دو مورد قابل توجه است:

اول، موفقیت بستگی به شانس دارد و بر حسب اتفاق به دست می‌آید.

دوم، عدالت اجتماعی، مرهون کرم کسانی است که حاضر به دادن اعانه و نیکوکاری باشند.

باید بررسی کرد که سازمان سیا چه هدفی را از ترویج اعتقاد به شانس به عنوان عامل موفقیت دنبال می‌کند و چرا نزد مردم جهان سوم به تبلیغ شانس‌ی‌بودن پیشرفت می‌پردازد؟!

قطعاً هدف آمریکا تضعیف فرهنگ کار بوده است و ما امروز در کشورمان شاهد ضعف مفرط فرهنگ کار از جنبه‌های مختلف هستیم و باور به شانس به عنوان یک عامل مهم در تحقق آرزوها و اهداف جایگاه بالایی در ذهن بسیاری از افراد دارد و متأسفانه به طرق مختلف از جمله در بسیاری از فیلم‌ها و سریال‌ها به این باور دامن زده می‌شود.

تلاش انگلیس برای ترویج مصرف‌گرایی

فرهنگ مصرف‌زدگی و تجمل‌گرایی در جامعه که بسیار گسترده است، در ادارات نیز نمود می‌یابد. مصرف‌های بی‌رویه در ادارات، تجمل‌گرایی‌ها و تغییر مکرر دکوراسیون‌ها، نشئت گرفته از این فرهنگ غلط جاری است.

آنتونی پارسونز آخرین سفیر انگلیس در رژیم شاه که پس از پنج سال سفارت و فقط پنج روز قبل از فرار شاه از کشور، ایران را ترک کرد، در کتاب خود تحت عنوان غرور و سقوط متن اظهاراتش را در سال ۱۹۷۴م / ۱۳۵۲ش، یعنی در اوج روابط انگلیس و رژیم شاه، خطاب به بازرگانان انگلیس و کسانی که دست‌اندرکار تجارت و معامله با ایران بودند، چنین نگاشته است:^۶

نخستین کاری که اینجا می‌کنید، این است که تا می‌توانید کالاهایتان را بفروشید و فقط در صورتی سرمایه‌گذاری

۶- پارسونز، آنتونی، غرور و سقوط، ترجمه منوچهر راستین، تهران، انتشارات هفته، چاپ اول ۱۳۶۳، صفحه ۳۰.

کنید که برای فروش کالایان چاره‌ای جز این کار نداشته باشید؛ اما اگر مجبور باشید در اینجا سرمایه‌گذاری کنید، به میزان حداقل ممکن، سرمایه‌گذاری کنید و صنایعی را انتخاب کنید که قطعات و لوازم آن از انگلستان وارد شود؛ مانند صنایع مونتاژ که در واقع سوارکردن قطعات صادراتی انگلیسی در ایران است. در این محدوده و با توجه به این نکات، من معتقدم ایران، یکی از بهترین بازارهایی است که شما می‌توانید برای مصرف کالاهای خود در جهان سوم پیدا کنید.

اظهارات سفیر انگلیس که در اوج روابط حسنه انگلیس با رژیم شاه بیان شده است، نشان‌دهنده ماهیت سیاست انگلیس در قبال ایران و سایر ملت‌های جهان سوم می‌باشد. مسلماً توصیه مقام‌های انگلیسی به کسانی که مسئولیت طراحی و سازماندهی امور قانون‌گذاری، اقتصادی، گمرکات، تبلیغات و ... ایران را به عهده داشته‌اند نیز در راستای همین سیاست، برای رشد مصرف‌گرایی در ایران بوده است. آمریکا نیز همین سیاست را در مورد ایران داشته است.

صادرات کالاهای مصرفی به ایران

انستیتو سیاست خاورمیانه واشنگتن که نتیجه مطالعات سال ۲۰۰۰م خود را منتشر نموده است، در آن تأکید کرده است: «... صادرات کالاهای مصرفی به ایران باید از سر گرفته شود،

این کار باعث کم شدن ارز خارجی موجود در ایران خواهد شد...».

آلوده سازی مهم تر از مهار

جرالد سگال، مدیر مطالعات انستیتو بین المللی استراتژیک لندن، که در هفته نامه آمریکایی نیوزویک در فروردین ماه ۱۳۷۷ منتشر شده است، عمق سیاست غرب در قبال ایران را نشان می دهد. وی می گوید:^۸

«... غرب باید به شیوه ای که کمونیسم را مهار و آلوده کرد، با سایر دشمنان خود عمل کند آلوده سازی، شیوه های فراوانی دارد که تجارت با دشمن و ... از راه های اصلی آلوده سازی جوامع است اکنون نیز باید یک استراتژی دوگانه مهار و آلوده سازی در دستور کار باشد مهار کافی نیست و آلوده سازی مهم تر است خوشبختانه آلوده سازی شیوه های فراوانی دارد که تجارت با دشمن (در کالاهای غیراستراتژیک) و ... از جمله آنهاست ...».

علل پیشرفت کشورهای غیرنفتی

کشورهایی مثل آلمان، ژاپن و کره جنوبی بدون داشتن نفت به پیشرفت اقتصادی و صنعتی قابل توجهی دست یافته اند. عامل موفقیت آنها چه بوده است؟

۸ - جرالد سگال مدیر مطالعات انستیتوی بین المللی استراتژیک لندن در

هفته نامه آمریکایی نیوزویک، فروردین ماه ۱۳۷۷

از مهم‌ترین عوامل در پیشرفت این جوامع، ساعات مفید
کاری بالا، تعطیلات کم و رعایت الگوهای مصرف و پرهیز از
اسراف بوده است. در فصل بعد به این موضوع خواهیم
پرداخت

فصل سوم

اقتصاد استراحتی

ساعات مفید کاری در ایران و جهان

طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، ساعت مفید کاری در ایران روزانه به ۲۲ دقیقه رسیده است که در مقایسه با سال پیش که ۶۴ دقیقه اعلام شده بود، به طور چشمگیری کاهش یافته است.

سال ۱۳۹۰ ساعت مفید کاری در ایران برای بخش خصوصی به طور متوسط ۲ ساعت و ۶ دقیقه بود.

کشور	ساعت کار مفید (سالانه)
ایران	۸۰۰ ساعت
کره جنوبی	۲۴۲۰ ساعت
ژاپن	۱۹۰۰ ساعت
چین	۱۴۲۰ ساعت
آمریکا	۱۳۶۰ ساعت
ترکیه	۱۳۳۰ ساعت
پاکستان	۱۱۰۰ ساعت
افغانستان	۹۵۰ ساعت
آلمان	۱۷۰۰ ساعت
کویت	۶۰۰ ساعت
عربستان	۷۲۰ ساعت

طبق ماده ۵۱ قانون کار، ساعت کار در این قانون مدت زمانی است که کارگر نیرو یا وقت خود را به منظور انجام کار در اختیار کارفرما قرار می‌دهد. در تبصره یک این قانون اشاره شده است که مجموع کار در هفته نباید از ۴۴ ساعت تجاوز کند که جمعه را از این مجموع کم کنیم، تقریباً روزی هشت ساعت کار برای کارمندان منظور شده است.

با احتساب ۲۲ دقیقه کار روزانه و نیز ۲۵ روز تعطیلات مناسبتی و ۱۰۵ روز تعطیلات پنجشنبه‌ها و جمعه‌ها و سی روز مرخصی استحقاقی می‌توان گفت که ساعات مفید کاری در یک سال حدود ۸۰ ساعت است که معادل ۱۰ روز کاری می‌باشد

بار تکفل در ایران دو برابر اروپاست.
 در اروپا به طور متوسط از هر خانواده چهار نفری، دو نفر و
 در انگلستان از هر سه نفر، دو نفر کار می کنند، حال آنکه در
 ایران از هر خانواده ۴ نفری یک نفر شاغل است.
 بنابراین ساعات مفید کاری در سال ۱۳۹۰ به ازای هر خانواده
 به شرح زیر بود:

کشور	ساعت کار مفید (سالانه)
ایران	۸۰۰ ساعت
ژاپن	۴۸۴۰ ساعت
کره جنوبی	۳۸۰۰ ساعت
چین	۲۸۴۰ ساعت
آمریکا	۲۷۲۰ ساعت
ترکیه	۲۶۶۰ ساعت
پاکستان	۲۲۰۰ ساعت
افغانستان	۱۹۰۰ ساعت
آلمان	۳۴۰۰ ساعت

در جدول فوق ساعات کاری مفید بخش خصوصی ایران در سال
 ۱۳۹۰ لحاظ شده است.

اگر ۲۲ دقیقه در روز را ملاک محاسبه کار مفید کارکنان
 دولت قرار دهیم، در نتیجه در هر هفته ۱۱۰ دقیقه و - با
 احتساب هر سال ۵۲ هفته - به طور متوسط در هر سال ۵۷۲۰
 دقیقه یعنی - با فرض کار بدون تعطیلات سالانه - سالی ۹۵
 ساعت کار مفید انجام می دهند.

از آنجا که ساعات کاری در هر هفته به صورت قانونی ۴۴ ساعت در هفته است، در نتیجه کار مفید هر کارمند در طول یک سال کمی بیشتر از دو هفته است.

اگر سال‌های کاری یک کارمند را ۳۰ سال در نظر بگیریم. در نتیجه یک کارمند در طول ۳۰ سال خدمت خود معادل ۲۸۶۰ ساعت، یعنی معادل ۶۵ هفته کار مفید انجام می‌دهد؛ به عبارت دیگر یک کارمند دولت در طول ۳۰ سال به طور متوسط به اندازه یک سال و سه ماه کار می‌کند و علاوه بر دریافت حقوق ۳۰ سال کار از مزایای حقوق بازنشستگی نیز برخوردار می‌شود و حتی در صورت فوت کارمند در ایام بازنشستگی، همسر وی نیز تا پایان عمر از حقوق بازنشستگی شوهرش برخوردار می‌گردد!

حقوق کارکنان دولت

در لایحه بودجه ۹۲ بیش از ۵۰ هزار میلیارد تومان به حقوق کارمندان دولت اختصاص یافته است.

یعنی با احتساب جمعیت ۷۸ میلیون نفری ایران در سال ۹۲ به ازای هر نفر ماهیانه ۵۳۶۳۲ تومان از بیت‌المال کسر و به مجموعه کارکنان دولت به عنوان جبران خدمات دولت یا همان حقوق و پاداش و اضافه‌کار کارکنان اختصاص می‌یابد.

به عبارت دیگر دولت به ازای هر خانواده ۵ نفری ماهیانه مبلغی بیش از ۲۶۰ هزار تومان از بیت‌المال برداشت و به کارکنان دولت می‌پردازد. حال آنکه نه مردم چنین احساسی دارند که حقوق کارکنان دولت را تأمین می‌نمایند و نه کارکنان دولت خود را بالواقع حقوق بگیر مردم می‌دانند.

نتیجه چنین برداشتی، ضعف وجدان کاری، ساعات مفید کاری پایین اکثر کارکنان دولتی و سرگردانی مراجعین به دستگاه‌های دولتی است که به جای اینکهارباب رجوع باشند، اسیر رجوع‌اند و شأن و منزلت و حقوقشان رعایت نمی‌گردد.

تعطیلات مناسبتی در ایران و جهان

۲۵	ایران
۱۵	ژاپن
۱۳	ایتالیا - نروژ - اتریش
۱۲	فرانسه
۱۱	کانادا - مالزی - کره جنوبی
۱۰	آمریکا - برزیل - پاکستان
۹	اسپانیا - استرالیا - آلمان
۸	بریتانیا
۷	چین - روسیه
۴	سوئیس
۳	هندوستان

زیان تعطیلات برای اقتصاد ایران

کارشناسان زیان تعطیلات هر روز را ۱۴۲۸ میلیارد تومان ارزیابی کرده‌اند.^۹

۹ - ارقام فوق مربوط به قبل از افزایش قیمت‌ها و کاهش ارزش ریال در مقابل ارزهای خارجی در سال ۹۱ است.

تعداد روزهای تعطیل	میلیارد تومان
۱ روز	۱۴۲۸
۲۵ روز (مناسبت ها)	۳۶۰۰۰
۱۳۳ روز	۱۹۰۰۰۰

رقم ۱۹۰ هزار میلیارد تومان زیان ۱۳۳ روز تعطیلات در کشور، بیش از نصف کل نقدینگی موجود در کشور و حدود کل بودجه عمومی دولت در لایحه سال ۱۳۹۲ می باشد.

سیاست کاهش تعطیلات

مقام معظم رهبری در فروردین ۱۳۸۱ درباره تعطیلات فرمودند:^{۱۰}

یک تذکر هم در باب مسائل مربوط به فروردین عرض کنیم: اولاً این تعطیلات طولانی و بی دلیل، هیچ منطق عقلایی ندارد. وضع خوبی نیست که اول سال، روزهای متوالی - گاهی دو هفته و گاهی بیشتر - همه چرخهای فعالیت در کشور از حرکت بیفتد. خلاف مقررات هم هست، طبق مقررات، تعطیلی ها محدود است. ما در ایام سال، تعطیلی زیاد داریم که این به زیان کشور است. در بعضی از کشورهای دنیا، طبق فهرستی که مشاهده می کردم، همه تعطیلات رسمی در طول سال از پنج، شش روز

تجاوز نمی‌کند؛ لکن ما تعطیلی‌هایمان بسیار زیاد است. علاوه بر آن هم عده‌ای با بی‌توجهی و بی‌اعتنایی خود به کار، علم، تحصیل و به اشتغالات روزمره زندگی و کارهای اداری و سازندگی، بر این تعطیلات اضافه هم می‌کنند؛ آن‌هم در آغاز سال. بالاخره در اول سال، اول یک‌دوره جدید مالی و کاری است. توصیه مؤکد بنده این است که هم مسئولین و هم آحاد مردم عزیزمان تصمیم بگیرند این تعطیلات را کم کنند. این همه تعطیلات پی‌درپی، زیان‌هایی به بار می‌آورد که هرچند در اول کار محسوس نیست؛ لکن نتایج آن برای همه زیان‌بار است.

مرکز پژوهش‌های مجلس آبان ماه سال ۸۴ در گزارشی طرح قانونی ساماندهی تعطیلات در کشور را ارائه کرده بود. بر اساس این طرح، تعداد تعطیلات رسمی کشور از ۲۵ روز کنونی به ۱۶ روز کاملاً تعطیل و ۴ روز نیمه‌تعطیل تبدیل می‌شد. بنا به گزارش مرکز پژوهش‌ها، تقریباً تمام قوانین و مصوبات پس از انقلاب اسلامی در جهت افزایش روزهای تعطیل رسمی بوده است؛ از این رو تعطیلات رسمی از سال ۱۳۵۸ تا کنون با افزودن ۱۰ روز به تعطیلات رسمی، رشدی معادل ۶۷ درصد را از خود نشان می‌دهد.

از ۲۵ روز تعطیلات رسمی ایران ۱۵ روز آن مناسبت‌های مذهبی و ۱۰ روز مناسبت‌های ملی کشور را نشان می‌دهد. همچنین ۵۲ جمعه و ۵۲ پنجشنبه که به این رقم اضافه

می‌شود و با احتساب روزهای مرخصی استحقاقی کارمندان و کارگران، تقریباً ۱۵۹ روز از سال کار در ایران متوقف می‌شود. به این تعداد روزها می‌توان تعطیل کردن‌های ناگهانی روزهای هفته توسط دولت را نیز افزود؛ تعطیلاتی که در تقویم رسمی کشور جایی ندارد.

درباره مراکز آموزشی شامل مدارس و دانشگاه‌ها باید تعطیلات طولانی تابستان را نیز به آن اضافه کرد.

تعطیلات طولانی نوروز ۹۲

ایران عملاً از ۲۸ اسفند ۹۱ تا ۱۶ فروردین سال ۹۲ به مقدار ۱۹ روز تعطیل بوده است. این تعطیلات بیش از دو برابر تعطیلات سالانه در آمریکا است. تعطیلات سالانه در آمریکا ۷ روز است و در فرانسه و آلمان ۱۲ روز بود که به ۱۰ روز کاهش دادند.

تعطیلات نوروز در ایران یعنی اوج مصرف و تعطیل کردن تولید؛ آن‌هم در بهترین شرایط آب و هوایی برای تولید و کارهای عمرانی! تورم نیز بستگی به عرضه و تقاضا یعنی میزان تولید و مصرف دارد.

در نتیجه این تعطیلات طولانی مدت در تولید و اوج گیری مصرف از یک طرف و نیز افزایش حقوق‌ها در سال جدید باید منتظر تورم شدیدی در اقتصاد کشور بود. این تورم با توجه به این عوامل اجتناب‌ناپذیر است.

بسیاری از تحلیل‌گران، یکی از عوامل مهم در کیفیت رشد و توسعه این کشورها را در بافت فرهنگی آنان دانسته‌اند. اصول فرهنگ این کشورها نیز بستر فرهنگی لازم برای توسعه این کشورها را میسر ساخته است. همچنین تأکید شد که در این جوامع:

- افراد به شدت به سلسله‌مراتب احترام می‌گذارند.
- معمولاً اهداف مملکتی و گروهی را بر اهداف شخصی مقدم می‌دارند.
- به سخت کارکردن و زحمت کشیدن تعهد دارند.
- به اشتغال و انجام وظیفه مؤسسه استخدامی خود وفاداری فوق‌العاده‌ای نشان می‌دهند.
- رغبت قانون‌پذیری افراد در سطح بالایی قرار دارد.
- توجه به نظم و سازماندهی و دقت در کار، حرمت خاصی دارد.
- چون سلسله‌مراتب رعایت می‌شود و هرکس در حدود اختیارات خود عمل می‌کند، مدیریت بر فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد هماهنگی میان کانون‌ها به سهولت انجام می‌گیرد.
- موارد فوق دقیقاً تسهیل‌کننده کار گروهی است. درست بر عکس باورها و ارزش‌های غلط رایج در ایران که کار فردی را بر کار گروهی ترجیح می‌دهند.

ویژگی‌های مدارس در ژاپن

چند مورد از ویژگی‌های مدارس دوره ابتدایی و راهنمایی ژاپن به شرح زیر می‌باشد:

۱. کار گروهی مبانی آموزش است. کلوپ‌ها و گروه‌های مختلف در مدارس فعال‌اند و دانش‌آموز در گروه‌های مختلف عضو می‌شود و کار جمعی را می‌آموزد.

۲. آموزش مسئولیت‌پذیری با دادن مسئولیت‌های کوچک به کودکان مثل پرورش یک گل و وادارشدن به پاسخگویی در برابر این مسئولیت.

۳. در ژاپن، سرایدار وجود ندارد و وظیفه تمیز نگه‌داشتن مدارس حتی سرویس‌های بهداشتی به صورت گروهی به دانش‌آموزان سپرده می‌شود.

یکی از ایرانیان برای نگارنده نقل کرد که حتی دانش‌آموزان کلاس اول دبستان و پیش‌دبستانی بدون همراهی والدین به مدرسه رفت و آمد می‌کنند، هرچند مدرسه آن‌ها دور باشد، تا از کودکی یاد بگیرند که روی پای خود بایستند.

جالب آنکه در مدارس ژاپن تمیزکردن کلاس درس، افتخاری است که نصیب کسانی می‌شود که تحصیل خود را به‌خوبی انجام دهند؛ حال آنکه در ایران اگر تمیزکردن کلاس درس بخواهد به دانش‌آموزی محول گردد، تنبیه، تحقیر و توهین تلقی خواهد گردید.

تفاوت آموزش در ایران و ژاپن

ژاپنی‌ها در همان کلاس اول دبستان، با بچه‌هایشان اتمام حجت می‌کنند. درس اول هم جغرافیاست؛ نقشه ژاپن را جلوی بچه‌ها می‌گذارند و می‌گویند: ببینید این ژاپن کوچولوی ماست، ببینید! ژاپن ما نفت ندارد، گاز ندارد، معدن

ندارد، زمینش محدود و جمعیتش زیاد و زلزله‌خیز است و ... لیست «نداشته‌ها» و «بایدها» را به بچه‌ها گوشزد می‌کنند. در ژاپن نظام آموزشی فهرست مشاغل مورد نیاز جامعه را از همان اول کار به «بچه‌ها» گوشزد می‌کند. حتی حجم موضوعات درسی کتاب‌های درسی در ژاپن، یک‌سوم اروپاست؛ چون ژاپنی‌ها معتقدند «عمق» بهتر از «وسعت» است!

حال این را مقایسه کنید با کتاب‌های درسی و حتی رسانه‌های ما- از هر جناح و طیف، مخالف و موافق- که از همان اول مدام بر مطالبات مردم می‌دمند و ... در دبستان هم، درس تاریخ، نه برای عبرت، بلکه شرح «افتخارات گذشته» دایر می‌شود.

اگر نقشه جغرافیایی را هم جلوی بچه‌ها بگذارند، با غرور می‌گویند: «بچه‌ها ببینید! ایران همه چیز دارد! ایران نفت دارد، گاز دارد، جنگل دارد، دریا دارد و...». نتیجه این روش می‌شود احساس «داشتن» و «غنای کامل» و ایجاد تلفیقی از تنبلی اجتماعی و حتی طلبکاری که به اشتباه به آن می‌گوییم غرور ملی! با این وصف، کودکان و جوانان و مدیران و نسل جدید ما باید برای چه «چیزی» تلاش کنند؟ نتیجه این می‌شود که بچه‌های ما فکر و ذکرشان می‌شود مشاغلی که نفع

و رفاه «شخص» در آن حرف اول و آخر را می‌زند، نه نیاز کشور.^{۱۱}

خوداتکایی در مدارس ژاپن

سال‌ها قبل نگارنده با یکی از دیپلمات‌های ایرانی که از مأموریت چهار ساله در ژاپن به ایران برگشته بود، خواست خاطره‌ای جالب را از دوران اقامتش در ژاپن برایش بگوید. او گفت:

«به ژاپن که رفتم، فرزندم به سن ورود به دبستان رسید، لذا او را در مدرسه‌ای که بین سفارت و خانه بود، ثبت نام کردم تا خودم بتوانم او را به مدرسه رسانده و خودم او را به منزل منتقل کنم. ثبت نام به سرعت انجام شد و روز اول مدرسه او را رساندم و بعد از اتمام کار به مدرسه رفتم و فرزندم را به منزل بردم. نامه‌ای از مدرسه همراه داشت که مرا احضار کرده بودند.

فردا به مدرسه رفتم و مدیر مدرسه پرسید که آیا شما فرزند خود را به مدرسه آوردید؟ گفتم: بله. گفت: از فردا باید خودش به مدرسه بیاید. گفتم برای این کار باید مترو و اتوبوس سوار شود. او بچه است و نمی‌تواند. پاسخ داد که اینجا همه بچه‌ها خودشان می‌آیند و کودکان از هم‌اکنون باید

۱۱ - مطلب فوق اقتباس از متنی است که از طریق پست الکترونیک

دریافت شده و نویسنده آن مشخص نبوده است. و تغییراتی نیز در متن

داده شد.

یاد بگیرند که روی پای خودشان بایستند! گفتم: من جرئت نمی‌کنم چنین کنم. گفتند: پس فرزندان را از اینجا ببرید، قاعده مدارس ژاپن این گونه است».

نگارنده این موضوع را در محفلی نقل کرد. یک ایرانی گفت: «من شش ماهی در ژاپن بودم برای آموزش در مورد کارخانه‌ای که خریده بودیم. در این شش ماه ما را در منزل کوچک یکی از کارکنان سکنی دادند. فرزندی داشت سه‌ونیم ساله که به مهد کودک می‌رفت. او خودش با اتوبوس و مترو به مهد کودک می‌رفت و باز می‌گشت».

در ضرب‌المثل ژاپنی آمده است:

• اگر کسی می‌تواند کاری را انجام دهد، پس تو هم می‌توانی، اگر کسی نتواند کاری را انجام دهد، پس تو باید آن‌کار را انجام دهی.

• خدا به ما دو دست می‌دهد، اما برای ما پل نمی‌سازد.

اما ما - متأسفانه - در ایران دانش‌آموزان و حتی دانشجویان را طوری تربیت می‌کنیم که کاری از دستشان برنمی‌آید و بلد نیستند روی پای خود بایستند و برای هر کاری دست نیاز - البته طلبکارانه - به سوی دیگران و از جمله بودجه عمومی دراز می‌کنند. در حالی که دانش‌آموزان حتی در مرحلهٔ سیکل باید بلد باشند روی پای خود بایستند، با اخذ دیپلم و مدرک دانشگاهی نیز توان این‌کار را ندارند. جوانان و دانشجویان به جای اینکه خود را بخشی از «راه‌حل» بدانند، خود را بخشی از «صورت مسئله» تلقی می‌کنند. به جای «ایجاد» اشتغال برای خود و دیگران، حداکثر به دنبال «پیدا کردن» کار برای خود

هستند. کارآفرین نیستند و به جای اینکه با کار و تلاش خویش به «ایجاد امکانات» پردازند، دستشان برای دریافت «امکانات» دراز است و بیکاری خویش را تقصیر دیگران و از جمله دولت که به آنها امکانات نداده و یا نمی‌دهد، می‌اندازند و این شیوه به امری عادی و باوری رایج تبدیل شده است.

البته تصور مردم از بودجه دولتی و درآمدهای نفتی بسیار فراتر از واقعیت است که در صفحات بعدی به آن پرداخته شده است.

افرادی که در کودکی پدر خویش را از دست داده‌اند و ناچار شده‌اند بار زندگی خود و چه بسا خانواده را بر دوش بکشند و موانع زندگی را شخصاً از میان بردارند، یاد می‌گیرند روی پای خود بایستند و لذا فرصت‌ها را نیز بهتر شناسایی کرده، در زندگی خویش موفق‌تر از کسانی‌اند که همواره بر دیگران تکیه کرده‌اند.

نقش کار در پیشرفت ملل^{۱۲}

ژاپنی‌ها که تصمیم به رشد و پیشرفت گرفتند در اوایل دهه ۱۹۵۰ کار و تلاش روزانه خود را بیش از پیش افزایش دادند؛ به طوری که ساعات کار در صنایع و شرکت‌های مختلف به طور متوسط در هفته حدود پنجاه تا شصت ساعت گزارش

شده است. اکنون بیشتر ژاپن‌شناسان بر این باورند که معجزه اقتصادی این کشور در طول دهه‌های پنجاه و شصت در درجه اول در سایه ساعات کار طولانی، صرفه‌جویی و کم‌مصرفی مردم آن حاصل شده است.

کره جنوبی و تایوان نیز که حدود سی سال پیش با الگو قراردادن ژاپن، تصمیم به رشد اقتصادی خود گرفته، خواهان رقابت با تولیدات ژاپن در بازارهای بین‌المللی شدند، به‌خوبی می‌دانستند که برای موفقیت خود لازم است بیش از ژاپنی‌ها کارکنند و کمتر از آن‌ها مصرف کنند.

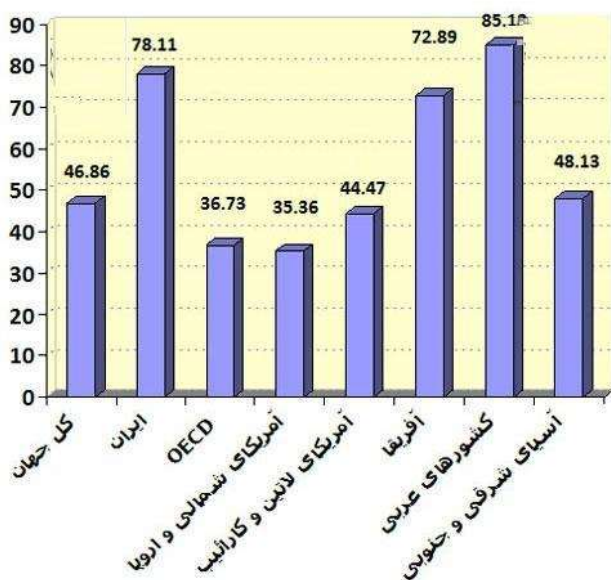
کارگران کره‌ای که بزرگ‌ترین آرزوی‌شان رقابت با تولیدات ژاپن بوده است، در هفته پنج تا ده ساعت بیش از کارگران ژاپن کار می‌کنند و دستمزدی معادل کمتر از نصف کارگران ژاپن دریافت می‌دارند. به همین جهت اکنون موفق شده‌اند در بسیاری از بازارهای صادراتی ژاپن نفوذ کنند و با آن کشور به رقابت بپردازند.

مقایسه تنبلی در ایران با جهان^{۱۳}

دکتر جوادی یگانه- جامعه‌شناس و استاد دانشگاه تهران- میزان تنبلی در ایران را با کشورهای دیگر جهان مقایسه کرده است. وی شاخص‌هایی مثل اهمیت کار در زندگی، مطالبه پاداش و مزایای دولتی و ارائه ایده‌های جدید و خلاق‌بودن را

۱۳ - سایت‌های اینترنتی مورخ ۱۱ بهمن ۹۱ به نقل از دکتر جوادی

ملاک قرار داده است و نتایج تحقیقات در مجموع نشان می‌دهد که میانگین تنبلی مردم در ایران ۷۸ و اندی (۷۸/۱۱) است. این در حالی است که این میانگین در میان کلیه کشورهای جهان ۸۶ و اندی (۴۶/۸۶) است و تفاوت میانگین میزان تنبلی بین کشور ایران و دیگر کشورهای جهان معنادار است؛ به این معنا که تنبلی در کشور ایران به صورت معناداری بیشتر از میانگین کشورهای جهان بوده است. با این طبقه‌بندی و به ترتیب، کشورهای عربی رتبه اول تنبلی را دارند و ایران با فاصله کمی بعد از کشورهای عربی در رتبه دوم قرار دارد. کشورهای آفریقایی هم با فاصله خیلی نزدیکی بعد از ایران و در رتبه سوم جهانی قرار دارند. کشورهای آمریکای شمالی و اروپایی کمترین میانگین تنبلی را در سطح جهان دارند.

شاخصه‌های تحقیق شامل این موارد بود:

- «اهمیت کار در زندگی افراد یک جامعه»،
- «سخت‌کوشی، زندگی بهتری را فراهم می‌کند یا خوش‌شانسی»،
- «ارائه ایده‌های جدید و خلاق بودن چه تأثیری بر پیشرفت دارد»،
- «پولدار بودن»،
- «کمک به مردم و نزدیکان»،
- «داشتن موفقیت‌های زیاد»،
- «مطالبه پاداش و مزایای دولتی»،
- «عدم پرداخت کرایه وسایل نقلیه عمومی»
- «تقلب در پرداخت مالیات».

آن‌ها در پژوهش‌شان تنبلی را مترادف با فقر حرکتی دانسته، می‌گویند در این پژوهش «فردی تنبل است که هیچ رغبت و اشتیاقی به تحرک و جنب‌وجوش نداشته و از پویایی و جست‌وخیز گریزان است. فرد تنبل همیشه کار امروز را به فردا می‌اندازد، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری را به دیگران واگذار می‌کند، تغییر و تحولی را که آرزو می‌کند - بدون کوچک‌ترین اقدامی - از دیگران انتظار می‌کشد، عادت به فکرکردن ندارد و برای هر انتخابی تعلل می‌ورزد».

اقتصاد استراحتی

اقتصاد کشور را نه می‌توان اقتصاد ریاضتی توصیف کرد و نه اقتصاد مقاومتی و نه جهاد اقتصادی، بلکه با توجه به تعطیلات

زیاد، ساعات مفید کاری کم و بار تکفل در کشور، می‌توان گفت که اقتصاد کشور در شرایط اقتصاد استراحتی است. وضعیت ادارات دولتی را نیز با توجه به کاهش ساعت مفید کاری به یک‌سوم سال قبل، یعنی ۲۲ دقیقه در روز، باید یک فضاحت دانست.

اقتصاد ریاضتی

البته اگر به شعارهای سال که توسط مقام معظم رهبری تعیین شده است و این شعارها کلیدهای واقعی پیشرفت کشورند، عمل نشود و تحقق نیابد، باید منتظر فرارسیدن وضعیت اقتصاد ریاضتی بود که راه فراری از آن متصور نیست، مگر عمل همگان، اعم از مردم و مسئولان به رهنمودهای مقام معظم رهبری.

شعارهای سال کشور

مقام معظم رهبری طی چندین سال اخیر منبعث از نیاز کشور برای هر سالی شعاری را انتخاب و اعلام کرده‌اند. شعارها به شرح زیر می‌باشد:

۱۳۶۹ - استغفار و اصلاح خود و جامعه

۱۳۷۰ - مجاهدت عمومی برای پیشرفت و سازندگی کشور

۱۳۷۱ - وحدت و یکپارچگی و حضور مردم در صحنه

۱۳۷۲ - عدالت اجتماعی و کمک به طبقات محروم

۱۳۷۳ - وجدان کاری و انضباط اجتماعی

۱۳۷۴ - انضباط اقتصادی و مالی

۱۳۷۵ - مبارزه با اسراف و اتلاف در اموال شخصی و عمومی

۱۳۷۶ - کنار گذاشتن اسراف، ضرورت قناعت، تعلیم این‌ها

به مردم

۱۳۷۷ - دولت و ملت صرفه جویی کنند

۱۳۷۸ - امام خمینی (ره)

۱۳۷۹ - امام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه‌السلام)

۱۳۸۰ - امام علی (علیه‌السلام) در رفتار، نه فقط در گفتار

۱۳۸۱ - عزت و افتخار حسینی

۱۳۸۲ - خدمت رسانی به مردم

۱۳۸۳ - پاسخ گویی سه قوه به ملت ایران

۱۳۸۴ - همبستگی ملی و مشارکت عمومی

۱۳۸۵ - پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله)

۱۳۸۶ - اتحاد ملی و انسجام اسلامی

۱۳۸۷ - نوآوری و شکوفایی

۱۳۸۸ - حرکت مردم و مسئولین به سوی اصلاح الگوی

مصرف

۱۳۸۹ - همت مضاعف و کار مضاعف

۱۳۹۰ - جهاد اقتصادی

۱۳۹۱ - تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی

۱۳۹۲ - حماسه سیاسی، حماسه اقتصادی

مرحله گذار اقتصادی

در مرحله گذار از وضع موجود به وضعیت مطلوب ضروری

است ساعات مفید کاری کشور به حداقل هشت ساعت در

روز، تعطیلات سالانه به حداکثر ۱۲ ساعت و بار تکفل نیز بهبود یابد.

همچنین ضرورت دارد هدفمندی یارانه‌های سوخت هرچه سریع‌تر تکمیل گردد.

با توجه به اهمیت موضوع هدفمندی، در قسمت بعدی، بحث هدفمندی، وضعیت موجود و چرایی ضرورت انجام آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فصل چهارم

یارانه‌ها

هدفمندی یارانه‌های سوخت

بخشی از نفت تولیدی در ایران صادر می‌شود و درآمد حاصل از فروش نفت به خزانه دولت واریز می‌گردد و - همان‌طور که قبلاً توضیح داده شد- دولت و مجلس به صورت مشترک در مورد نحوه تخصیص آن تصمیم می‌گیرند.

بخش دیگر نفت در داخل مصرف می‌گردد. مبحث هدفمندی مربوط به بخشی از نفت است که در داخل مصرف می‌گردد.

به طور طبیعی تمام نفت تولیدی، چه آنچه صادر می‌گردد و چه بخشی که در داخل مصرف می‌شود، متعلق به همه مردم ایران است و دولت و مجلس به عنوان امانت‌داران مردم باید در مورد بهترین روش اختصاص این بخش از ثروت عمومی

نیز تصمیم بگیرند. اما چه بر سر نفت مصرفی در داخل کشور می‌آید؟

سرنوشت نفت مصرفی در داخل

نفت خام ابتدا باید پالایش شود و سپس محصولات آن، اعم از مواد سوختی یا بخشی که به عنوان ماده اولیه تحویل صنایع پتروشیمی و غیره می‌گردد، به مقصد حمل و نقل و توزیع گردد.

در اینجا به فرآورده‌هایی اشاره می‌گردد که به عنوان مواد سوختی، مثل بنزین، نفت سفید و گازوئیل (نفت گاز) در سراسر کشور توزیع می‌گردد.

مالکیت دولت و ملت

همان‌طور که گفته شد، منابع نفتی به همه مردم تعلق دارد و اموال دولتی نیز در حقیقت اموال همه ملت است.

از آنجا که پالایشگاه‌ها و شرکت پخش فرآورده‌های نفتی و انبارهای آن به دولت تعلق دارند و حقوق پرسنل آن نیز توسط دولت تأمین می‌گردد. بنابراین محصولات نهایی آن نیز در مقصد به بیت‌المال و در نتیجه به همه ملت تعلق دارد و هر ایرانی در آن سهم می‌باشد.

نفت خام تولیدی همواره تحویل پالایشگاه‌ها می‌شود، در حالی که قیمت نفت خام در حال حاضر حدود ۱۱۰ دلار در هر بشکه است.^{۱۴}

پالایشگاه‌ها نفت خام را تصفیه کرده، محصولات آن را به شرکت پخش فرآورده‌های نفتی می‌دهند و این شرکت با تقبل هزینه‌های حمل و نقل و انبارداری و توزیع آن، این محصولات را در سراسر کشور در اختیار مصرف‌کنندگان قرار می‌دهد.

بنزین، گازوئیل و نفت سفید بهترین و گران‌ترین محصول پالایشگاه‌هاست که ارزش جهانی آن با هم برابر و بلکه معمولاً قیمت نفت سفید و گازوئیل از بنزین گران‌تر است. لیکن ایران بنزین را لیتری ۴۰۰ تومان به صورت سهمیه‌بندی و ۷۰۰ تومان به صورت آزاد و نفت سفید را لیتری ۱۰۰ تومان و گازوئیل سهمیه‌ای را لیتری ۱۵۰ تومان و آزاد ۳۰۰ تومان عرضه می‌کند که بسیار ارزان‌تر از قیمت واقعی سوخت است.

قیمت واقعی نفت خام

۱۴ - در دی ماه ۱۳۹۱ در حالی که در این شرایط در تحریم نفتی به سر می‌برد و یکی از دلایل افزایش قیمت نفت، خود تحریم نفت ایران است.

اگر ملاک محاسبه قیمت نفت خام را بشکهای ۱۱۰ دلار در نظر بگیریم، قیمت هر لیتر نفت خام حدود ۷۰ سنت آمریکا می‌شود.^{۱۵}

این قیمت مربوط به فوب خلیج فارس است؛ یعنی ارزان‌ترین نفت در جهان؛ زیرا خلیج فارس عمده‌ترین مرکز تولید نفت و به دور از مراکز عمده مصرف در جهان می‌باشد و قیمت هر چیزی در محل تولید عمده آن ارزان‌تر است.

اگر نرخ آزاد دلار ۳۰۰۰ تومان فرض گردد، قیمت هر لیتر نفت خام که به صورت عمده صادر می‌گردد، بیش از ۲۰۰۰ تومان خواهد شد؛ یعنی ایران نفت خام را به طور عمده لیتري ۲۵۰۰ تومان صادر می‌کند. این نرخ با احتساب دلاری ۲۵۰۰ تومان (دلار مبادله‌ای) بیش از ۱۷۰۰ تومان می‌باشد؛ حال آنکه - همان‌طور که گفته شد - دولت نفت سفید را لیتري ۱۰۰ تومان، گازوئیل سهمیه‌ای را لیتري ۱۵۰ تومان و آزاد آن را لیتري ۳۰۰ تومان و بنزین سهمیه‌ای را لیتري ۴۰۰ تومان و آزاد آن را لیتري ۷۰۰ تومان به فروش می‌رساند.

ارزش واقعی فرآورده‌های نفتی

اما ارزش بنزین و گازوئیل و نفت سفید چه مقدار است؟

۱۵- هر بشکه نفت صادراتی ۱۵۸ ممیز ۹۱ صدم لیتر می‌باشد. در نتیجه هر لیتر نفت خام معادل ۶۹ ممیز ۲۲ سنت می‌شود. هر دلار آمریکا ۱۰۰ سنت است.

اگر هزینه‌های پالایش و انبارداری و حمل و نقل و توزیع را پنجاه درصد قیمت نفت خام فرض کنیم، بنابراین قیمت هر لیتر از نفت سفید، گازوئیل و بنزین با احتساب قیمت دلار آزاد، حدود ۳۰۰۰ تومان و با احتساب ارز مبادله‌ای حدود ۲۶۰۰ تومان می‌باشد.

این فرآورده‌ها به قیمت واقعی متعلق به دولت و به عبارت دیگر متعلق به همه ملت است و همه مردم ایران به طور مساوی در آن سهیم می‌باشند.

اما دولت با در نظر گرفتن قیمت ارز آزاد، نفت سفید را به یک سی‌ام قیمت، گازوئیل را یک‌بیستم قیمت و بنزین سهمیه‌ای را کمتر از یک‌هفتم و آزاد آن را کمتر از یک‌چهارم قیمت عرضه می‌دارد.

قبل از هدفمندسازی، نفت سفید و گازوئیل لیتري شانزده و نیم تومان عرضه می‌شد؛ یعنی دولت نفت سفید و گازوئیل را بشکهای ۲۵۰۰ تومان عرضه می‌کرد.

یارانه‌های سوخت

با توجه به قیمت‌های تمام‌شده می‌توان نتیجه گرفت که دولت بابت هر لیتر بنزین سهمیه‌ای ۲۲۰۰ الی ۲۶۰۰ تومان و بابت بنزین آزاد لیتري ۱۹۰۰ الی ۲۳۰۰ تومان - بسته به محاسبه با ارز مبادله‌ای یا آزاد ارز - یارانه می‌دهد.

به عبارت دیگر دولت - با احتساب نرخ آزاد - بابت سهمیه شصت لیتري بنزین ماهانه ۱۳۲ الی ۱۵۶ هزار تومان و سالانه ۱۵۶۴۰۰۰ الی ۱۸۷۲۰۰۰ تومان سالانه یارانه می‌پردازد.

با هربار پرکردن یک باک بنزین ۷۵ لیتری به صورت آزاد،
۱۴۲۵۰۰ تومان الی ۱۷۲۰۰۰ تومان یارانه- بسته به نرخ دلار-
از بیت‌المال عمومی هزینه می‌گردد.

برنج و بنزین

اگر قیمت هر کیلو برنج چهار هزار تومان در نظر گرفته شود،
یارانه هر باک پنجاه لیتری بنزین با احتساب نرخ آزاد ارز،
معادل ۱۱۵ هزار تومان و معادل بیش از ۲۸ کیلو برنج
می‌شود. این در حالی است که سرانه مصرف سالانه برنج در
ایران ۳۶ کیلو است.

معنای این سخن آن است که یارانه یک باک بنزین پنجاه
لیتری معادل مصرف حدود ده ماه یک نفر است.

جدول زیر نشان‌دهنده میزان یارانه هر خودرو از بیت‌المال به
تومان در شرایطی است که علاوه بر سهمیه ماهانه شصت
لیتری هر هفته ۴۰ یا ۵۰ یا ۷۵ و یا ۱۰۰ لیتر در ماه بنزین آزاد
بزند.

لیتر	یارانه یک باک در هفته	یارانه یک ماه بدون احتساب یارانه سهمیه ماهانه	یارانه ماه با احتساب یارانه سهمیه ماهانه	یارانه سالانه با احتساب سهمیه ماهانه
۴۰	۷۷۳۶۰	۳۳۵۰۰	۴۶۹۰۰۰	۵۶۲۸۰۰۰
۵۰	۹۶۷۰۰	۴۱۹۰۰۰	۵۵۳۰۰۰	۶۶۳۶۰۰۰
۷۵	۱۴۵۰۵۰	۶۲۸۵۵۰	۷۶۲۵۵۰	۹۱۵۰۶۰۰
۱۰۰	۱۹۴۱۰۰	۸۴۱۱۰۰	۱۱۲۷۰۷	۱۳۵۲۴۸۴

آمار فوق به تومان است.

آمار فوق بدان معناست که کسی که علاوه بر سهمیه ماهانه ۶۰ لیتری بنزین، هفته‌ای ۴۰ لیتر بنزین بزند، یارانه دریافتی معادل ۱۰ سال مصرف برنج یک خانوار ۴ نفری است و هرچه مصرف آن بیشتر باشد، معادل سال‌های بیشتری از مصرف برنج خانوارهای ۴ نفری است. به عبارت دیگر می‌توان نتایج زیر را نیز استنتاج نمود:

مصرف برنج خانواده ۴ نفره	لیتر در پاک در هفته
۱۰ سال	۴۰
۱۲ سال	۵۰
۱۵ سال	۷۵
۲۳ سال	۱۰۰

میزان یارانه سالانه یک خودرو که علاوه بر سهمیه ماهانه بنزین هفته‌ای ۴۰ لیتر بنزین بزند، معادل مصرف برنج ۱۰ سال یک خانوار ۴ نفری است. این رقم برای ۵۰ لیتر بنزین

هفتگی معادل مصرف ۱۲ سال، ۷۵ لیتر معادل مصرف ۱۵ سال و ۱۰۰ لیتر در هفته معادل سالانه مصرف ۲۳ سال یک خانوار ۴ نفری است.

در حقیقت پرداخت یارانه به مثابه این است که از سهم این خانوارها از ثروت عمومی کشور برداشت شود و به صاحبان خودرو اهدا گردد.

یک سناریو

حال این پرسش مطرح است که اگر قرار بود هرکس که به پمپ بنزین مراجعه می‌کند، برای برداشت ۵۰ لیتر بنزین می‌بایست علاوه بر آنچه پرداخت می‌کند، یک کیسه حدوداً ۳۰ کیلویی برنج نیز تحویل دهد، آیا شاهد این همه ماشین‌های تک‌سرنشین می‌بودیم؟

آیا دارندگان خودرو می‌دانند که ارزانی بنزین دریافتی را از جیب افراد پیاده و فاقد خودرو تأمین می‌کنند؟
آیا این عده حاضرند افراد پیاده را سوار خودروی خود کنند؟
و آن‌ها را به مقصد برسانند؟

اموال عمومی

ممکن است در اینجا مطرح شود که این نفت مال ملت است و از جیب دولت نیست و دولت برای ایجاد نفت خام در زمین اقدامی نکرده است.

پاسخ این است که بله این نعمت خدادادی است، ولی این ثروت عظیم همچون آنچه صادر می‌شود، به همه آحاد ملت تعلق دارد و نه فقط به بخشی از مردم که از سوخت استفاده می‌کنند.

در حقیقت بنزین تولیدی در داخل کشور متعلق به همه ملت است؛ لیکن فقط دارندگان اتومبیل این ثروت عمومی را به خود اختصاص داده‌اند و بقیه مردم به نحوی از آن محروم‌اند و هرکس تعداد بیشتری اتومبیل داشته باشد و بیشتر به سیروس فر پردازد و بیشتر سوخت مصرف کند، بیشتر از دیگران از این ثروت عمومی بهره می‌برد.

اگر کسی اتومبیل داشته باشد، بدون محدودیت به پمپ بنزین رفته، بنزین می‌زند، در حالی که اگر افراد فاقد خودرو خواستار اختصاص یارانه دو باک بنزین برای خرید دوچرخه شوند، از آنان دریغ می‌گردد.

بنابراین ضروری است اختصاص یارانه‌ها و استفاده از بیت‌المال عمومی به نحوی باشد که همه مردم از آن به طور مساوی برخوردار شوند و نه انحصاراً قشر ثروتمندتر جامعه. هرچند باید به فقرا سهم بیشتری اختصاص یابد تا به خروج آن‌ها از فقر کمک شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که دهک اول جمعیتی کشور، یعنی هفت میلیون و نیم نفر از ثروتمندترین اقشار جامعه، قبل از مرحله اول هدفمندی یارانه‌ها ۴۰ تا ۷۰ برابر همین تعداد افراد از فقیرترین اقشار جامعه یارانه می‌گرفتند. این رقم بعد از مرحله هدفمندسازی یارانه‌ها به ۳۰ برابر کاهش یافته است؛ ولی هنوز ثروتمندترها ۳۰ برابر بیشتر از بیت‌المال عمومی مربوط به سوخت برداشت می‌کنند.

هرکس خانه بزرگ‌تری داشته باشد، برق بیشتری مصرف کند، در منزل خویش از سونا و استخر برخوردار باشد، از بابت همه آن‌ها و از بابت گرمایش و سرمایش آن یارانه بیشتری از بیت‌المال عمومی به خود اختصاص می‌دهد. به عبارتی دیگر، در سیستم توزیع یارانه به صورت فعلی هرکه بامش بیش به جای اینکه برفش بیشتر باشد، سهمش از بیت‌المال بیشتر خواهد بود.

یارانه هر روز مصرف بنزین معادل بیش از یک تن طلا

ایران هر ساله بین ۲ تا ۲ و نیم تن **طلا تولید** می‌کند. **نرخ**

طلای ۱۸ عیار گرمی ۱۲۷ هزار تومان است.

به عبارتی هر کیلو طلا در بازار آزاد ۱۲۷ میلیون تومان و هر تن آن ۱۲۷ میلیارد تومان می‌باشد. این در حالی است که روزانه حدود ۶۰ میلیون لیتر بنزین مصرف می‌شود. قیمت نفت خام بشکه‌ای ۱۱۰ دلار، یعنی لیتری حدود ۷۰ سنت، در نتیجه با احتساب هزینه پالایش و حمل و نقل و توزیع قیمت هر لیتر گازوئیل، نفت سفید و گازوئیل حدود یک دلار، یعنی با احتساب دلار در بازار آزاد (۳۰۰۰ تومان) می‌شود.

حدود ۵۰ میلیون لیتر بنزین سهمیه‌ای و ۱۰ میلیون لیتر آزاد مصرف می‌گردد.

۵۰ میلیون لیتر سهمیه‌ای به قیمت ۴۰۰ تومان مصرف می‌شود که با احتساب ۲۶۰۰ تومان یارانه هر لیتر این نتیجه حاصل می‌گردد که یارانه بنزین سهمیه‌ای روزانه حدود ۱۳۰ میلیارد تومان و سالانه حدود ۴۷۵۰۰ میلیارد تومان می‌شود.

یارانه ۱۰ میلیون لیتر بنزین آزاد نیز با توجه به قیمت ۷۰۰ تومانی هر لیتر آن و رقم ۲۳۰۰ تومانی یارانه هر لیتر، روزانه معادل ۲۳ میلیارد تومان و سالانه معادل ۸۴۰۰ میلیارد تومان می‌باشد.

جمع این دو رقم مشخص می‌سازد که روزانه جمعاً معادل ۱۵۳ میلیارد تومان و سالانه معادل ۵۶ هزار میلیارد تومان یارانه بابت فقط بنزین از سوی دولت و از جیب همه ملت فقط به مصرف‌کنندگان بنزین اختصاص می‌یابد.

اگر سهمیه‌های اضافی که دولت به مناسبت‌های خاص، مثل ایام نوروز اختصاص داده شود و افزایش مصرف سوخت که در طول عید سال ۱۳۹۲ به بالاتر از ۹۰ میلیون لیتر در روز

رسید هم مورد محاسبه قرار گیرد، رقمی بیش از رقم فوق به دست می آید.

مقایسه بین ارزش تولید طلای کشور در یک روز یعنی ۱۲۷ میلیارد تومان با یارانه بنزین که روزانه معادل ۱۵۳ میلیارد تومان و مقایسه یارانه یک سال بنزین مصرفی کشور، یعنی ۵۶ هزار میلیارد تومان با ارزش تولید دو تا دوونیم تن طلای کشور در ظرف یک سال یعنی ۲۵۴ الی ۳۱۷ میلیارد تومان مقایسه گردد، معلوم می شود که روزانه بیش از ارزش یک تن و ۲۰۰ کیلو طلا و یا به عبارتی دیگر هر دو روز به اندازه یک سال طلای تولیدی کشور یارانه فقط برای بنزین از بیت المال مردم هزینه می شود.

به عبارتی دیگر ظرف ۶ الی ۷ و نیم ماه بابت یارانه بنزین به اندازه ارزش ۳۲۰ تن طلا، یعنی کل معادن طلای کشور اختصاص می یابد؛ حال آنکه اگر استحصال طلا به روال فعلی ادامه یابد- یعنی سالی بین ۲ الی ۲ و نیم تن طلا در سال- یک و نیم قرن طول می کشد تا کل معادن شناخته شده طلای کشور استخراج و تصفیه شود.

به عبارت دیگر یارانه ۶ الی ۷ و نیم ماه یارانه بنزین معادل یک و نیم قرن تولید طلای کشور است.

مقایسه بین ارزش تولید طلای کشور در یک روز یعنی ۱۲۷ میلیارد تومان با یارانه بنزین که روزانه معادل ۱۵۳ میلیارد تومان و مقایسه یارانه یک سال بنزین مصرفی کشور یعنی ۵۶ هزار میلیارد تومان با ارزش تولید دو تا دوونیم تن طلای کشور در ظرف یک سال یعنی ۲۵۴ الی ۳۱۷ میلیارد تومان

مقایسه گردد، معلوم می‌شود که روزانه بیش از ارزش یک تن و ۲۰۰ کیلو طلا و یا به عبارتی دیگر هر دو روز به اندازه یک سال طلای تولیدی کشور یارانه فقط برای بنزین از بیت‌المال مردم هزینه می‌شود.

به عبارتی دیگر ظرف ۶ الی ۷ و نیم ماه بابت یارانه بنزین به اندازه ارزش ۳۲۰ تن طلا، یعنی کل معادن طلای کشور اختصاص می‌یابد؛ حال آنکه اگر استحصال طلا به روال فعلی ادامه یابد- یعنی سالی بین ۲ الی ۲ و نیم تن طلا در سال- یک و نیم قرن طول می‌کشد تا کل معادن شناخته شده طلای کشور استخراج و تصفیه شود.

به عبارت دیگر یارانه ۶ الی ۷ و نیم ماه یارانه بنزین معادل یک و نیم قرن تولید طلای کشور است.

همچنین آمار نشان می‌دهد که در طی مدت ۱۰ ماه اول سال ۱۳۹۱ به طور متوسط روزانه ۶۰۰۰ تن گاز مایع، ۱۱.۳ میلیون لیتر نفت سفید، ۹۵ میلیون لیتر نفت گاز و ۵۳ میلیون لیتر نفت کوره مصرف شده است.

فقط یارانه مجموع نفت سفید و گازوئیل حدود دو برابر یارانه بنزین می‌باشد.

به عبارتی دیگر روزانه بیش از ۳۶۰۰ کیلو و سالانه بیش از ۱۳۰۰ تن طلا یارانه بنزین، نفت سفید و گازوئیل می‌باشد که بیش از چهار برابر کل معادن طلای کشور است.

یعنی ما در ایران در طی هر سه ماه، ثروتی بیش از ارزش کل معادن طلای کشور را به صورت یارانه بخشی از سوخت دود می‌کنیم و از آلودگی ناشی از آن رنج می‌بریم.

آیا واقعاً راه‌های بهتری برای هزینه‌کردن این ثروت وجود ندارد؟!

یارانه هر ماه بنزین هواپیما معادل بیش از ۲ تن طلا است. با احتساب نفت خام بشکه‌ای ۱۱۰ دلار قیمت هر لیتر بنزین هواپیما به لیتري بیش از یک دلار یعنی ۳۰۰۰ تومان با احتساب ارز آزاد می‌رسد، به‌ویژه که هزینه حمل و نقل و توزیع آن، گران‌تر از هزینه حمل و نقل بنزین معمولی می‌شود. دولت تا کنون بنزین را لیتري ۲۰۰ تومان تحویل شرکت‌های هوایی می‌داد که با احتساب روزانه ۴ میلیون لیتر مصرف آن در ایران، یارانه آن روزانه به بیش از ۱۱ میلیارد تومان و سالانه بیش از ۴۰۸۸ میلیارد تومان می‌شد؛ یعنی معادل ارزش ۳۲ تن طلا. یعنی هر ۱۲ روز معادل یک تن طلا و هر ماه معادل بیش از دوونیم تن طلاست. این در حالی است که کل تولید طلا از معادن طلای کشور سالانه حدود ۲ الی ۲ و نیم تن طلا می‌باشد.

اینک با افزایش قیمت سوخت هواپیما به لیتري ۷۰۰ تومان کماکان دولت روزانه یارانه‌ای بیش از ۹ میلیارد تومان و سالانه حدود ۳۳۵۸ میلیارد تومان برای پرواز هواپیماهای مسافربری اختصاص داده است که هنوز توجیهی ندارد؛ یعنی هر ماه معادل ۲ تن طلا یارانه پرواز از جیب همه مردم هزینه گردد.

با توجه به اینکه بودجه و امکانات و ثروتی که در اختیار دولت است، به همه ملت ایران تعلق دارد این پرسش مطرح

است که چرا باید دولت از جیب همه مردم و از جمله محرومان برای پرواز یارانه بدهد؟ و اصولاً چرا کسانی که می‌خواهند از هواپیما برای سفر استفاده کنند، باید پول سفرشان از کیسه ملت تأمین شود؟

آیا بهتر نیست دولت این وجوه را در حمل‌ونقل عمومی زمینی، مثل رفع نقاط حادثه خیز جاده‌ها و یا توسعه راه آهن هزینه کند؟

اخيراً **دولت تصمیم گرفته** است برای پروازهای خارجی هواپیماهای ایرانی، نرخ بنزین را ۲۱۲۰ تومان محاسبه کند که تقریباً با نرخ فروش نفت خام در خلیج فارس آن‌هم به صورت عمده برابری می‌کند؛ لیکن شرکت‌های هواپیمایی با این بهانه که بلیط هواپیما گران خواهد شد، به جوسازی پرداخته و خواستار بنزین لیتری ۷۰۰ تومان برای پروازهای خارجی شرکت‌های هواپیمایی ایرانی شده‌اند.

چرا باید برای اینکه برخی‌ها به دبی و آنتالیا و تایلند و یا سایر نقاط پرواز کنند، از جیب مردمی هزینه شود که حتی شاید راه درست و استاندارد هم ندارند؟!

اگر پیشنهاد شود که به ازای هر بلیت، مالیاتی اخذ گردد تا با آن به محرومیت‌زدایی بپردازیم، فریاد مسافران هواپیما درمی‌آید که چرا ما باید به فقرا کمک کنیم، اما خودشان توقع دارند از جیب محرومان برای ارزانی بلیتشان هزینه گردد!

قاچاق سوخت

تفاوت قیمت سوخت بشکه‌ای ۲۵۰۰ تومان با نرخ واقعی، با توجه به اینکه کشورهای همسایه علاوه بر قیمت سوخت

مالیات نیز اخذ می‌کنند، موجب می‌شد که قاچاق سوخت ایران به سایر کشورها سودی بیش از حتی قاچاق مواد مخدر داشته باشد و قاچاقچیان مرتباً در صدد قاچاق فرآورده‌های نفتی باشند؛ به نحوی که حتی فرآورده‌های نفتی ایران به کشورهای نفت‌خیزی مثل عربستان، کویت، امارات و قطر نیز قاچاق شود و ده‌ها میلیارد دلار از سرمایه‌های کشور این‌گونه هدر رود.

این‌سخن بدان معناست که ایران به قاچاقچیان و کشورهایی که نفت ایرانی به آنجاها قاچاق می‌شود نیز یارانه پرداخت نماید.

اگر قیمت‌ها واقعی بود، هرگز چنین قاچاقی معنا پیدا نمی‌کرد؛ همچنان‌که هرگز سوخت از این کشورها به ایران قاچاق نمی‌شود.

سالی ۷۵ تن طلا یارانه قاچاق سوخت به مرزهای شرقی کشور

اسماعیل کوثری، رئیس کمیته دفاعی مجلس، در گفت‌وگو با باشگاه خبرنگاران^{۱۶} با اشاره به قاچاق سوخت از مرزهای شرقی کشور گفت: «روزانه حدود ۱۰ میلیون لیتر سوخت از مرزهای شرقی کشور به صورت قاچاق خارج می‌شود... روزانه ۳ الی ۴ هزار وانت اقدام به قاچاق سوخت می‌کنند که رقم قابل توجهی است».

۱۶ - اسماعیل کوثری رئیس کمیته دفاعی مجلس شورای اسلامی در

گفتگو با باشگاه خبرنگاران ۱۱ فروردین ۱۳۹۲.

با توجه به مطلب فوق و اینکه اغلب مواد سوختی قاجاق گازوئیل است و با توجه به اینکه یارانه هر لیتر گازوئیل حدود ۲۸۵۰ تومان است، می‌توان نتیجه گرفت که سالانه ۳ میلیارد و ۳۶۵ میلیون لیتر فقط از مرزهای شرقی ایران قاجاق می‌شود. در نتیجه ایران سالانه ۹۶۰۰ میلیارد تومان فقط یارانه بابت قاجاق سوخت به کشورهای شرق کشور می‌پردازد که با احتساب قیمت هر تن طلا ۱۲۷ میلیارد تومان معادل ۷۵ تن طلا می‌شود؛ یعنی معادل یک‌چهارم کل معادن شناخته‌شده طلای کشور یا معادل تولید ۳۰ الی ۳۷ سال طلای تولیدی کشور.

این در حالی است که - همان‌طور که ذکر گردید - قاجاق سوخت به همه همسایه‌های ایران جریان دارد.

انحراف در تشخیص مزیت‌های اقتصادی

ارزانی کالاها و خدمات یارانه‌ای نیز موجب عدم تشخیص مصالح عمومی در مصرف و در نتیجه اسراف در مصرف شده است؛ به نحوی که ایران جزو مسرف‌ترین کشورها در مصرف بنزین، برق، گاز و سایر اقلام می‌باشد.

در واقع سرمایه‌ای که باید در تولید ثروت به کار رود، در مصرف بی‌رویه سوخت هزینه و تلف می‌گردد و این امر در کنار کاهش تولید، موجب افزایش مصرف شده که نتیجه طبیعی آن ایجاد تورم و کاهش قدرت خرید می‌باشد.

اسراف در مصرف در ایران نسبت به جهان

سهیمه ایران در اوپک

در حالی که به دلیل مصرف بی‌رویه انرژی در کشور سهم مصرف داخلی نفت افزایش می‌یابد، سهم ایران برای صادرات نفت به دلیل محدودیت سهم در اوپک (سازمان کشورهای صادرکننده نفت) کاهش یافته است.^{۱۷} این در حالی است که جمعیت همواره رو به افزایش است.

قیمت در کشورهای فقیر و ثروتمند

در جهان، چه کشورهای فقیر و چه ثروتمند، نه تنها برای مصرف سوخت پول و سود آن را می‌گیرند، بلکه بابت مصرف سوخت و جبران آلودگی و بیماری‌های ناشی از آن مالیات نیز می‌گیرند.

کشور	هر لیتر به دلار	قیمت ۱۰۰۰ لیتر بنزین نسبت به در آمد سرانه (درصد)
هلند	۲۰۹	۵۳
هند	۱۴۲	۱۰۰
ترکیه	۲۳۲	۲۰۷
زامبیا	۱۴۹	۹۹۳
نروژ	۲۶۷	۲۶
پاکستان	۱	۱۲۶

اما در ایران جهت مصرف سوخت، یارانه هم داده می‌شود.

۱۷- سهمیه اوپک بر اساس میزان تولید است و نه صادرات، لذا هرچه میزان مصرف داخلی افزایش یابد از میزان صادرات نفت ایران کاسته می‌شود.

به عبارتی دیگر هرکس محیط زیست را بیشتر تخریب و هوا را آلوده‌تر کند، برای آن جایزه بیشتری دریافت می‌کند و بعد هم چاره‌ای جز تعطیلی شهرها و کار و تلاش را تعطیل باقی نمی‌ماند و با این وجود بیش از ۴۰۰۰ نفر نیز بر اثر آلودگی جان خود را از دست می‌دهند.

اقتصاد اتلاف سرمایه‌ها

کارشناسان آسیب‌های ناشی از آلودگی هوا را حدود ۱۸ میلیارد دلار در سال ارزیابی می‌کنند. ضمناً بر اثر نبود بودجه، از سرمایه‌گذاری کافی در برداشت از سهم خود در منابع مشترک و عظیم نفت و گاز در خلیج فارس و دریای خزر محروم بمانیم. این اقتصاد یارانه‌ای را نه می‌توان جهاد اقتصادی خواند و نه اقتصاد مقاومتی و نه اقتصاد ریاضتی، بلکه باید آن را «اقتصاد اسراف و اتلاف سرمایه‌ها» نامید. اقتصادی که متأسفانه طرفداران سرسختی نیز دارد!

منطق عجیب رایج

بسیاری معتقدند اگر سوخت گران شود، همه کالاها گران می‌شود. در نتیجه به فقرا فشار وارد می‌شود و آنان فقیرتر می‌شوند. در نتیجه برای پیشگیری از این رخداد، باید قیمت سوخت ثابت بماند و برای اینکه قیمت سوخت افزایش نیابد، باید به اموال عمومی دست برد و از سهم فقرا برداشت کرد و به اقشار برخوردارتر یارانه داد!!

روی دوم سکه

گران‌شدن سوخت قطعاً روی همه کالاها اثر می‌گذارد و قیمت‌ها افزایش می‌یابد، در نتیجه اقشار ضعیف در تنگنا قرار

می گیرند؛ لیکن این موضوع در صورتی رخ می دهد که سکه فقط یک رو داشته باشد و آن حذف یارانه سوخت باشد. اما قرار نیست ثروتی که به عنوان یارانه به سوخت اختصاص یافته است، حذف یا معدوم شود، بلکه برعکس، باید در جای بهتری و به نفع کشور و به ویژه به نفع اقشار فقیر و به سود عمران و آبادانی و ایجاد اشتغال در کشور هزینه گردد.

آیا هزینه کردن ثروتی که به عنوان یارانه سوخت می سوزد و از دست می رود و محیط زیست را نیز آلوده می کند، در صورتی که به تقویت تولید اختصاص یابد، بی اثر است؟

یارانه به معنای تقویت کننده است. اگر یارانه به مصرف داده شود، مصرف یعنی تقاضا تقویت می گردد و در نتیجه موجب اسراف در مصرف می گردد؛ اما چنانچه این مبلغ در عمران و آبادانی و ایجاد اشتغال هزینه گردد، موجب تقویت تولید و در نتیجه افزایش عرضه کالا و خدمات خواهد شد و اثر ضد تورمی دارد؟

آیا غیر از این است که عرضه و تقاضا در تورم مؤثرند؟! آیا شایسته است روزانه بیش از یک تن طلا به یارانه مصرف بنزین اختصاص یابد و از اختصاص آن در جای بهتر دریغ گردد؟

در صورتی که ثروت عمومی به جای تلف شدن، به عنوان یارانه در مصرف، به تقویت تولید و کارهای عمرانی و ایجاد اشتغال مولد و سرمایه گذاری در استخراج سهم ایران از منابع مشترک نفت و گاز و نیز در فقرزدایی اختصاص یابد، در

نتیجه ثروت عمومی کشور افزایش و تورم کاهش یافته و قدرت خرید مردم بیشتر خواهد شد.

طرح هدفمندسازی یارانه‌ها در همین راستاست.

قرار نیست یارانه‌ها حذف و هدر شود، بلکه قرار است این ثروت عظیم به نحو بهتر و عادلانه‌تری در خدمت ملت عزیز ایران قرار گیرد.

ارزیابی مرحله اول هدفمندی

در ابتدای اجرایی کردن طرح هدفمند کردن یارانه‌ها ترجیح داده شد که مدیریت وجوه یارانه‌ای اختصاص یافته به خود مردم واگذار شود و وجه آن به حساب آن‌ها واریز گردد. اگر کسانی نخواهند جلوی اسراف را بگیرند، مبلغ فوق تکافوی اسراف آن‌ها را نخواهد داد و دلیلی وجود ندارد که از بیت‌المال عمومی هزینه سونا و استخر اختصاصی آن‌ها پرداخت شود.

اگر بتوانند در مصرف خود تعدیل نمایند، این مبلغ تا حدودی جبران حذف یارانه‌ها را خواهد نمود و اگر بهره‌وری و پرهیز از اسراف را سرلوحه روند زندگی خویش قرار دهند، خواهند توانست از این مبالغ در امور دیگر نیز استفاده کنند.

آثار واقعی شدن قیمت‌ها

در هر صورت، با واقعی‌تر شدن قیمت‌ها، مردم و مسئولان قدرت تشخیص مصلحت خویش و مصلحت عمومی و مزیت‌های اقتصادی را بیش از گذشته خواهند داشت. به عبارت دیگر، علائم اقتصادی صحیح، راه درست را مشخص خواهند ساخت.

ضرورت انجام این عمل جراحی و حیاتی اقتصادی کشور انکارناپذیر است و ضروری است همگان، مسئولان را در تحقق اهداف هدفمندسازی یارانه‌ها یاری رسانند و از این طریق راه را برای پیشرفت هرچه سریع‌تر و بهبود وضعیت اقتصادی هموار سازند.

وقتی یک پهلوان تحت عمل جراحی قرار می‌گیرد، در دوران نقاهت بعد از عمل جراحی نیاز به رسیدگی و حمایت دارد. هدفمندسازی یارانه‌ها نیز دوران نقاهتی دارد و همگان باید برای اینکه این پهلوان زودتر این مرحله را طی کند، به آن یاری رسانند. دشمنان خارجی و عوامل داخلی آن‌ها بر این باورند که باید نهایت استفاده را از دوران نقاهت هدفمندسازی یارانه‌ها ببرند و توطئه‌های خود را بر این امر متمرکز سازند. طبیعتاً همه باید با توطئه‌ها مقابله کنند و در این صورت توطئه‌ها به جایی نخواهد رسید و توطئه‌گران در این ترفند خویش نیز زمین‌گیر و منکوب خواهند گردید و ملت سرافراز ایران این مرحله حساس و این عمل جراحی ضروری را به‌خوبی خواهند پیمود.

راهکارهای هدفمندسازی یارانه‌ها

راهکارهای مختلفی برای هدفمندسازی یارانه‌ها وجود دارد. پرداخت نقدی یارانه‌ها مزایایی دارد، لیکن اگر به میزان افزایش نقدینگی، تولید نیز افزایش نیابد، موجب تورم لجام گسیخته خواهد شد.

اگر وضع موجود در پرداخت یارانه‌ها تداوم یابد، بدترین وضعیت را به دنبال خواهد داشت و آن تلف شدن سرمایه‌های

کشور از یک طرف، و بهره‌مندی اقشار برخوردار از آن به صورت چند ده برابری نسبت به فقیرترین اقشار از سوی دیگر خواهد بود.

لذا باید اصل را بر هدفمندی گذاشت، لیکن تلاش کرد بهترین راهکار با کمترین عوارض منفی را شناسایی کرد و به اجرا گذارد.

در رابطه با مرحله اول هدفمندسازی عمل به آن، آثار بسیار مثبتی بر جای گذاشت، لیکن عوارض منفی نیز در پی داشت، لیکن اجرای آن با همین وضعیت، بهتر از عدم اجرای آن بود.

وعده‌های انتخاباتی

متأسفانه باید گفت موافقت‌ها و مخالفت‌ها با ادامه هدفمندسازی یارانه‌ها، در ایام اخیر، بیشتر جنبه تبلیغاتی، سیاسی و انتخاباتی نیز پیدا کرده است و دادن وعده‌های پرداخت نقدی چند برابری توسط نامزدها، یا پرکردن جیب جوانان با پول، یا دادن زمین‌های ۲ هکتاری به ۱۵ میلیون خانوار، بیش از اینکه ناشی از یک راهکار منطقی و مفید و ممکن برای تحول اقتصادی باشد، به حربه‌ای برای کسب آرا تبدیل شده است.

دولت بعدی

اما آنچه ضروری است، این است که دولت بعدی باید هدفمندسازی یارانه‌ها را در دستور کار خویش به عنوان مهم‌ترین عامل تحول اقتصادی قرار دهد و حداکثر طی دوره ۴ ساله خویش آن را به طور کامل به اجرا گذارد.

تحریم‌های خارجی و اعلام سال ۱۳۹۲ به عنوان سال
"حماسه سیاسی، حماسه اقتصادی" از سوی رهبر معظم
انقلاب، فرصت مناسبی است تا با همراهی و همکاری همه
مردم و مسئولان، جهت قطع وابستگی اقتصاد کشور به فروش
نفت خام و تکمیل منطقی طرح هدفمندی یارانه‌ها و
پیشرفت همه جانبه اقتصاد کشور، گام‌های بزرگی برداشته
شود.

فصل پنجم

دیدگاه اسلام

اعتقاد به اسلام به عنوان دینی بر حق و مملو از آموزه‌های عالی، مهمترین عامل قوت ملت ایران است. فرهنگ ایران مملو است از مفاهیم مثبت در ارتباط با اخلاق، عاطفه، همیاری، نوع دوستی، ایثارگری، حب وطن، و ...

برخورداری کشور از مردمی مؤمن، مقاوم، فهیم و فداکار، فرهنگی غنی، نظامی اسلامی مبتنی بر ولایت فقیه، روحانیتی آگاه، مسئولینی دلسوز و ... همراه با حضور خانواده معظم شهدا و ایثارگران و ... از نقاط قوت فرهنگی کشور ایران است که با توجه به موقعیت ژئواستراتژیک (موقعیت عالی جغرافیایی) کشور، منابع غنی و ... موقعیت را برای پیشرفت و توسعه، بیش از هر کشور دیگری، فراهم می‌سازد.

پیشرفت‌ها و موفقیت‌های حاصله در صحنه‌های مختلف از جمله در پیروزی انقلاب اسلامی، مقاومت در مقابل جنگ تحمیلی، شکست توطئه‌های بی‌شمار خارجی و عوامل داخلی آن‌ها، نتیجه وجود نقاط قوت عظیم در فرهنگ عمومی کشور ایران است. در حقیقت باید گفت که بین مذهب اسلام و توسعه هیچ‌گونه تضادی وجود ندارد، بلکه با استناد به آیات و روایات و احادیث و نیز با تحلیل فرمایشات حضرت امام خمینی (ره) و نیز مقام معظم رهبری، می‌توان به قطع گفت که عمل به اسلام عامل بی‌نظیری در توسعه و پیشرفت می‌باشد و این باورها، از باورهایی که موجب پیشرفت کشورهای غربی و یا خاور دور و در حال توسعه سریع گردید بسیار قوی‌تر است.

اما در کنار وجود این نقاط مثبت، نقاط ضعف قابل توجهی نیز در فرهنگ عمومی مشاهده می‌گردد. برای تحقق توسعه، باید نقاط قوت و ضعف را شناسایی کرد و نقاط قوت را تقویت و ضعف‌ها را بر طرف نمود.

گرچه مردم نسبت به اسلام ایمان قوی‌ای دارند و نسبت به آموزه‌های آن خود را متعهد می‌دانند، لیکن در مواردی، به دلیل عدم شناخت کامل نسبت به اسلام ناب، باورهای غلطی رایج می‌باشد که با حقیقت اسلام در تعارض است. بر این اساس، نیاز به بازنگری در باورهای فرهنگی، امری ضروری است، یعنی باید تحریفات از اسلام زدوده شود و باورهای مذهبی، ناب سازی و پالایش گردد و خرافات و تحریفات از آن دور شود.

اگر مذهب، به طور صحیح از باورهای غلط رایج پیرایش شود و نظریات ناب اسلامی به فرهنگ عمومی تبدیل گردد، در آن صورت، شاهد پیشرفت و توسعه‌ای سریع و چشمگیر و بی‌نظیر در کشورهای اسلامی خواهیم بود.

دین اسلام، توسعه‌ای را به پیش می‌برد که حریم ارزش‌های والا و آرمان‌هایی چون عدالت، برابری، عزت و کرامت و آزادی صحیح را پاس می‌دارد. میل به استثمار و فزون‌طلبی را ناروا دانسته و تقبیح می‌کند و مردم را از آن متنفر کرده و به مبارزه با آن دعوت می‌نماید، روح احساس مسئولیت اجتماعی، گذشت و فداکاری، اهتمام به امور جامعه و دستگیری از بینوایان و یاری به محرومان و ضعیفان را تقویت می‌کند و....

در حقیقت دین فقط موجب توسعه مادی نیست، بلکه نقشی نافذ و مؤثر و بی‌بدیل در معنویت و ایمان مذهبی و در هدایت و تعالی بخشیدن و معنی دادن به زندگی دارد. در قسمت‌های بعدی، با ذکر باورهای غلط رایج در جامعه، با استناد به آیات، روایات و احادیث معتبر، دیدگاه اسلام نسبت به فرهنگ و وجدان کاری ذکر شده است.

نقش شانس در موفقیت

در قسمت‌های قبلی این نوشته، به توطئه سازمان جاسوسی آمریکا "سیا" در ترویج "اعتقاد به شانس به عنوان عامل

موفقیت و خوشبختی” در کشورهای جهان سوم و اسلامی
اشاره گردید.^{۱۸}

این توطئه برای تخریب فرهنگ کار در کشورهای نظیر ایران
طراحی شده بود. باید اذعان نمود که هنوز آثار زیانبار این
توطئه شوم بر افکار عمومی باقی است و مانعی مهم برای
تحقق اقتصاد متکی به کار محسوب می‌گردد. متأسفانه در
بسیاری از تبلیغات تجاری و اخیراً حتی تبلیغات سازمان‌های
خیریه و اسلامی و در بسیاری از برنامه‌های هنری به این
فرهنگ منحط دامن زده می‌شود. این در حالی است که از
دیدگاه اسلام، موفقیت و خوشبختی به سعی و کوشش انسان
بستگی دارد که نمونه‌هایی از آن ذیلاً ذکر می‌گردد:

• وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى

”و اینکه برای انسان بهره‌ای جز سعی و کوشش او نیست.“^{۱۹}

• إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

• “به درستی که خداوند آنچه همراه قومی است تغییر
نمی‌دهد مگر این که خودشان آنچه در نفس‌هایشان است
تغییر دهند.“^{۲۰}

• ... كُلَّ أَمْرٍءَ بِمَا كَسَبَ رَهينَ.

۱۸- محمد حسنین هیکل، «میان مطبوعات و سیاست»، ترجمه محمد
کاظم موسایی، انتشارات شرکت الفبا، تهران، چاپ اول، زمستان
۱۳۶۴، ص ۱۸۷.

۱۹- آیه ۳۹ سوره نجم.

۲۰- تأیه ۱۱ سوره رعد.

• هر انسانی در گرو آن چیزی است که انجام می‌دهد.^{۲۱}
حدیث:

• “در راستای جستجوی معیشتان سستی نکنید.”^{۲۲}

• در حدیثی آمده است؛ به درستی که هر آینه منفور دارم
مردی را که دهانش را به سوی پروردگار باز کرده و می‌گوید
خدایا روزی مرا بده و دنبال روزی رفتن را کنار گذاشته
است.^{۲۳}

• عمر بن یزید گفت:

به ابی‌عبدالله (ع) گفتم مردی می‌گوید هر آینه در خانه
می‌نشینم و نماز می‌خوانم و روزه می‌گیرم و پروردگارم را
عبادت می‌کنم. پس بزودی روزی من خواهد رسید. حضرت
فرمودند: بدرستی که این یکی از سه دسته‌ایست که دعایش
مستجاب نمی‌شود و...^{۲۴}

• امام خمینی (ره):

۲۱- سوره الطور آیه ۲۱

۲۲- «لَا تَكْسِبُوا فِي طَلَبِ مَعَايِشِكُمْ...». شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه،
(تهران، مکتبه‌الصدوق، ۱۳۹۲ ه. ق.)، ج ۳، ص ۱۵۷.

۲۳- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، (بیروت، احیاء التراث
العربی، ۱۳۹۱ ه. ق.)، ج ۱۲، ص ۱۵، حدیث شماره ۸. «... فقال: إِنِّي لَا
بَغْضَ الرَّجُلِ فَاعْرِأْ فَاهَ إِلَى رَبِّهِ فَيَقُولُ ارْزُقْنِي وَتَبَرَكَ الطَّلَبُ».

۲۴- «... هَذَا أَحَدُ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ لَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ». حر عاملی، محمد بن
حسن، وسائل الشیعه، (بیروت، احیاء التراث العربی، ۱۳۹۱ ه. ق.)، ج ۱۲،
ص ۱۴، حدیث شماره ۲.

“...ملت شریف ما اگر در این انقلاب بخواهد پیروز شود باید دست از آستین برآرد و به کار بپردازد. از بطن دانشگاه‌ها تا بازارها و کارخانه‌ها و مزارع و باغستان‌ها تا آنجا که خودکفا شود و روی پای خود بایستد...”^{۲۵}

برای اینکه آثار مخرب “اعتقاد به شانس به عنوان عامل پیشرفت و موفقیت”، در جامعه مشخص گردد، به نوشته هفته نامه “ساندی تایمز” چاپ لندن اشاره می‌گردد:^{۲۶}

به نظر پروفیسور “استیو نوویسکی” از دانشگاه “امروی” آتلانتا تا که ۳۰ سال در این زمینه فعالیت کرده است، افراد به دو گروه “درون‌گرا” و “برون‌گرا” تقسیم می‌شوند. درون‌گراها کسانی هستند که در انجام هر کاری، ابتدا آنرا بررسی کرده و پس از انجام آن نیز به بررسی نتایج پرداخته و از آن درس می‌آموزند، زیرا عقیده دارند میان آن‌ها و آنچه برایشان رخ می‌دهد، ارتباط وجود دارد.

نقطه مقابل این افراد، برون‌گراها هستند که عقیده دارند کنترلی بر سرنوشت خود نداشته و هر رخداد بد و ناگوار را به حساب بد شانسی خود می‌گذارند.... وی عقیده دارد، معمولاً کسانی که در خانواده‌های کم بضاعت بزرگ می‌شوند بیشتر به سوی درون‌گرایی تمایل پیدا می‌کنند، زیرا از

۲۵- قسمتی از پیام امام خمینی (ره) به مناسبت سالروز جهانی روز کارگر (۱۳۵۹/۲/۱۰)، پیامها و سخنرانی‌های امام خمینی در شش ماهه اول - ۱۳۵۹، (تهران، انتشارات نور، بی‌تا)، جلد ۱، ص ۶۰.

۲۶- روزنامه جمهوری اسلامی مورخ ۱۳۸۰/۳/۳۰ تحت عنوان

“تحقیقات پیرامون تأثیر شانس بر سرنوشت افراد”.

سال‌های جوانی‌شان، مجبور به حل و فصل مسایل‌شان می‌شوند و به همین خاطر درون‌گراها، غالباً افراد موفق‌تری هستند....

تحقیقات دکتر ریچارد وایزمن از دانشگاه هارتفورد شایر انگلیس نیز نشان داده است، آن دسته از کسانی، خود را بدشانس تلقی می‌کنند که از سنین پائین متقاعد شده‌اند آن‌ها در زندگی شکست خواهند خورد.

انگیزه کار در اسلام

در حالی که بر اساس باور رایج در جامعه ایرانی "کار برای آدم محتاج و نیازمند است" و "فرد دارایی که علی‌رغم بی‌نیازی به کار مشغول است، خسیس و دنیاپرست" تلقی می‌شود، اسلام معتقد است که "کار، علاوه بر امرار معاش، خود مطلوبیت ذاتی دارد" و "کار موجب عزّت است".

ذیلاً آیات و روایات مربوط به این موضوع ذکر می‌گردد:

• حضرت رسول اکرم (ص): خدای بلند مرتبه مقرر داشته برای شما کوشش را، پس کوشا باشید.^{۲۷}

کسی که بیشتر کار می‌کند توان بدنی‌اش بیشتر است و کسی که کم کار می‌کند به رخوت و فترت مبتلا می‌شود.^{۲۸}

۲۷- « إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى كَتَبَ عَلَيْكُمُ السَّعْيَ فَاشْعَوْا ». کرمانی، صابر، کلمات قصار محمد (ص) و سخنان نغز علی (ع)، تهران، انتشارات اقبال، ۱۳۷۵،

• حضرت فاطمه (علیها سلام) فرمودند:

رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) بر من گذشت، در حالی که در خواب صبحگاهی بودم، مرا با پایش تکان داد و فرمود: دخترم! برخیز شاهد رزق و روزی پروردگارت باش و از غافلان مباش، زیرا که خداوند روزی‌های مردم را بین طلوع فجر تا طلوع آفتاب تقسیم می‌کند.^{۲۹}

• یکی از اصحاب امام جعفر (ع) به دلیل ثروتمند شدن و بی‌نیازی، دیگر به کار ادامه نمی‌دهد و می‌گوید آنقدر به دست آورده‌ام که می‌توانم در باقی عمر از آن استفاده کنم. حضرت با تاکید او را از ترک کار و کسب باز می‌دارند.

• «به درستی که خداوند بزرگ مرتبه، بنده پر خواب، آسوده و بیکار را مبعوض می‌دارد.»

• «بهترین تفریح کار است.» (امام علی (ع))

امام صادق (ع):

• «اگر گمان کردی، یا این خبر به تو رسید که فردا قیامت بر پا می‌شود، از طلب روزی (و کسب و کار) دست مکش، و اگر بتوانی بار دوش (کل بر) دیگران مباحی، مباش.»^{۳۰}

۲۸- آیت‌ا... مصباح یزدی، محمدتقی، «کار در نظام ارزشی اسلام»، در: تکامل فرهنگ کار، تهران، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، ۱۳۷۲، ص ۱۶.

۲۹- به نقل از سایت شهید آوینی

<http://www.aviny.com/Occasion/Ahlebeit/Fatemeh/Veladat/83/40Hadis.aspx>

۳۰- کلینی، محمدبن یعقوب، الفروع من الکافی، (تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۱ ه. ق)، ج ۵، ص ۷۹، حدیث شماره ۹. «... قال لی ابو

- بر شماسست کوشش و اجتهاد و هنگامی که نماز صبح را بجا آورد در پی روزی از طریق حلال بروید.^{۳۱}
- «برای دنیایت کار کن آنچنان که گوئی زندگی جاوید داری.»^{۳۲}
- «ای خاندان داوود به شکرانه نعمتهایی که به شما ارزانی داشتیم کار کنید که بندگان شکرگزار من کم هستند.»^{۳۳}
- هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ
- «او کسی است که شما را از زمین آفرید و عمران و آبادی آن را به شما سپرد و قدرت و وسایل آن را در اختیارتان گذارد.»^{۳۴}

عبدالله (ع): إِنْ ظَنَنْتَ أَوْ بَلَغَكَ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ كَائِنٌ فِي غَدٍ تَدْعُنَّ طَلِبَ الرِّزْقِ وَ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَكُونَ كَلَا " فافعل ". لازم به ذکر است که معنی واژه "امر" در این حدیث تعبیر به "امر حضرت قائم علیه السلام" یا "مرگ" شده است. ولی مرحوم مجلسی (ره) حمل آن را بر مرگ بعید دانسته است. (به نقل از آقای علی اکبر غفاری که به عنوان تعلیقیه در پاورقی کتاب الفروع مِنَ الْكَافِي آورده اند).

۳۱- "عليكم بالجدِّ و الاجتهاد و إذا صَلَّيْتُمُ الصَّحْهَ فأنصرفتم فبكروا في طلب الرزق و اطلبوا الحلال..." "حرَّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، (بیروت، احیاء التراث العربی، ۱۳۹۱ ه. ق)، جلد ۱۲، ص ۱۲، حدیث شماره ۸.

۳۲- "اعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا".

شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه (تهران، مکتبه الصدوق، ۱۳۹۲ ه. ق)، جلد ۳ - کتاب المعیشه، ص ۱۵۶، حدیث شماره ۳۵۶۸.

۳۳- آیه ۱۳ سوره سبا

• فضیل بن یسار گوید:

امام صادق (ع) به من فرمود: “چکار می‌کنی؟” گفتم: این روزها کاری نمی‌کنم. فرمود: “چنین است که اموالتان از دست می‌رود” و از کار نکردن سخت ناراحت شد.^{۳۵}

• عمر بن یزید گفت:

به ابی عبدالله (ع) گفتم مردی می‌گوید هر آینه در خانه می‌نشینم و نماز می‌خوانم و روزه می‌گیرم و پروردگارم را عبادت می‌کنم، پس بزودی روزی من خواهد رسید. حضرت فرمود بدرستی که این یکی از سه دسته‌ایست که دعایش مستجاب نمی‌شود.^{۳۶}

• از مُعَلّی بن خُنَیس نقل شده که می‌گوید:

امام صادق (ع) مرا دید که دیر به بازار آمده‌ام. فرمود: “اول صبح در پی عزّت خود (کار و کسب) برو.”^{۳۷}

• امام صادق (ع) به دوستی فرمود:

ای عبدالله! عزّت خود را حفظ کن، پرسید: فدایت شوم، چه چیز عزّت من است؟ فرمود: “به بازار رفتن در بامداد و خود را عزیز داشتن.”^{۳۸}

۳۴- آیه ۶۱ سوره هود

۳۵- کلینی، محمد بن یعقوب، نودع من الکافی، تهران، دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۹۱ ه. ق، ج ۵، ص ۱۴۸.

۳۶- «... هدا أحد الثلاثة الذين لا يستحاب لهم” حرّ عاملی، محمد بن حسن، وسائل شیعہ، ج ۱۲، ص ۱۴، حدیث شماره ۲.

۳۷- غررالحکم، ص ۱۱۱ به نقل از محمدرضا حکیمی و...، الحیاء، ج

۳، ص ۲۱۳.

• امام صادق (ع) به دوستی فرمود:

چه شده که رفتن به جایی را که عزّت تو در آن است ترک کرده‌ای؟" گفت: در تشییع جنازه‌ای شرکت کردم. فرمود: "در هر حال، رفتن در پی عزّت خویش (کار و کسب) را ترک مکن".^{۳۹}

حدیث:

• برای دنیایت "کار" کن آنچنان که گوئی زندگی جاوید داری، و ... برای آخرت آنچنان "کار" کن که گویا فردا خواهی مرد.^{۴۰}

• همچنین از امام صادق (ع) نقل شده است که:

اگر گمان کردی یا این خبر به تو رسید که فردا قیامت برپا می‌شود (یا حضرت قائم ظهور می‌کنند) از طلب روزی (و کسب و کار) دست مکش و اگر بتوانی بار دوش دیگران مباحی، مباحی.^{۴۱}

۳۸- حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳ حدیث شماره ۲.

۳۹- همان، ص ۵، حدیث شماره ۱۳.

۴۰- "اعْمَلْ لِلْأُخْرَى كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا" ... "و اعمل لآخرتك كأنك تموت غداً".

شیخ صدوق، مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه (تهران، مکتبه الصدوق، ۱۳۹۲ ه. ق)، جلد ۳ - کتاب المعیشه، ص ۱۵۶، حدیث شماره ۳۵۶۸.

۴۱- کلینی، محمدبن یعقوب، الفروع من الکافی، (تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۱ ه. ق)، ج ۵، ص ۷۹، حدیث شماره ۹. «... قال لی ابو عبدالله (ع): إِنْ ظَنَنْتَ أَوْ بَلَغَكَ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ كَائِنٌ فِي غَدٍ تَدْعُنَّ طَلَبَ

بالاترین تفریح

چنانچه فرمایش حضرت علی (ع) در این مورد که “کار بالاترین تفریح است” با باور رایج مبنی بر اینکه “بهترین کار تفریح است” مقایسه شود، تفاوت باورهای رایج با فرهنگ اصیل اسلامی مشخص می‌گردد. جالب آنکه، فعالیت‌های آن حضرت در کندن چاه و انجام کارهای کشاورزی، توسط سخنرانانی که قصد تمجید از آن حضرت را نیز دارند، “رنج و زحمت” تلقی می‌گردد، حال آنکه آن حضرت آنرا تفریح می‌دانسته‌اند. در حقیقت ما با عینک فرهنگی غلط خویش به تفسیر زندگی آن معصومین (ع) می‌نگریم. یا در حالی که امام صادق (ع) می‌فرمایند: “اگر گمان کردی، یا این خبر به تو رسید که فردا قیامت بر پا می‌شود، از طلب روزی (و کسب و کار) دست مکش، و اگر بتوانی بار دوش (کل بر) دیگران مباحی، مباحی.”، با فرهنگ رایج در ایران مقایسه کنیم، آنجا که چنانچه ما بدانیم، سه شنبه تعطیل است، چهار شنبه را نیز تعطیل می‌کنیم و به اصطلاح رایج بین تعطیلات پل می‌زنیم، متوجه وخامت وضعیت فرهنگ کار در کشور می‌گردیم.

الرَّزَقُ وَ إِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَكُونَ كَلًا» فافعل». لازم به ذکر است که معنی واژه «امر» در این حدیث تعبیر به «امر حضرت قائم علیه‌السلام» یا «مرگ» شده است.

ولی مرحوم مجلسی (ره) حمل آن را بر مرگ بعید دانسته است. (به نقل از آقای علی‌اکبر غفاری که به عنوان تعلیقیه در پاورقی کتاب الفروع مِنَ الْكَافِي آورده‌اند.

متأسفانه امروزه، ایران بیش از اغلب کشورها تعطیلات رسمی و غیر رسمی دارد.

در فرهنگ عامه، از کار و تلاش زیاد با اصطلاح “خرکاری و سگ دویی” که بار منفی دارد یاد می‌شود و گاه گفته می‌شود که “کار مال تراکتور است”. عبارت “عمله” و “حمل” در درگیری‌های لفظی به عنوان فحش بکار می‌رود. بطور کلی کارهای یدی و بدنی، کارهایی پست ارزیابی می‌گردند، حال آنکه این مشاغل کارهایی حلال و مفید به حال جامعه می‌باشند. متأسفانه در فیلم‌ها، نوشته‌ها، قصه‌ها و ...، اصطلاحات منفی، به کرات بکار می‌رود. این روش نه تنها در ارتباط با کار، بلکه در ارتباط با “مطالعه” نیز گاه بکار می‌رود. اصطلاح “خرخوانی” برای کسانی که اهل مطالعه و مرور دروس هستند، با بار منفی و مترادف با “خرفتی” بکار می‌رود و طبیعی است که در چنین جامعه‌ای، مدت زمانی که افراد برای مطالعه اختصاص می‌دهند کوتاه باشد.

تحقیر کارهای یدی در جامعه در حالی صورت می‌گیرد که اسلام پاکیزه‌ترین کسب را کار با دست خود می‌داند. ذیلاً به نقل از احادیث و روایات، دیدگاه اسلام در این ارتباط مطرح می‌گردد:

- آنگاه که پیامبر اکرم (ص) از جنگ تبوک باز می‌گشت “سعد انصاری” به استقبال آن حضرت رفت، پیامبر اکرم (ص) با او مصافحه کرد و دست زبر و خشن سعد در دست پیامبر (ص) قرار گرفت، ایشان فرمودند چه چیزی باعث زبری دست تو شده است؟ عرض کرد: یا رسول‌الله (ص) من با

ریسمان و بیل کار می‌کنم تا اینکه مخارج زندگی خانواده‌ام را تأمین نمایم. رسول خدا (ص) دست او را بوسیدند و فرمودند: «این دستی است که آتش به آن نمی‌رسد.»^{۴۲}

• از پیامبر اکرم (ص) پرسیدند که کدام کسب مرد پاکیزه‌تر است؟ فرمودند: «کار کردن مرد با دست خود و هر خرید و فروش مشروع.»^{۴۳}

• از رسول خدا (ص)، نقل شده است که فرمودند: «هر کس از دست رنج خویش خورد بر پل صراط مانند برق خیره کننده می‌گذرد.»^{۴۴}

پاکیزه‌ترین کار

• در حالیکه در جامعه ما کارهای یدی تحقیر می‌شود، از رسول خدا (ص) نقل شده است که فرمودند: «بهترین

۴۲- «... فَقَبَّلَ يَدَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ قَالَ: هَذِهِ يَدٌ لَا تَمَسُّهَا نَارٌ بِهْ نَقْلٌ از «تقوی دامغانی، سیدرضا؛ چهل حدیث - کار و کارگر، (تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳)، چاپ دوم، ص ۵۱.

۴۳- «سُئِلَ النَّبِيُّ (ص): أَيُّ كَسْبِ الرَّجُلِ أَطْيَبُ؟ قَالَ: «عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَ كُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ.» مجمع‌البیان، ج ۲، ص ۳۸۰، به نقل از حکیمی، محمدرضا و...، الحیاء، (تهران، دفتر نشر و فرهنگ اسلامی ۱۳۷۷ ه. ش)، ترجمه احمد آرام، ج ۳، ص ۲۲۱.

۴۴- «مَنْ أَكَلَ مِنْ يَدِهِ مَرَّ عَلَى الصَّرَاطِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ»

نوری طبرستانی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل (چاپ قدیم - ۱۳۱۹ ه. ق، ص ۴۱۷).

کسب‌ها، کسبی است که کارگر با دست کند، اگر با دقت انجام گیرد.»^{۴۵}

• علی ابن ابی حمزه از پدرش شنید که گفت: دیدم اباالحسن (ع) را که در زمینی که برای او بود کار می‌کرد در حالی که از عرق خیس شده بود. گفتم فدایت گردم، مردان کجایند که کمک کنند. فرمود: «یا علی به تحقیق افراد بهتر از من و پدرم کار می‌کردند. گفتم آن‌ها چه کسانی هستند. پس فرمود: رسول خدا(ص) و امیرالمؤمنین و پدرانم (ع) همگی با دستهایشان کار می‌کردند و این کار از عمل انبیاء و مرسلین و اوصیا و صالحین است.»^{۴۶}

• مردی ظاهراً خیرخواه امام باقر (ع) را می‌بیند که مشغول کار است و عرق از سر و صورت ایشان جاری است. پس ایشان را نصیحت می‌کند که چرا دنبال کار دنیا هستید و فکر فرا رسیدن مرگ را نمی‌کنید؟ اما امام (ع) در جواب می‌فرماید: اگر مرگ در چنین حالتی مرا فرا رسد نه تنها متأسف نیستم بلکه خوشحال نیز خواهم بود زیرا در حالتی از عبادت خداوندی که «کار» است، هستم. از سویی دیگر من و

۴۵- نهج الفصاحه، حدیث شماره ۱۴۹۵.

۴۶- حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۳، حدیث شماره ۶... فقال: یا علی قد عمل بالید من هو خیر منی و من ابی فی أرضه فقلت: و من هو؟ فقال: رسول الله (ص) و امیرالمؤمنین (ع) و آبائی کلّهم، کانوا قد عملوا بایدیهم و هو من عمل النبیین و المرسلین و الاوصیاء و الصّالحین."

خانواده‌ام “در اثر کار کردن” از تو و از مردم “بی‌نیاز” خواهیم بود.^{۴۷}

• در حدیثی از امام صادق (ع) از قول زرارہ چنین می‌خوانیم که وی می‌گوید:

“مردی به حضور امام صادق (ع) آمد و عرض کرد: بدرستی که من خوش ندارم با دستم کار کنم و نیز خوش ندارم که تجارت کنم (یا سرمایه ندارم که با آن تجارت کنم) مرد محروم و محتاجی هستم. پس چه کنم. پس به وی فرمودند: با سرت باربری کن و خود را از مردم “بی‌نیاز” ساز. سپس ادامه دادند بدرستی که رسول خدا (ص) با گردنش سنگ حمل می‌نمود و آن را بر دیوار می‌گذارد...”^{۴۸}

همچنین مطالب بسیاری از لسان مبارک حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری در تمجید از کار و کارگر وجود دارد که در اینجا به مطلبی از قول حضرت امام خمینی(ره) اشاره می‌گردد:^{۴۹}

“...عالم از کار و کارگر تشکیل شده است... از اول با کار عالم موجود شده است و کارگر مبدأ همه موجودات است. حق تعالی مبدأ کارگری است و کارگر است، فعال است... کار

۴۸- حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۹، حدیث شماره ۱.

۴۹- فیض کاشانی، ملامحسن، المحجّۃ البیضاء، ج ۳ (تهران، دفتر انتشارات اسلامی، بی‌تا)، چاپ دوّم، ص ۱۴.

۵۰- امام خمینی، صحیفه نور، ج ۴، چاپ دوّم (تهران - سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد، ۱۳۷۱)، ص ۱۰۰.

مثل جلوه حق تعالی است... سرتاسر عالم کارگر است و سرتاسر عالم کار است..."

انتظار کمک از بیت المال

در حالی که مردم جهان می دانند که باید بودجه دولت را تأمین نمایند، در ایران، بسیاری بر این باورند که دولت باید آن ها را تأمین کند. این ها همه چیز را از دولت (حکومت) توقع می کنند و تمام تلاش خویش را برای کندن بودجه ای از دولت به نفع خود بکار می برند. این عده امکانات ازدواج، کار، تحصیل، تأمین معیشت، رفاه و بهداشت و... را از دولت طلب می کنند، حال آنکه اقتصاد کشور و تأمین معیشت مردم به تلاش خود آنان بستگی دارد. و در حقیقت دولت باید فقط افراد ناتوان، مثل برخی افراد فرتوت بی سرپرست یا معلولین ناتوان از کار را یاری رساند و بودجه آن را نیز از سایر مردم دریافت دارد.

متأسفانه این باور در جامعه رایج شده است که دولت باید به همه کمک کند. نگارنده شاهد مراجعه افرادی اعم از زن و مرد به کمیته امداد بوده است که وقتی به آن ها پیشنهاد کار شده است، با گلایه گفته اند که اگر می خواستند کار کنند به کمیته امداد مراجعه نمی کردند.

کمیته امداد برای اینکه افراد مستحق از مراجعه به کمیته و دریافت کمک، احساس شرم نکنند، تلاش می کند این امر را عادی و یک حق جلوه دهد، لیکن عده ای که توان کار کردن را نیز دارند، از مراجعه به آن احساس شرم نمی کنند.

اسلام، بودجه دولت را فقط در مواردی خاص قابل هزینه می‌داند. در ارتباط با اینکه کمک دولت چه کسانی را شامل می‌شود از قول حضرت موسی بن جعفر (ع) آمده است که فرموده‌اند:

“کسی که برای اداره زندگی خود و عائله‌اش تلاش می‌کند، مانند کسی است که در راه خدا جهاد می‌کند و اگر در زندگی دچار کسر و کمبود شده با توکل بر خدا و رسولش وام بگیرد و بدین وسیله خود و عائله‌اش را اداره کند. چنانچه قبل از پرداخت وام بمیرد، بر امام و پیشوای مسلمین لازم است آن را ادا کند و اگر امام (دولت اسلامی) از پرداخت آن خودداری کند مسئول بوده و گناه آن دامنگیر او خواهد شد.” خداوند می‌فرماید: “زکات حق فقرا و مساکین و بدهکاران است و کسی که برای گذران زندگی و عائله خود وام گرفته، فقیر و مسکین و هم وامدار است.”^{۵۰}

ملاحظه می‌شود که هر فردی باید برای اداره زندگی خود و عائله‌اش تلاش کند و اگر علی‌رغم کار و تلاش، دچار کسر و کمبود شد، وام بگیرد، وامی که باید آن را باز گرداند. آنگاه اگر او بمیرد و بدهکاری داشته باشد، دولت اسلامی باید وام او را بپردازد. این بدین معنی است که کمک از بیت‌المال در مورد کسانی که امکان دریافت وام دارند، جبران بدهی فرد در صورت فوت وی است. البته کسانی که دچار فقر بوده و

۵۱- زندگی امام موسی بن جعفر (ع)، ج ۱، ص ۲۳۳. به نقل از قریشی، شریف؛ کار و حقوق کارگر، (تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۶)، ترجمه ادیب لاری، محصل یزدی، چاپ چهارم، ص ۲۷۳.

مسکین می‌باشند نیز شامل کمک هستند که محل تأمین بودجه آن نیز باز مردم هستند.

- امام صادق(ع) می‌فرمایند:

• «هر کسی بمیرد و دینی داشته باشد، ادای دین او و نگاه داری عیال او بر عهده ماست...»^{۵۱}

• «از مردم قطع امید کردن و از ثروتشان چشم پوشیدن و به درآمد «کار» خود قانع بودن، برای مرد با ایمان مایه عزّ دینی و روح جوانمردی و شرف دنیوی است. چنین انسانی در نظر مردم بزرگ و بین فامیل خود محترم و در محیط خانواده‌اش دارای هیبت و عظمت خواهد بود. او در ضمیر خود و نظر دیگران بی‌نیازترین مردم است»^{۵۲}.

در مورد چگونگی هزینه کردن بیت‌المال، مباحث مفصلی در اسلام وجود دارد که در این مختصر فقط به چند مورد آن اشاره شد. این قسمت از مطلب را با فرمایشی از پیامبر اکرم (ص) زینت می‌بخشیم آنجا که می‌فرمایند:

• «هر کس از زحمت و دسترنج خویش مخارج زندگی را تأمین نماید روز قیامت در صف پیامبران قرار گرفته و از ثوابی که آن‌ها را شامل می‌گردد نیز بهره‌مند می‌شود»^{۵۳}.

۵۲- کلینی، محمد بن یعقوب، الفروع من الکافی، (تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۱ ه.ق.)، جلد ۷، ص ۱۶۸.

۵۳- به نقل از معصومین (ع): محدث قمی، سفینه البحار، (تهران، کانون انتشارات عابدی، بی‌تا) ص ۳۲۷. در موضوع غنی.

۵۳- قال النبی (ص): مَنْ أَكَلَ مِنْ كَلِّ يَدِهِ يَكُونُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي عِدَادِ الْأَنْبِيَاءِ وَ يَأْخُذُ ثَوَابَ الْأَنْبِيَاءِ.

زینت دنیا

- در حدیث آمده است که: “فخر مؤمن و زینت دنیا و آخرت در سه چیز است: (۱) نماز آخر شب. (۲) امید نداشتن به دست مردم. (۳) داشتن ولایت امام از آن محمد(ص).”^{۵۴}
- “امام باقر (ع) - هر کس که برای بی‌نیازی از مردم، و در رفاه قرار دادن خانواده خود و نیکی به همسایه، به کسب روزی پردازد، روز قیامت در حالی خدای بزرگ را ملاقات می‌کند که صورتی همچون ماه شب چهاردهم دارد.”^{۵۵}
- در حدیثی دیگری از امام صادق(ع) آمده است: کسی که دنبال کسب و کار رود از مردم “بی‌نیاز” شود. “راوی گوید: اگر چه عیال‌وار باشد؟” فرمودند: “اگر چه عیال‌وار باشد”^{۵۶}
- از امام صادق (ع) نقل شده است که: اگر گمان کردی یا این خبر به تو رسید که فردا قیامت بر پا می‌شود (یا حضرت قائم

نوری طبرستانی، میرزا حسن، مستدرک الوسائل، چاپ قدیم، ۱۳۱۹ ه. ق؛ ص ۴۱۷.

۵۴- محدث قمی، سفینه البحار، (تهران، کانون انتشارات عابدی، بی‌تا) ص ۳۲۷.

۵۵- کلینی، محمدبن یعقوب، الفروع من الکافی، (تهران، دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۹۱)، ج ۵، ص ۷۸، حدیث شماره ۵.

۵۶- «... قال (ع): مَنْ طَلَبَ التَّجَارَةَ اسْتَغْنَى عَنِ النَّاسِ، قُلْتُ وَ إِنْ كَانَ مَعِيلاً؟ قَالَ: وَإِنْ كَانَ مَعِيلاً...” حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۴، حدیث شماره ۸.

ظهور می کنند) از طلب روزی (و کسب و کار) دست مکش و اگر بتوانی کل بر دیگران (بار دوش دیگران) مباحی، مباح. ^{۵۷}

- در مواردی از کل بر مردم، با عنوان ملعون یاد شده است. ^{۵۸}
- امام علی (ع) فرمودند: "خداوند عزوجل به داوود (ع) وحی کرد: بدرستی که تو بنده خوبی هستی پس چرا از بیت المال می خوری و با دست خودت کار نمی کنی؟ پس داوود (ع) گریست. پس وحی شد به آهن که رام و نرم شو برای بنده من داوود. پس خداوند برای او ذوب شدن آهن را کشف کرد. پس هر روز زرهی می ساخت و آن را به هزار درهم می فروخت و ۳۶۰ زره ساخت و آنها را به ۳۶۰۰۰۰ درهم فروخت و از بیت المال بی نیاز گردید." ^{۵۹}

۵۷- کلینی، محمد بن یعقوب، الفروع من الکافی، ج ۵، ص ۷۹، حدیث شماره ۹. الامام صادق ع: «إِنْ ظَنَنْتَ أَوْ بَلَغَكَ أَنَّ هَذَا أَمْرًا كَائِنًا فِي غَدٍ، فَلَا تَدْعَنَّ طَلِبَ الرِّزْقِ وَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَكُونَ كَلًّا فَافْعَلْ».

۵۸- "ملعون من القى كله على الناس." فیض کاشانی، ملا محسن؛ المحجة البيضاء، (تهران، دفتر انتشارات اسلامی، بی تا)، چاپ دوم، ص ۱۴۳.

۵۹- ان امیر المؤمنین (ع) قال: "وحي الله عز وجل إلى داود (ع) إِنَّكَ نِعَمُ الْعَبْدِ لَوْلَا أَنَّكَ تَأْكُلُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَلَا تَعْمَلُ بِيَدِكَ شَيْئًا"، قال: فبكى داود (ع)، فوحي الله عز وجل إلى الحديد أَنْ لَنْ لِعَبْدِي دَاوُدَ، فَلَا لَنْ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ الْحَدِيدُ فَكَانَ يَعْمَلُ كُلَّ يَوْمٍ دِرْعًا فَيَبِيعُهَا بِأَلْفِ دِرْهَمٍ فَعَمِلَ (ع) ثَلَاثِمِائَةَ وَ سِتِّينَ دِرْعًا فَبَاعَهَا بِثَلَاثِمِائَةِ وَ سِتِّينَ أَلْفًا وَ اسْتَغْنَى عَنْ بَيْتِ الْمَالِ". شيخ صدوق، من لا يحضره الفقيه، ج ۳، صص، ۱۶۲ و ۱۶۳ حدیث شماره ۳۵۹.

- حدیث: بر شماست کوشش و اجتهاد و هنگامی که نماز صبح را بجا آورید در پی روزی از طریق حلال بروید.^{۶۰}

توقع شغل از دولت

دولت وظیفه دارد به مسئله اشتغال اتباع کشور خویش بیاندهد و برای آن برنامه ریزی بکند. از این منظر می‌توان عملکرد دولت و کلاً حکومت را ارزیابی کرد. اما آیا ایجاد شغل فقط وظیفه حکومت است؟! آیا خودِ جویندگان کار در این رابطه بی‌نقش هستند؟! قطعاً دولت در مرحله کنونی مهمترین وظیفه‌اش تلاش و برنامه ریزی برای حل معضل اشتغال است و هر گونه کوتاهی در این زمینه عواقبی وخیم و غیر قابل جبران به دنبال خواهد داشت. حل معضل اشتغال در کشوری با جمعیت عمدتاً جوان، همچون ایران، بزرگ‌ترین گام در جهت پیشرفت و توسعه همه جانبه کشور و بی‌توجهی به آن، بزرگ‌ترین خطری است که کشور را در ابعاد گوناگون تهدید می‌کند.

در این ارتباط همه باید انتظار رهبر معظم انقلاب اسلامی را در ارتباط با حل موضوع اشتغال برآورده ساخته و به طور جدی در صدد حل آن برآیند.

۶۰- «... علیکم بالجدّ و الاجتهاد و إذا صلیتم الصبح فانصرفتم فبکروا فی طلب الرزق و اطلبوا الحلال...» حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، جلد ۱۲، ص ۱۲، حدیث شماره ۸

اما آیا به غیر از دستگاه‌های حکومتی، خود جویندگان کار و حتی شاغلین در این ارتباط، نقشی ندارند؟! متأسفانه یکی از معضلات کشور در این ارتباط این است که بسیاری از جویندگان کار، توقع دارند که شغل دولتی به دست آورند یا به عبارتی به استخدام دولت درآیند، یا اینکه دولت برای آن‌ها کار بیابد. این‌ها برای خود نقشی قائل نیستند. حتی فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها نیز چنین توقعی را از دولت دارند. مشکل در اینجا است که آموزش و پرورش و دانشگاه‌های ما و نیز رسانه‌های گروهی، متأسفانه بجای نیروی کارآفرین، عمدتاً افراد متوقع و حداکثر کارکن را تربیت می‌نمایند. چند بار از رسانه‌ها شنیده‌ایم که فارغ‌التحصیلان گفته‌اند که کار پیدا نکرده‌اند. آیا جز در ادارات دولتی به دنبال کار بوده‌اند؟ آیا وقتی در بخش دولتی یا خصوصی به کار دعوت نشده‌اند، به فکر بوجود آوردن شغل افتاده‌اند. همواره اقلیتی از داوطلبان کنکور به دانشگاه‌ها راه یافته‌اند. آیا وقتی کسی به دانشگاه راه یافته است، در این اندیشه بوده است که باید محور ایجاد شغل حداقل برای خود و کسانی باشد که نتوانسته‌اند به دانشگاه راه یابند. چگونه کسی که به فکر ایجاد شغل برای خود نبوده، می‌تواند برای ایجاد شغل برای دیگران قدم بر دارد؟! یکی از بهانه‌هایی که معمولاً مطرح می‌سازند این است که در رشته تحصیلی خویش شغلی پیدا نکرده‌اند. چه انتظاری از کسانی که در رشته تحصیلی خویش قادر به کارآفرینی نیستند می‌توان داشت؟! آنچه باید به عنوان فرهنگ عمومی درآید این است که هر کار حلالی بهتر از بیکاری است و هر مقدار درآمد حلال (هر چند اندک) بهتر از بیکار نشستن است.

معمولاً در کشورهای اروپایی و آمریکا و کانادا، دانشجویان (اعم از ایرانی و خارجی و نیز خود اتباع این کشورها و...) در مقاطع عالی تحصیلی برای تأمین هزینه زندگی و تحصیل خود به کارهای مختلفی، از جمله حمالی، عملگی، بیبی سِتر (بخوانید کُلَفَتی)، ظرف شویی و گارسونی و خدَمگی و نظافتچی در رستوران‌ها و هتل‌ها، شاگردی در پمپ‌بنزین‌ها و... مشغول می‌گردند و این کار را ننگ نمی‌دانند. اگر این افراد مشغول به تحصیل، موفق به کسب شغل رانندگی تاکسی شوند، خیلی هم خوشحال خواهند شد. جالب اینکه نامزدهای مجالس قانون‌گذاری این کشورها در تبلیغ برای خود این‌گونه سوابق شغلی خود را نیز ذکر می‌کنند، زیرا در این کشورها این‌گونه مشاغل را ننگ نمی‌دانند، اما در ایران، اگر کسانی چنین سوابقی داشته باشند، آن‌را پنهان می‌کنند.

تصور کنید اگر به دانشجویی گفته شود که برای تأمین بخشی از مخارج خود به این کارها دست بزند چه غوغایی به راه خواهد افتاد و آن‌را اهانت به “شئونات” خود تفسیر خواهند کرد و البته طبیعی است در کشوری که عبارات “عمله” و “حمال” به عنوان فحش بکار برده می‌شود و از “پُرکاری” به عنوان “خرکاری” و “سگ‌دوئی” یاد می‌شود، چنین تفسیری از “شئونات” نیز رایج باشد.

واقعیت این است که در کشور ما، معضل بزرگی به نام فرهنگ کار وجود دارد که وقتی این معضل در کنار توقعات روزافزون از حکومت، در هر زمینه‌ای قرار می‌گیرد، بحران ایجاد می‌کند. در ارتباط با موضوع اشتغال چنانچه دولت و

مجلس هم وظیفه خود را به فراموشی سپارند، فاجعه رخ خواهد داد.

مرز کار خوب و بد

در قسمت قبل گفتیم که بسیاری از افراد متوقعند که دولت برای آن‌ها شغل ایجاد کند. این افراد برای خود در این زمینه نقش قائل نیستند. در اینجا مروری بر دیدگاه اسلام در ارتباط با وظیفه افراد در جستجوی معیشت برای خود ضروری می‌نماید.

• از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است که:

”عده‌ای از اصناف امت من هستند که دعایشان مستجاب نمی‌شود... از جمله مردی که در خانه می‌نشیند و می‌گوید: پروردگارا روزی مرا برسان و برای طلب روزی از خانه‌اش خارج نمی‌شود. پس خدای عزوجل باز فرماید: ای بنده من آیا برای تو راهی برای طلب روزی و تصرف در زمین بوسیله اعضاء و جوارح سالم‌ت قرار ندادم... تا کُلُّ بر اهلت نباشی؟“^{۶۱}

• حدیث:

۶۱- «... فيقول الله عزّ وجلّ له: عبدی أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ السَّبِيلَ إِلَى الطَّلَبِ وَ التَّصَرُّفِ فِي الْأَرْضِ بِجَوَارِحِ صَحِيحِهِ... لِكَيْلَا تَكُونَ كَلًّا عَلَى أَهْلِكَ...» حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل‌الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۴، حدیث شماره ۶.

“در طلب زندگی و معیشتان سستی مکنید و سنگین نشوید. بدرستی که پدران ما در این مورد با شتاب حرکت می‌کردند و آن را طلب می‌کردند.”^{۶۲}

• حدیث:

“بدرستی که هر آینه منفور دارم مردی را که دهانش را به سوی پروردگار باز کرده و می‌گوید خدایا روزی مرا بده و دنبال روزی رفتن را کنار گذاشته است.”^{۶۳}

• برطبق حدیثی:

شخصی به امام صادق(ع) عرض کرد: “از خدا برای من طلب روزی کن که زندگی‌ام درهم و برهم شده است. امام فوری پاسخ دادند: “نه...از خانه درآ و تلاش کن!”

• حضرت علی(ع) می‌فرمایند:

“کسی که آب و خاک یعنی نعمت‌های طبیعی که خداوند در اختیار او قرار داده دارد و نیروی انسانی خویش را برای بهره برداری به کار نمی‌بندد و در عین حال با فقر و گدایی زندگی می‌کند، نفرین و لعنت بر او باد!”^{۶۴}

• پیامبر اکرم (ص):

۶۲- شیخ صدوق، مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه، ج ۳، ص ۱۵۷، حدیث شماره ۳۵۷۶.

۶۳- حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۵، حدیث شماره ۱۱۰۸.

۶۴- “مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَاباً ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ” به نقل از: الحدیث، احادیث گردآوری شده از کتابهای “گفتار فلسفی” توسط مرتضی فرید، (تهران، دفتر نشر و فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۵)، ج ۳، ص ۲۶.

“روز قیامت سایه عرش الهی که سایه‌ای جز سایه او نیست بر سر آن مردی قرار می‌گیرد که برای تأمین مخارج زندگی خود و خانواده‌اش از خانه خارج می‌گردد و با تکیه بر عنایت خداوند در روی زمین به جستجو و تلاش می‌پردازد.”^{۶۵}

“در قسمت‌های قبلی، در مورد تمجید اسلام از کارهای حلال روایاتی ذکر شد. اینک به نظر می‌رسد که ما باید محورهای ذیل را در ارتباط با فرهنگ کار در کشور رایج کنیم:

- مرز کارهای خوب و بد، مرز حلال و حرام خدا است.
- هر کار حلالی شریف و محترم است و هیچ شغل حلالی پست نیست.

- هر کار حلالی بر بیکاری ارجح است.
 - افراد نباید در جستجوی کار و درآمد حلال سستی کنند.
- خلاصه آنکه همان‌طور که مقام معظم رهبری طی سال‌های گذشته بر آن تاکید فرمودند، موضوع اصلاح فرهنگ کار و تقویت وجدان کار، یکی از موضوعات مهم و کلیدی می‌باشد که باید همگی در این جهت اهتمام لازم را داشته باشند.

خوب کار کردن

۸۳- عَنْ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ: “تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ رَجُلٌ فَرَحَ ضَارِبًا فِي الْأَرْضِ يَطْلُبُ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ مَا يَكْفِيْهِ نَفْسَهُ وَيَعُوْذُ بِهِ عَلَى عِيَالِهِ”. تمیمی مغربی، احمد بن حیون، دَعَائِمُ الْإِسْلَام، (قاهره، دارالمعارف بمصر، ۱۳۸۵ ه.ق.)، ص ۱۵؛ نوری طبرستانی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، (چاپ قدیم، ۱۳۱۹ ه.ق.)، ص ۴۱۵.

خداوند متعال می‌فرماید: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

«هر کس عمل صالحی انجام دهد بر نفع خویشتن انجام داده و هر کس عمل بدی انجام دهد بر ضرر خویش کرده است و پروردگار تو بر بندگان ستم کننده نیست»^{۶۶}

اگر مردم این آیه را با جان و دل باور کرده و فرمایش پیامبر اکرم حضرت محمد(ص) را ملاک کار خویش قرار دهند، آنجا که می‌فرمایند:

«خدا بنده‌ای را دوست دارد که چون کاری انجام می‌دهد،

محکم کاری کند و آن را درست و استوار به انجام رساند»^{۶۷}

بسیاری از مشکلات و معضلات فعلی جامعه و کشور بر طرف خواهد گردید. این در حالی است که متأسفانه کم نیستند افرادی که از زیر کار در رفتن را “زرنگی” تلقی

۶۶- آیه ۴۶ سوره فصلت.

۶۷- از قول امام صادق (ع) نقل شده است که “پیامبر اکرم (ص) در هنگام دفن “سعد بن معاذ” خود به داخل قبر وی رفت و لحد وی را می‌چید و با دست خود می‌پرداخت و با سنگ و گل خلل و فرج آن را محکم می‌کرد. هنگامی که کار ساختن لحد را پایان داد و بر آن خاک ریخت و گور را پُر کرد فرمود: من می‌دانم که این گور (و لحد آن) فرسوده می‌شود و می‌پوسد، لیکن خدا بنده‌ای را دوست دارد که چون کاری انجام می‌دهد، محکم کاری کند و آن را درست و استوار به انجام رساند (و سرسری نگیرد و از سر وا نکند)». “إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّهُ سَيَبْلَى وَ يَصِلُ الْبَلَى إِلَيْهِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ عَبْدًا إِذَا عَمِلَ عَمَلًا أَحْكَمَهُ”. شیخ صدوق، “امالی” ص ۳۴۴، به نقل از حکیمی، محمدرضا و...، “الحیاء”، ج ۱ (فارسی)، ص ۴۹۵.

می‌کنند و بر این باور هستند که با کار کردن و خوب کار کردن به جایی نمی‌توان رسید!!

چرا باید خودرویی که در ایران مونتاژ می‌شود به محض خروج از کارخانه، دچار مشکلات عدیده باشد؟! آیا توانایی ما کمتر از سایر ملل است؟! که خوشبختانه چنین نیست. چرا تقریباً بلااستثناء، قسمت رو و قابل رویت جعبه‌های میوه با قسمت زیر جعبه یکسان نیست؟! همین تفاوت گاه، بین نمونه عرضه شده برای صادرات و کالای صادر شده پیش می‌آید و به بازار کالاهای صادراتی کشور لطمه می‌زند. متأسفانه باید اعتراف کرد که ما به شدت نیاز به تقویت وجدان و فرهنگ کاری داریم. اگر مردم ما که خوشبختانه به اسلام پایبند هستند، دستورات اسلامی را در این ارتباط رعایت کنند، راه پیشرفت و توسعه کشور و زمینه بهبود وضعیت اقتصادی خود و خانواده خود را فراهم خواهند کرد.

در اینجا به نمونه‌هایی از دستورات اسلامی اشاره می‌شود:

• پیامبر اکرم(ص):

“بهترین کسب‌ها، کسبی است که کارگر با دست کند اگر با دقت انجام گیرد.”^{۶۸}

• امام صادق(ع):

“تلاش تو در راه کسب معاش باید فوق مشخصه مسامحه‌گری باشد که در اثر سستی حق کار را ضایع کرده است...”^{۶۹}

• امام علی(ع): "خداوند شخص صنعتگر امین را دوست دارد."^{۷۰}

• پیامبر اکرم(ص): "خداوند متعال دوست دارد به هنگامی که یکی از شما کاری را انجام می‌دهد آن را به صورت درست و متقن انجام دهد."^{۷۱}

• "پیامبر اکرم (ص): «کسی که بدون آگاهی و دانش لازم کاری را انجام دهد فسادش بیشتر از صلاحش خواهد بود»."^{۷۲}

• پیامبر اکرم (ص):

"خدا دوست دارد وقتی کسی کاری می‌کند به نحو احسن انجام دهد."^{۷۳}

۶۹- « لِيَكُنْ طَلَبُكَ الْمَعِيشَةَ فَوْقَ كَسْبِ الْمَضْيَعِ ... » مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۳، به نقل از: الحديث، همان، ص ۷.

۷۰- « إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْمُحْتَرِفَ » حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۴، حدیث شماره ۶.

۷۱- « قَالَ النَّبِيُّ (ص): إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتِقَنَهُ ». ری شهری، میزان الحكم، ج ۷، ص ۲۹، به نقل از: تقوی دامغانی، سیدرضا؛ چهل حدیث، به نقل از کار و کارگر، (تهران، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳)، چاپ دوم.

۷۲- « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يُفْسِدُ أَكْثَرَ مِمَّا يُصْلِحُ ». کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، ج ۱، مترجم سید جواد مصطفوی، (تهران، انتشارات علمیه الاسلامیه، بی‌تا)، ص ۵۵.

۷۳- « يُحِبُّ اللَّهُ الْعَامِلَ إِذَا عَمِلَ أَنْ يُحْسَنَ ». میزان الحكمه، ج ۷، ص ۲۹ به نقل از تقوی دامغانی، ص ۲۸، نهج الفصاحه صص ۱۵۱، ۴۳، حدیث

توقع از بودجه دولت

از ضعف‌های مهم فرهنگی کشور این است که بهبود امور را فقط از حکومت توقع می‌کنیم. گرچه دولت بدون شک نقش بسیار مهمی در بهبود در امور دارد و به همین جهت نیز اسلام تأکید زیادی بر ضرورت تشکیل حکومت صالح اسلامی دارد، ولی نمی‌توان همه چیز را از دولت به معنی کامل آن یعنی مجموع حکومت توقع نمود.

حکومت حقه، در صورت همراهی مردم می‌تواند به موفقیت دست یابد، در غیر این صورت تحقق شکست‌ها قطعی است. یک دلیل مهم هم، عدم همراهی مردم با حکومت معصوم یعنی حضرت علی(ع) است که گلایه‌های آن حضرت را به دنبال داشت و از عواقب آن همگی آگاه هستیم. در انقلاب اسلامی، همراهی مردم با حکومت اسلامی بود که پیروزی‌ها را یکی پس از دیگری به دنبال داشت. مقاومت و پیروزی در جنگ هشت ساله، نتیجه چنین همدلی و همراهی‌ای بود و مقابله با تحریم‌های همه جانبه غربی‌ها نیز این‌گونه حفظ شد. اگر بخواهیم بر معضلات اقتصادی نیز فائق آییم، هم عملکرد دولت و هم رفتار مردم و هم همکاری و همدلی مردم و حکومت، در آن نقش اساسی دارند. اگر ما دستورات اسلامی را دقیقاً به اجرا در آوریم، موفقیت حتمی خواهد بود.

این باور در بین مردم رواج دارد که حل مشکلات مالی و معیشتی مردم بر عهده دولت است و حل مشکلات باید از طریق استفاده از بودجه دولت تأمین شود. تلاش برای

دسترسی به این بودجه، حجم زیادی از فعالیت‌ها را تشکیل می‌دهد و هر کس موفق شود بودجه‌ای را در این ارتباط به خود اختصاص دهد، احساس موفقیت به او دست می‌دهد.

بسیاری از مسئولین اعم از مسئولین اجرایی و نمایندگان محترم مجلس در ادوار مختلف نیز با همین باور، بر اساس تبار گرایی، به رقابت و مبارزه برای اختصاص بودجه بیشتری به منطقه خود پرداخته و موفقیت در این امر را یک پیروزی بزرگ می‌شمارند. مردم مناطق مختلف نیز از نمایندگان خود و نیز از همشهریانی که مناسب اجرایی را بدست آورده‌اند، چنین انتظاری را دارند و متأسفانه کم نیستند افرادی که این چنین عملکردی را افتخارآمیز دانسته و به اعمال خود در این راستا می‌بالند. این افراد، با انتقال طرح‌های عمرانی و صنعتی، از محل مناسب کارشناسی شده به منطقه خویش، گاه زیان‌های مستمر جبران ناپذیری را به اقتصاد کشور وارد آورده‌اند و چه بسا طرح‌های مهمی را که در جای مناسب می‌توانستند سودآور باشند، به طرح‌های زیان‌دهی تبدیل کرده‌اند که همواره نیازمند اختصاص بودجه کمکی از بودجه دولت شده‌اند و ضرر هنگفتی به اقتصاد کشور و به نفع مزایای محدود منطقه خود وارد آورده‌اند. این تبعیض و اجحاف، نه تنها در امور مربوط به اموال عمومی، بلکه در ارتباط با استخدام‌های دولتی نیز مشاهده می‌شود، گرچه در انتصابات نیز، به نوعی موضوع بیت‌المال مطرح می‌باشد.

با انتصاب یک فرد در یک مسئولیت، بستگان، همسایه‌ها، هم‌محله‌ای‌ها، همشهریان، هم‌جناحی‌های آن مسئول، بدون

توجه به شایستگی‌ها، در موقت‌های مختلف منصوب می‌گردند. وقتی یک مسئولی از ویژگی‌های خاص چهره یا لهجه یا پسوند محل تولد در نام فامیل خاصی برخوردار باشد، پنهان کردن انگیزه انتصابات با ملاک‌های غلط فوق‌الذکر مشکل‌تر خواهد بود.

وقتی مسئولی به آن حد می‌رسد که بستگان و همشهریان و... خود را شایسته‌ترین‌ها بداند فاجعه عمیق‌تر است.

امام علی (ع) و بودجه عمومی

در قسمت قبلی، به توقعات رایج، برای برخورداری افراد از بودجه عمومی اشاره شد. در اینجا، در ادامه مبحث قبلی، به داستان معروف عقیل و امام علی (ع) اشاره می‌گردد، به این امید که تغییری در رفتار غلط رایج ایجاد نماید. این مطلب عیناً به نقل از روزنامه جمهوری اسلامی نقل می‌گردد:^{۷۴}

“مخارج سنگین و کثرت عائله، پشتش را زیر بار قرض خم کرده بود. هر تدبیری که می‌اندیشید موفق نمی‌شد که خود را از این وضعیت فلاکت بار رها سازد.

فقر و تنگدستی او نه تنها باعث عذاب او و خشنودی دشمنانش، که موجب تعجب همگان نیز شده بود، “برادر خلیفه باشی و زندگی‌ات این‌گونه باشد؟!...”

بارها با خود کلنجار رفته بود... “آیا به نزد او بروم؟ آیا از او چیزی بیش از سهم خود بخواهم؟” و هر بار به خود پاسخ

داده بود: “نه! هر کس علی را شناسد من که او را خوب می‌شناسم! عدالت او از کودکی با وی بود، از همان زمانی که من و بقیه همبازیانش از اخلاق او شگفت زده بودیم... نه! او از مال خودش هر چه بخواهم به من می‌دهد، اما هیئات که درهمی از مال عمومی را به من ببخشاید...” اما سرانجام، احتیاج و فقر مفرط آنچنان او را تحت فشار قرار داد که تصمیم خود را گرفت....

شب بود و هوای کوفه گرم و تفتیده. دو برادر روی بام دارالاماره نشسته، مشغول گفتگو بودند. “عقیل” پس از مدتی حاشیه رفتن سر اصل مطلب رفت: “برادر! من زیر بار قرض مانده‌ام دستور فرما قرض مرا ادا کنند تا زحمت را کم کرده به خانه برگردم.”

- چقدر مقروضی؟

- صد هزار درهم؟

قلب رئوف برادر فشرده شد و آثار غصه و اندوه بر پیشانی نورانی‌اش نقش بست. سرش را پایین انداخت و با شرمندگی گفت: “متأسفم برادر جان که اینقدر ندارم تا قرض تو را کاملاً بدهم. ولی صبر کن تا زمان پرداخت حقوق برسد، از سهم شخصی خودم برمی‌دارم و به تو می‌دهم. اگر نه این بود که خانواده خودم خرج دارند، تمام سهم خودم را به تو می‌دادم.”

- چی؟! صبر کنم تا وقت پرداخت حقوق برسد؟ بیت‌المال و خزانه کشور در دست توست، چرا مرا به رسیدن زمان پرداخت حقوق حواله می‌کنی؟ بعلاوه، مگر تمام حقوق تو

چقدر است؟ فرضاً تمام حقوق را به من بدهی، چه دردی از من دوا می‌شود؟

- خزانه دولت پول دارد یا ندارد، چه ربطی به من و تو دارد؟! من و تو هر کدام فردی هستیم مثل سایر افراد مسلمین. درست است که تو برادر منی و من باید تا حد امکان به تو کمک کنم، اما از مال خودم، نه از بیت‌المال مسلمین.”

مباحثه ادامه داشت و عقیل با زبان‌های مختلف و به عناوین گوناگون اصرار و سماجت می‌کرد که “اجازه بده از بیت‌المال پول کافی به من بدهند تا من بروم.”

بام دارالاماره به بازار کوفه مشرف بود و صندوق‌های پول تجار و بازاریان از آنجا دیده می‌شد. در این بین که عقیل همچنان بر درخواست خود پافشاری می‌کرد. امام علی(ع) رو به او کرد و گفت: “اگر باز هم اصرار داری و سخن مرا نمی‌پذیری پیشنهادی به تو می‌کنم. اگر عمل کنی می‌توانی تمام دین خویش را پردازی و بیش از آن هم داشته باشی.”

- چه کار کنم؟

- در آن پایین صندوق‌های پر پولی است. همین که خلوت شد و کسی در بازار نماند. برو آن‌ها را بشکن و هر چه دلت می‌خواهد بردار!

- صندوق‌ها مال کیست؟

- مال مردم و کسبه است که نقدینه خود را در آن می‌ریزند.

- عجب! به من پیشنهاد می‌کنی که صندوق مردم را بشکنم و اموال آنان را که به هزار زحمت به دست آورده و در این

صندوق‌ها ریخته و به خدا توکل کرده و رفته‌اند. بردارم و بروم؟

- پس تو چطور به من پیشنهاد می‌کنی که صندوق بیت‌المال مسلمین را برای بازکنم؟ مگر این مال متعلق به کیست؟ این هم متعلق به مردمی است که خود راحت و بی‌خیال در خانه‌های خویش خفته‌اند... اکنون پیشنهاد دیگری می‌کنم.

- دیگر چه پیشنهادی؟

- شمشیر خویش را بردار! من نیز شمشیرم را برمی‌دارم. در نزدیکی کوفه شهر قدیمی "حیره" است که مکان بازرگانان عمده و ثروتمندان بزرگ محسوب می‌شود. شبانه دو نفری می‌رویم و به یکی از آن‌ها شبیخون می‌زنیم و ثروت کلانی با خود می‌آوریم!

- بردار جان! من برای دزدی نیامده‌ام که تو این حرف‌ها را می‌زنی. من می‌گویم از بیت‌المال و خزانه کشور که در اختیار توست پولی به من بده تا قرض خود را بدهم.

- اتفاقاً! اگر مال یک نفر را بدزدیم بهتر است از اینکه مال صد هزار مسلمان، یعنی مال همه مسلمین را بدزدیم. چطور شد که ربودن مال یک نفر با شمشیر دزدی است، ولی ربودن مال عموم مردم دزدی نیست؟ تو خیال کرده‌ای که دزدی فقط منحصر در این است که کسی به دیگری حمله کند و با زور مال او را از چنگش بیرون بیاورد. شنیع‌ترین اقسام دزدی همین است که تو الان به من پیشنهاد می‌کنی."

“چون کشورمان از منابع غنی زیر زمینی برخوردار است، ضرورتی به کار زیاد نیست.” این باور غلطی است که متأسفانه در کشور رایج است و یکی از موانع فرهنگی توسعه در کشور می‌باشد. این در حالی است که برخورداری از امکانات زیاد می‌تواند زمینه را برای پیشرفت و توسعه سریع‌تر فراهم آورد و امید به آینده را افزایش دهد، به این شرط که مردم، با کار و تلاش زیاد خود، امکانات بالقوه را به امکانات بالفعل تبدیل کنند. در این صورت رشدی سریع‌تر از سایر ملل را تجربه خواهند کرد. کشورهایی که از فرهنگ غنی کار برخوردار بوده‌اند، حتی اگر از منابع غنی زیر زمینی بهره‌ای نداشتند، رشد سریعی را تجربه کرده‌اند و کشورهای غنی از لحاظ منابع زیرزمینی ولی ضعیف از نظر فرهنگ کار عقب افتاده، نیازمند کمکِ همان کشورهای ضعیف از نظر منابع و قوی از نظر فرهنگ کار شده‌اند.

در اینجا نگاهی به آیات و روایات، راه صحیح را به ما نشان می‌دهد.

• قرآن:

ای آل داوود به شکرانه نعمت‌هایی که به شما ارزانی داشتیم “کار کنید که بندگان شکرگزار من کم هستند. سوره سبا آیه ۱۳

قرآن: وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حَبْلًا مَلَبَسُونََهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَازِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

اوست خدایی که دریا را در تسخیر شما قرار داد تا از آن گوشت‌های تازه (صید کرده) و بخورید و از آن دریا(ها)،

زینت‌ها و زیورها برای پوشیدنی‌ها استخراج نمایند و می‌بینید که چگونه کشتی‌ها سینه آب‌ها را می‌شکافند (و بر دریا روان هستند) تا از “فضل خداوند” بجویند (و نعمت‌ها بدست آورید).^{۷۵}

امام علی (ع):

کسی که آب و خاک دارد (یعنی نعمت‌های طبیعی که خداوند در اختیار او قرار داده را دارد و نیروی انسانی خویش را برای بهره‌برداری به کار نمی‌بندد) و در عین حال با فقر و گدایی زندگی می‌کند، نفرین و لعنت بر او باد.^{۷۶}

در قسمت‌های قبل به عواملی که موجب فقر و رشد بیکاری می‌شوند اشاره و راه‌های مقابله با آن ذکر شد. در این قسمت به احادیثی در ارتباط با نتایج حاصل از فقر اشاره می‌شود (با توجه به اینکه بیکاری موجب فقر است):

- بیم آن است که فقر به کفر انجامد.^{۷۷}
- ناداری مایه اندوه بسیار است و اندوه بدن را منهدم می‌کند.

۷۸

۷۵- سوره نحل آیه ۱۴

۷۶- “مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَاباً ثُمَّ افْتَقَوْا فَبَاعَدَهُ اللَّهُ...” به نقل از الحدیث، احادیث گردآوری شده از کتابهای “گفتار فلسفی” توسط مرتضی فرید (تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۵)، ج ۳، ص ۲۶.

۷۷- كَانِ الْفَقْرُ اَنْ يَكُونَ كُفْرًا: نهج الفصاحه، ص ۴۴۹، حدیث شماره

• ناداری مایه سراسیمگی عقل است.^{۷۹}

• بدرستی که فقر نقصی برای دین است.^{۸۰}

• هر کس به فقر دچار شود به چهار چیز دچار شده است:
ضعف در یقین، نقصان در عقل، سستی در دین، کمی حیا،
پس به خدا پناه می‌بریم از فقر.^{۸۱}

• هنگامی که انسان روزی خود را داشته باشد، آرامش
می‌یابد.^{۸۲}

• هر کس به فقر دچار شود به چهار چیز دچار شده است:
ضعف در یقین، نقصان در عقل، سستی در دین، کمی حیا،
پس به خدا پناه می‌بریم از فقر.^{۸۳}

۷۸- «الْفَقْرُ أَحْزَانُ، وَالْحُزْنُ يَهْدِمُ الْجَسَدَ» (در برخی از نسخه‌ها به جای
«الفقر»، «الفقر» آمده است. غرر الحکم، صص ۱۳ و ۱۷، به نقل از:
حکیمی، محمدرضا و... «الحیاء»، ج ۳، ص ۳۰۹.

۷۹- «الْفَقْرُ مَدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ»، نهج البلاغه، «فیض الاسلام» ص ۱۲۳۸، «عبده»
۳/۲۲۹ به نقل از حکیمی، محمدرضا و... ج ۳، ص ۳۱۰.

۸۰- «ان الفقر منصفه للدنی»، نهج البلاغه، «فیض الاسلام»، ص ۱۲۳۸، «عبده»
۲۲۹/۳ به نقل از حکیمی، محمدرضا و...، ج ۳، ص ۳۱۰.

۸۱- مجلسی، محمداقرا، بحارالانوار، ج ۷۲، ص ۷، چاپ تهران،
همچنین به عنوان نمونه به کتاب زیر مراجعه شود. عقیقی بخشایشی،
پیکار با فاجعه گرسنگی و فقر، (تهران، انتشارات الهام و آئین جعفری،
۱۳۵۵.

۸۲- «ان النفس اذا أحرزت قوتها، استقرت»، حرّ عاملی، محمدبن حسن،
ج ۱۲، ص ۳۲۰ حدیث شماره ۳.

۸۳- مجلسی، محمداقرا، بحارالانوار، ج ۷۲، ص ۷، چاپ تهران،
همچنین به عنوان نمونه به کتاب زیر مراجعه شود. عقیقی بخشایشی،

• هنگامی که انسان روزی خود را داشته باشد، آرامش می‌یابد.^{۸۴}

نقش حجاب در پیشرفت

ارزش‌های اجتماعی رایج در هر جامعه‌ای عامل مهمی در پیشرفت یا عقب افتادگی آن جامعه دارد.

از آنجا که ارزش بودن علم در هر جامعه‌ای تأثیر مستقیم در پیشرفت آن جامعه دارد، میزان و درجه این ارزش در جامعه به همان میزان در پیشرفت جامعه تأثیر گذار می‌باشد.

در جوامع غربی علم ارزش است اما ارزش‌های اجتماعی پررنگ دیگری نیز وجود دارد که در بسیاری از موارد عرصه را بر علم آموزی تنگ می‌نماید و افراد برای کسب احترام و ارزش اجتماعی به سمت این ارزش‌های پررنگ می‌روند.

در جوامع غربی جذابیت فیزیکی یکی از ارزش‌های مهم اجتماعی است و لذا وقت و انرژی و ثروت کلانی صرف این امور می‌شود و مسابقات در کسب احترام اجتماعی به مسابقه در نشان دادن جذابیت‌های فیزیکی می‌انجامد. مسابقات ملکه زیبایی در این کشورها نمودی از این جو حاکم بر جوامع غربی است.

پیکار با فاجعه گرسنگی و فقر، (تهران، انتشارات الهام و آئین جعفری، ۱۳۵۵).

۱۰۰- "ان النفس اذا أخرزت قوتها، استقرت"، حرّ عاملی، محمدبن حسن، ج ۱۲، ص ۳۲۰ حدیث شماره ۳.

اما در اسلام هر چند جذابیت فیزیکی یک نعمت الهی محسوب می‌شود، لیکن صرفاً یک ارزش زناشویی است و نباید به یک ارزش اجتماعی تبدیل گردد. به همین لحاظ نیز برای اینکه این ارزش وارد روابط اجتماعی نگردد، اسلام حجاب را مقرر داشته است.

لذا در جامعه ای که جذابیت فیزیک یک ارزش اجتماعی نباشد و در عین حال علم آموزی در حد عبادت خداوند به ارزشی والا تبدیل گردد، زمینه پیشرفت همه جانبه ای فراهم می‌گردد.

ژاپن از فرهنگ کار بسیار بالایی برخوردار بوده و ساعت مفید کاری‌اش بیشتر از ساعت مفید کاری در غرب می‌باشد، ضمناً بر خلاف غرب، حداقل در سال‌های گذشته اخلاقیات و پوشش زنان بهتر از غرب است، لذا علیرغم ویرانی در جنگ جهانی دوم و اصابت دو بمب اتمی به این کشور، توانست گوی سبقت را از غرب برباید و پیشرفت بسیار چشمگیری را تجربه نماید.

فصل ششم

استراتژی‌ها

با مشخص شدن میزان صادرات نفت به ازای هر ایرانی در هر ماه که در بودجه سال ۱۳۹۱ این مبلغ فقط ۶۷۰۰۰ تومان بوده مشخص می‌شود که رهایی از وابستگی اقتصاد کشور به صادرات نفت خام کاری شدنی است.

تحریم خرید نفت ایران توسط کشورهای غربی را باید به عنوان یک فرصت برای بسیج مردم و ایجاد عزم ملی برای رهایی از این وابستگی محسوب کرد و باید قدر آن را بدانیم. در ادامه استراتژی‌هایی که در دو کتاب "کلیدهای پیشرفت، عوامل و موانع فرهنگی کار، تولید و سرمایه" و "جهاد اداری" بر اساس روش علم مدیریت استراتژیک تدوین نموده‌ام منتشر می‌نمایم.

الف: کتاب "جهاد اداری"

استراتژی اصلاح وضعیت اداری

یکی از کتاب‌های تألیف شده توسط نگارنده (قدیری ابیانه) که در دست انتشار است، کتاب جهاد اداری است. در این کتاب ضمن ارزیابی مشکلات اداری، به ویژه در زمینه اطلاع‌رسانی بهارباب رجوع در رابطه با چگونگی کاهش نیاز مردم به مراجعه به ادارات که نتیجه یک تحقیق گسترده و موضوع رسانه دکترای «علوم دفاعی استراتژیک با گرایش مدیریت استراتژیک» تحت عنوان «استراتژی مدیریت اطلاع‌رسانی دستگاه‌های دولتی از نگاه توسعه و امنیت ملی» است، اهداف، سیاست‌ها و استراتژی‌ها به شرح زیر تدوین گردیده است.

اهداف

در جهت تدوین استراتژی‌های اطلاع‌رسانی در امور اداری دستگاه‌های دولتی و حکومتی، اهداف زیر را باید در نظر گرفت:

۲. تأمین رفاه مردم؛
۳. بهبود وضع ترافیک؛
۴. کاهش مصرف سوخت؛
۵. کاهش تصادفات و تلفات ناشی از آن؛
۶. کاهش آلودگی هوا و تلفات و آثار ناشی از آن؛
۷. تقویت مؤلفه‌های قدرت ملی؛

۸. توسعه و آبادانی روزافزون کشور؛
۹. فقرزدایی و رسیدگی به مردم مناطق محروم؛
۱۰. تقویت اعتماد و رضایت عمومی نسبت به نظام؛
۱۱. کاهش حجم دولت؛
۱۲. تقویت امنیت ملی.

سیاست‌ها

سیاست‌های زیر را باید درباره اطلاع‌رسانی در امور اداری، در جهت تدوین استراتژی‌ها مد نظر قرار داد:

۱. خصوصی‌سازی حداکثری اطلاع‌رسانی و انجام مناسب امور اداری؛
۲. اصلاح ساختار اداری با تأکید بر کارآیی، شفافیت، سلامت و بهره‌مندی از فن‌آوری‌های نو؛
۳. تأمین رفاه مردم؛
۴. پرهیز از اتلاف وقت مردم در تردهای اضافی و ترافیک؛
۵. کاهش تقاضای سفر؛
۶. بهبود وضع ترافیک؛
۷. کاهش مصرف سوخت؛
۸. کاهش تصادفات و تلفات ناشی از آن؛
۹. کاهش آلودگی هوا و تلفات و آثار ناشی از آن؛
۱۰. تحقق عدالت اجتماعی در برخورداری از تسهیلات دولتی؛
۱۱. مبارزه با فساد و رشوه‌خواری و رانت‌خواری؛

۱۲. خدمت‌گذاری به مردم؛
۱۳. پاسخگویی به مردم؛
۱۴. شفاف‌سازی اطلاعات اداری؛
۱۵. جلوگیری از اتلاف سرمایه‌های عمومی برای استفاده بهینه از آن؛
۱۶. اختصاص بهینه بودجه؛
۱۷. کاهش حجم دولت؛
۱۸. توسعه و آبادانی روزافزون کشور؛
۱۹. خنثی‌سازی توطئه‌های دشمنان خارجی و عوامل داخلی؛
۲۰. تقویت اعتماد و رضایت عمومی نسبت به نظام؛
۲۱. تقویت مقبولیت و مشروعیت نظام؛
۲۲. تقویت مشارکت و حمایت مردمی از نظام.

استراتژی‌ها

استراتژی‌های (بهره‌برداری از فرصت‌ها با بهره‌جویی از نقاط قوت)

- (۱) استفاده از امکانات موجود و رو به گسترش ارتباطی - نظیر تلفن، پست و ... - برای برقراری ارتباط متقابل بین‌ارباب رجوع و ادارات برای انتقال اطلاعات اداری و پاسخگویی به صورت غیر حضوری با هدف کاهش تقاضای سفر.
- (۲) گسترش پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی در دستگاه‌های دولتی و استفاده از پست الکترونیکی برای اطلاع‌رسانی و پاسخگویی در امور اداری.

(۳) فعال‌شدن نیروهای آموزش دیده در زمینه فناوری اطلاعاتی در بخش دولتی و خصوصی با هدف اطلاع‌رسانی در امور اداری.

استراتژی‌های رفع نقاط ضعف با بهره‌جستن از فرصت‌ها

۱. فرهنگ‌سازی از طریق رسانه‌های گروهی و ... برای ترغیب و آموزش مردم، کارکنان دولتی و ادارات برای استفاده از وسایل ارتباطی برای انتقال اطلاعات اداری به مردم با هدف کاهش تقاضای سفر.

۲. شفاف‌سازی اطلاعات اداری برای ایجاد امکان دسترسی آسان مردم به اطلاعات اداری با هدف مقابله با فساد اداری و رشوه‌خواری.

۳. برنامه‌ریزی بر اساس برون‌دادها و توجه به وضعیت ارباب‌رجوع در خارج از محیط اداری و انجام امور اداری از مبدأ با هدف کاهش تقاضای سفر در اتخاذ تدابیر اداری.

۴. توسعه فن‌آوری‌های بانکی و همکاری بین بانکی با هدف انجام مشترک امور مالی اداری ارباب‌رجوع و اختصاص شماره حساب‌های سراسری و رُند به سازمان‌های دولتی با هدف سهولت در اطلاع‌رسانی در مورد حساب‌های بانکی ادارات.

۵. اختصاص بودجه مناسب برای اطلاع‌رسانی
غیرحضوری در امور اداری به مردم با هدف کاهش
تقاضای سفر و کاهش زمینه فساد اداری.

استراتژی‌های استفاده از نقاط قوت برای احتراز از تهدیدات

۱. ایجاد مراکز اطلاع‌رسانی و پاسخگویی از طریق
امکانات ارتباطاتی (پست، تلفن، پست الکترونیک و ...)
بهارباب‌رجوع با هدف کاهش تردد با هدف کاهش
اتلاف وقت مردم، کاهش ترافیک، کاهش تصادفات و
آلودگی هوا و تلفات ناشی از آن و صرفه‌جویی در
هزینه‌های خانوار و دولت.

- شفاف‌سازی اطلاعات اداری و فراهم‌آوردن
دسترسی مردم به اطلاعات و مقررات اداری
از طریق ایجاد بانک‌های اطلاعات اداری و
بانک مرکزی اطلاعات اداری و پایگاه‌های
اینترنتی اطلاع‌رسانی با هدف کاهش زمینه
فساد اداری.

- استفاده از امکانات اداری و اطلاع‌رسانی برای
کاهش تقاضای سفر، کاهش زمینه فساد اداری،
تسهیل امورارباب‌رجوع با هدف افزایش
رضایت عمومی، مشارکت مردمی، مقبولیت و
مشروعیت نظام.

استراتژی‌های کاهش نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدات

۱) اصلاح فرهنگ عمومی در استفاده از وسایل ارتباطی برای کسب اطلاعات اداری و پرهیز از مراجعه حضوری به ادارات برای کسب اطلاعات اداری.

۲) اصلاح فرهنگ اداری و مدیریتی کارکنان دولتی در جهت استفاده از امکانات ارتباطاتی موجود و پاسخگویی غیرحضوری به مردم برای اجتناب از تردد اضافی‌ارباب‌رجوع به ادارات با هدف کاهش تقاضای سفر و تسهیل امور برای‌ارباب‌رجوع.

۳) تاکید و رعایت حق‌ارباب‌رجوع در دریافت پاسخ مکتوب مستند به قوانین و مقررات شفاف اداری در مورد تقاضاهای خود.

۴) اختصاص بودجه برای پرهیز از سفر به جای اختصاص بودجه به انجام سفر با افزایش بودجه اطلاع‌رسانی دستگاهی دولتی با تأکید بر اطلاع‌رسانی اداری غیر حضوری به متقاضیان خدمات دولتی.

۵) ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی و بانک اطلاعات اداری و اطلاع‌رسانی در مورد وجود چنین پایگاه‌هایی به منظور شفاف‌سازی و دسترسی مردم به اطلاعات اداری با هدف کاهش زمینه فساد و کاهش تقاضای سفر.

استراتژی‌های ترکیبی

(۱) اصلاح فرهنگ کاری و مدیریتی کارکنان و مدیریت‌های دولتی در جهت لحاظ کردن برون‌دادها و وضعیت و منافع متقاضیان خدمات دولتی در برنامه ریزی‌های مدیریتی و انجام امور مردم از مبدأ و اصلاح فرهنگ کارکنان و مدیران دولتی برای اطلاع‌رسانی امور اداری به صورت غیر حضوری از طریق استفاده از امکانات ارتباطاتی در دسترس با هدف جلب رضایت و تسهیل امور ارباب‌رجوع و کاهش نیاز مردم به مراجعه به ادارات.

(۲) اختصاص بودجه برای پرهیز از سفر به جای اختصاص بودجه به انجام سفر و افزایش بودجه اطلاع‌رسانی دستگاه‌های دولتی با هدف اطلاع‌رسانی غیر حضوری به متقاضیان خدمات دولتی.

(۳) ایجاد واحدهای اطلاع‌رسانی و پاسخگویی به متقاضیان خدمات دولتی در ادارات با استفاده از امکانات موجود و رو به گسترش ارتباطاتی- نظیر تلفن، پست و ...- برای انتقال اطلاعات اداری و پاسخگویی، به‌ویژه به صورت غیرحضوری، به ارباب‌رجوع به منظور کاهش نیاز مردم به مراجعه حضوری به ادارات با هدف جلب رضایت بیشتر مردم و بهبود وضعیت ترافیک و هوا.

(۴) سازماندهی ادارات برای پاسخگویی مکتوب و مستدل و مستند به مقررات شفاف و قابل دسترس اداری- عندالمطالبه- به متقاضیان خدمات دولتی با

هدف کاهش زمینه‌های فساد اداری و رشوه‌خواری و به رسمیت شناختن حق ارباب رجوع برای دریافت پاسخ مکتوب.

(۵) شفاف‌سازی اطلاعات اداری و فراهم آوردن امکانات دسترسی آسان مردم به اطلاعات و مقررات اداری از طرق مختلف از جمله از طریق ایجاد بانک‌های اطلاعات اداری و بانک مرکزی اطلاعات اداری و پایگاه‌های اینترنتی اطلاع‌رسانی و با هدف افزایش اطلاعات و آگاهی عمومی در مورد امور اداری، کاهش تقاضای سفر و کاهش زمینه فساد اداری و رشوه‌خواری.

(۶) فراهم کردن زمینه فعال‌شدن نیروهای آموزش دیده در زمینه فناوری اطلاعات در بخش خصوصی و دولتی و حمایت از مشارکت بخش خصوصی در اطلاع‌رسانی امور اداری با هدف کاهش تقاضای سفر.

(۷) فرهنگ‌سازی از طریق رسانه‌های گروهی و ... برای ترغیب و آموزش مردم، برای استفاده از وسایل ارتباطی برای دریافت اطلاعات اداری مورد نیاز با هدف کاهش تقاضای سفر.

(۸) توسعه فن‌آوری‌های بانکی و همکاری بین بانکی با هدف انجام مشترک امور مالی ادارایارباب رجوع و اختصاص شماره حساب‌های سراسری و رُند به سازمان‌های دولتی با هدف سهولت در اطلاع‌رسانی در مورد حساب‌های بانکی ادارات.

ب: کتاب "کلیدهای پیشرفت: عوامل و موانع فرهنگی کار، تولید و سرمایه"

استراتژی اصلاح وضعیت اقتصادی کشور

نگارنده در کتاب دیگری تحت عنوان کلیدهای پیشرفت: عوامل و موانع فرهنگی کار، تولید و سرمایه که منتشر شده است، اهداف، سیاست‌ها و راهبردهای (استراتژی) ساختار و وضعیت اقتصادی کشور را تدوین و پیشنهاد کرده است: متن این بخش از کتاب مذکور به شرح زیر می‌باشد:

سیاست‌های فرهنگی اجتماعی

- برای تحقق اهداف مورد نظر که در قسمت قبلی به آن اشاره شد، سیاست‌های مناسبی که باید اعمال شود، عبارتند از:
- پاک‌سازی باورهای مذهبی از خرافات و تحریفات و ناب‌سازی مذهب،
- تکیه به ایمان مذهبی و تقویت آن،
- تقویت عرق ملی، بویژه در مقابل غرب،
- تقویت اعتماد عمومی به نظام و امید به آینده،
- توسعه علمی، فرهنگی و کیفی نیروی انسانی و پرورش نیروی انسانی کاردان و کار آفرین،
- تقویت نیروهای فنی و حرفه‌ای در سطوح مختلف،
- تقویت فرهنگ و وجدان کاری،

- شایسته سالاری در مدیریت‌های عمومی و دولتی و ترجیح آن بر امنیت شغلی،
- اصلاح ساختار اداری،
- اصلاح قوانین و مقررات و ثبات آن‌ها،
- شفافیت در امور اقتصادی و اداری،
- پاسخگو بودن دستگاه‌های حکومتی به مردم،
- آمایش سرزمینی،
- استفاده از امکانات بالقوه کشور،
- استفاده از فرصت‌های موجود در سایر کشورها برای اعزام نیروی کار مازاد بر نیاز کشور،
- جلوگیری از فرار مغزها،
- گسترش فرهنگ تحقیق و مطالعه،
- افزایش آگاهی‌های عمومی،
- گسترش مشارکت عمومی و نهادهای مدنی اسلامی،
- کاهش بار تکفل و افزایش داوطلبان کار در نیروهای بالقوه فعال،
- استفاده از توان زنان در جهت توسعه همه‌جانبه کشور در چارچوب فرهنگ اسلامی،
- با ارزش محسوب شدن هر کار حلال،
- تقویت فرهنگ حفاظت از اموال عمومی و میراث فرهنگی،
- تقبیح تقاضای کمک از بودجه عمومی،
- ترغیب اقامت داوطلبانه در روستاها و نقاط دورافتاده و محروم،

- کنترل جمعیت،
- ایجاد آرزوهای قابل دسترس برای مردم،
- افزایش اعتماد به نظام و امید به آینده،

استراتژی‌ها

پس از تعیین اهداف و سیاست‌ها نوبت به تدوین استراتژی‌ها فرا می‌رسد. استراتژی‌ها تحت چهار عنوان مختلف ذکر می‌گردند که عبارتند از :

- استراتژی اصلاح فرهنگ عمومی،
- استراتژی اصلاح ساختار اداری و قوانین،
- استراتژی اجتماعی،
- استراتژی تأمین اجتماعی،

استراتژی‌های فوق باید توأم با بکارگیری استراتژی اقتصادی مناسب باشند که تحت عنوان استراتژی اصلاح ساختار اقتصادی از آن یاد شده است. در این مورد آخر، جنبه‌های فرهنگی اجتماعی استراتژی اقتصادی نیز ذکر شده است.

استراتژی کلی

با توجه به ابعاد مختلف استراتژی، استراتژی کلی که در بر گیرنده تمامی ابعاد استراتژی‌ها است جمع‌بندی و تنظیم شده است.

- استراتژی اصلاح فرهنگ عمومی
- اصلاح فرهنگ کار

- ترویج فرهنگ مصرف بر اساس الگوهای مناسب و قناعت
- اصلاح فرهنگ صادرات
- اصلاح فرهنگ مالیات
- ترویج فرهنگ پس انداز
- ترویج فرهنگ مناسب برای سرمایه‌گذاری دارایی‌ها در توسعه اقتصادی
- ترویج کار گروهی
- ترغیب به مشارکت
- تعدیل توقعات
- پاک‌سازی و ناب‌سازی باورهای دینی از خرافات و انحرافات
- ایجاد قبح در استفاده از کمک از بیت‌المال
- ترویج فرهنگ حفاظت از میراث فرهنگی
- ترویج فرهنگ حساسیت و حفاظت از اموال عمومی
- تقویت اعتماد به نظام و امید به آینده
- تقویت اعتماد به نفس و احساس عزت
- تقویت خودباوری و اتکاء به توانائی‌های فردی
- ایجاد آرزوهای مناسب
- معرفی چشم انداز ۱۴۰۴
- تدوین چشم انداز ۱۴۲۰

برخی نظر سنجی‌ها نشان می‌دهد که وقتی از افراد در مورد آرزوهای آنان سؤال می‌شود، ابتدا برخی آرزوهای شخصی، مثل تحصیل، ازدواج، اشتغال، مسکن، و برخورداری

از ثروت را برای خود و خانواده خود مطرح می‌سازند. و برخی دیگر ابتدا موضوعاتی نظیر پیروزی اسلام، سربلندی نظام، اعتلای ملت، طول عمر و سلامتی رهبر، رفع مشکلات و محرومیت‌های اقشار ضعیف، ذلت و خواری مزدوران بیگانه و ضد انقلاب، شکست اسرائیل و استکبار جهانی و پیروزی ملل مسلمان را آرزو می‌کنند. گرچه تقریباً همه موارد فوق (خواسته‌ها و آرزوهای فردی و جمعی) مطلوب هر دو گروه است، لیکن برخی ابتدا نیازهای جمعی و سپس نیازهای شخصی را مطرح می‌سازند و برخی دیگر ابتدا نیازهای شخصی و سپس آرزوهای جمعی را طرح می‌کنند.

باید برنامه ریزی فرهنگی به سمتی هدایت شود که افراد، نیازهای جمعی را بر نیازهای شخصی ترجیح دهند و روحیه جمعی و گروهی تقویت گردد. اگر افراد چنین روحیه‌ای پیدا کنند، در صورت مواجه شدن با پیشنهاد زندگی راحت‌تر در کشورهای بیگانه کشور و ملت خود را رها نکرده و خدمت به بیگانگان را به خدمت به ملت خویش ترجیح نخواهند داد و پدیده‌ای بنام فرار مغزها پدید نخواهد آمد.

معرفی برنامه‌ها و اهداف چشم انداز ۱۴۰۴ و ترسیم برنامه‌ها و اهداف برای سال ۱۴۲۰ شمسی و ترغیب مردم به مشارکت در تحقق آن برنامه‌ها و آرزوهای دست یافتنی، می‌تواند در این راستا مؤثر واقع گردد.

استراتژی اجتماعی و اداری

استراتژی اصلاح ساختار اداری و قوانین

- اصلاح ساختار قانون کار و سایر قوانین،
- ایجاد ساختار مناسب حکومتی برای زمینه‌سازی گسترش اشتغال و...
- حاکمیت شایسته سالاری حتی در مقابل امنیت شغلی،
- شفاف سازی امور مالی و اداری دستگاه‌های حکومتی،
- مقابله با مفاسد اداری،
- حاکمیت اصل پاسخ‌گویی و اطلاع رسانی،
- حاکمیت اصل مردم سالاری (رعایت حقوق و احترام و شخصیت مردم)،
- جلوگیری از اسراف و تجمل،
- اصلاح سیستم اداری برای کاهش نیاز به مراجعه مستقیم و حضوری مردم.

نکته‌ای را که مناسب است به آن بطور مثال اشاره گردد، موضوع پاسخ‌گویی به مردم است که شامل حق مردم در دریافت پاسخ کتبی به درخواست‌های خود است .

ادارات، باید هر گونه درخواست دریافت پاسخ مکتوب از سوی مردم اجابت نمایند و هر گونه موافقت و یا مخالفت با موضوع مورد تقاضا را مستدل به مقررات و قوانین کتاب" ابلاغ کنند. این امر در کنار شفافیت اسناد و مدارک و روال اداری و امکان دسترسی مردم به اطلاعات و قوانین و مقررات، زمینه تخلف کارکنان دولت و نیز زمینه بسیاری از مفاسد اداری را از بین می‌برد، حال آنکه در مقطع کنونی بسیاری از ادارات، حتی از دادن رسید نامه واصله به متقاضیان نیز خودداری می‌کنند و فقط به اعلام شماره و تاریخ ثبت نامه

وارده اکتفا می نمایند و گاه حتی از اعلام شماره وارده نامه نیز خودداری می نمایند.

همچنین وقت زیادی از مراجعین به دستگاهها، برای کسب اطلاع از چگونگی روال اداری و اطلاع از اسناد مورد نیاز برای ارائه به ادارات و برخورداری از خدمات، تلف می شود که با یک اطلاع رسانی صحیح قابل اجتناب می باشد.

متأسفانه بسیاری از ادارات، از پاسخ تلفنی یا مکتوب به متقاضیان اجتناب می کنند و از پاسخگویی مکتوب به مکاتبات مردم که از طریق پست واصل شود خودداری می نمایند. به منظور رعایت وقت، حقوق، و احترام به مراجعان، استفاده از پست و ارائه پاسخ مکتوب به تقاضای مردم، باید حتماً در اصلاح سیستم اداری گنجانده شود.

استراتژی توسعه نیروی انسانی

- پرورش نیروهای کاردان و کارآفرین،
- ارتقاء سطح علمی مردم،
- جذب نیروهای کارآفرین و مغزها،
- گسترش آموزش های فنی و حرفه ای در مقاطع زیر دیپلم تا فوق دیپلم،
- تقویت روحیه خودباوری و اتکاء و استفاده توانائی های ذاتی،

استراتژی اجتماعی

- تنظیم جمعیت در حین تسهیل ازدواج (که در شرایط فعلی کشور نیاز به افزایش جمعیت می باشد)،

- کاهش بار تکفل (افزایش داوطلبان کار نسبت به نیروهای بالقوه فعال،
- جلب مشارکت عمومی در کلیه امور،
- توسعه نهادهای مدنی اسلامی،
- مبارزه با مواد مخدر و مفساد اجتماعی،

استراتژی تأمین اجتماعی

- هدفمند در جهت اقشار ضعیف،
- هماهنگ با توان اقتصادی کشور،
- عدم تشویق تنبلی و کاهلی،
- ترجیح کمک‌های نقدی بر کالایی،

استراتژی اصلاح ساختار اقتصاد

- عدم اتکاء اقتصاد کشور به فروش نفت خام،
- احتساب منابع زیر زمینی به عنوان دارایی و نه درآمد،
- اختصاص دارایی‌ها به امر توسعه عمرانی و تولیدی و...،
- اتکاء اقتصاد به کار و تلاش مشروع آحاد مردم،
- جهت‌گیری عدالت اجتماعی و محرومیت‌زدایی،
- استفاده از موقعیت ژئو پولیتیکی و ژئو اکونومیکی و مزیت‌های کشور،
- شفاف‌سازی اقتصادی،
- واقعی کردن قیمت‌ها،
- حذف یارانه‌های کالاها و خدمات مصرفی،
- اولویت بخشیدن به واقعی کردن قیمت فرآورده‌های سوختی و انرژی‌زا،

- خصوصی سازی،
- اولویت در ساخت امور زیربنائی و تولیدی،
- اولویت طرح های نیمه تمام و اشتغالزا،
- تکیه بر سرمایه های داخلی،
- استفاده از سرمایه های خارجی به خصوص در امور اشتغالزا که امکان صادرات محصولات آن وجود داشته باشد و یا کشور را از واردات بی نیاز سازد،
- استفاده از فرصت های موجود در سایر کشورها برای اعزام نیروی کار مازاد بر نیاز ایران به خارج به نحوی که درآمد ارزی آنان به ایران باز گردد،
- رعایت محیط زیست (توسعه پایدار)
- استفاده از موقعیت تاریخی و جذابیت های باستانی و طبیعی.
- نکته ای را که در اینجا لازم به تأکید است این است که متأسفانه اقتصاد ایران از شفافیت لازم برخوردار نیست. مثلاً میزان واقعی یارانه های مواد سوختی و انرژی زا، یال در بودجه رسمی دولت انعکاس ندارد. از سوی دیگر مردم به دلیل وجود عملی این یارانه ها، که نتیجه آن ارزانی فوق العاده فرآورده های سوختی است، ارزش واقعی این مواد را نمی دانند و نمی توانند در مصرف آن منافع ملی را در نظر بگیرند. نتیجه این امر، اسراف فوق العاده در مصرف و هدر رفتن منابع کشورمی باشد و شفاف سازی اقتصاد موجب آگاهی مردم نسبت به ارزش واقعی محصولات و کالاها می گردد و در نتیجه مصرف و

هزینه‌ها منطقی می‌شود. بطور مثال افراد کمی می‌دانند که یارانه سالانه مواد سوختی و انرژی‌زا چه مقدار است.

- همانطور که در استراتژی اصلاح ساختار اقتصادی ذکر شده است، اولویت در کارهای زیربنایی و عمرانی، آنهم در اتمام طرح‌های زیر بنایی است.
- در قسمت بعدی با توجه به استراتژی‌های ذکر شده استراتژی جامع پیشنهادی ارائه می‌گردد.

استراتژی جامع

با توجه به استراتژی‌های مختلف بیان شده، استراتژی جامع مناسب را می‌توان به شرح ذیل مطرح نمود:

اصلاح ساختار اقتصادی در فضای تفاهم و هماهنگی کامل ارگان‌های مختلف نظام، در راستای اتکاء به کار و تلاش مشروع آحاد مردم و عدم اتکاء اقتصاد و امور جاری کشور به دارایی‌های حاصل از فروش نفت خام و احتساب ثروت حاصله از منابع زیر زمینی به عنوان دارایی و نه درآمد، اصلاح ساختار اداری و قوانین و حرکت به سمت خصوصی سازی و نیز واقعی سازی قیم

سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه

ایرانی

در آستانه سال ۱۳۹۲ رهبر معظم انقلاب، سیاست‌های کلی «تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی» را ابلاغ فرمودند. ضروری است که هر ایرانی از خود بپرسد که نقش من در تحقق این سیاست‌ها چیست؟ و سپس برای تحقق آنچه بر عهده اوست، برنامه‌ریزی و اقدام کند.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی با ابلاغ سیاست‌های کلی «تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی» که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شده است، دولت را مکلف کردند برای تسریع در عملیاتی‌کردن این سیاست‌ها در کمترین زمان ممکن، راهکارها را تنظیم کند و پی‌گیری‌های قانونی را انجام دهد.

متن سیاست‌های کلی «تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی» که به رؤسای قوای سه‌گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ شده، به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم

سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی

۱. بالابردن قدرت رقابت و افزایش بهره‌وری عوامل تولید با:

- اصلاح و بازسازی ساختار تولید ملی؛

- کاهش هزینه‌ها و بهبود کیفیت تولید؛

- اتخاذ انواع تدابیر تشویقی و تنبیهی؛

- بهینه‌سازی تعامل عوامل تولید.

۲. هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری‌ها و زیربناهای

آنها و بهره‌گیری از آنها با هدف:

- ارتقای کیفی و افزایش کمی تولید ملی؛

- بالا بردن درجه ساخت داخل تا محصول نهایی؛

- حمایت از تجاری‌سازی فناوری محصول و بهره‌گیری از

جذب و انتقال دانش فنی و فناوری‌های روز و ایجاد

نظام ملی نوآوری.

۳. گسترش اقتصاد دانش‌بنیان با تأکید بر توسعه مؤلفه‌های

اصلی آن، از جمله: زیرساخت‌های ارتباطی، زمینه‌های

تسهیل تبدیل دستاوردهای پژوهش به فناوری و

گسترش کاربرد آن، حمایت قانونی از حقوق اشخاص

حقیقی و حقوقی و مرتبط کردن بخش‌های علمی و

پژوهشی با بخش‌های تولیدی کشور.

۴. حمایت از تولید محصولات با ماهیت راهبردی مورد نیاز

مصارف عمومی یا بخش تولید کشور.

۵. تکمیل زنجیره تولید از مواد خام تا محصولات نهایی با

رعایت اصل رقابت‌پذیری و فاصله گرفتن از خام‌فروشی در

بازه زمانی معین.

۶. حمایت از تولید محصولاتی که عرضه رقابتی آنها با

خالص ارزآوری مثبت یا خالص ارزبری منفی همراه باشد.

۷. مدیریت منابع ارزی با تأکید بر تأمین نیازهای تولید ملی و

کارآفرینی، و ثبات ارزش پول ملی.

۸. بهبود فضای کسب و کار با هدف افزایش تولید ملی و اصلاح زمینه‌های فرهنگی، قانونی، اجرایی و اداری.

۹. افزایش سهم بخش‌های تعاونی و خصوصی در تولید ملی از طریق:

- تقویت انگیزه و عزم ملی و تأکید و تسریع در اجرای کامل سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و رعایت انضباط مالی و بودجه‌ای دولت؛

- رفع تبعیض بین بخش دولتی و بخش‌های خصوصی و تعاونی؛

- ساماندهی و حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط در جهت کارآمد سازی آن‌ها.

۱۰. تنظیم نقش نهادهای عمومی غیردولتی اقتصادی در جهت تولید ملی.

۱۱. شفاف‌سازی و به‌هنگام‌سازی آمار و اطلاعات و تسهیل دسترسی به آن و اطلاع‌رسانی در مورد ابعاد و فرصت‌های سرمایه‌گذاران و سرمایه‌گذاری در رشته‌های مختلف و مقابله جدی با استفاده از هرگونه دسترسی اطلاعاتی ویژه.

۱۲. توانمندسازی و ارتقای بهره‌وری نیروی کار با افزایش انگیزه، مهارت و خلاقیت و ایجاد تناسب بین مراکز آموزشی و پژوهشی با نیازهای بازار کار.

۱۳. بسترسازی و ساماندهی اشتغال و حرکت نیروی کار ایرانی در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی.

۱۴. ارتقای سرمایه‌های انسانی، طبیعی، اجتماعی و فیزیکی با تأکید بر توسعه نهادهای مردمی برای رشد تولید ملی.

۱۵. توسعه فرهنگ حمایت از سرمایه، کار، کالاها و خدمات ایرانی و استفاده از نظرات متخصصان و صاحب‌نظران در تصمیمات اقتصادی.

۱۶. جلوگیری از اتلاف و راکد ماندن سرمایه‌های فیزیکی و انسانی ایرانی با تأکید بر ایجاد و توسعه خدمات فنی و مشاوره‌ای فرا بنگاهی و ارتقای بازده اقتصادی این سرمایه‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی.

۱۷. گسترش تنوع ابزارهای سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و تکمیل ساختارهای آن و اعمال سیاست‌های تشویقی برای حضور عموم مردم و سرمایه‌گذاران داخلی و بین‌المللی، به‌ویژه منطقه‌ای در بازار سرمایه.

۱۸. حمایت از محققان و سرمایه‌گذاران و تشویق ورود سرمایه‌های ایرانی به حوزه‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر متضمن تحقیق و توسعه با تأسیس صندوق‌های شراکت یا ضمانت برای سرمایه‌گذاری در این حوزه.

۱۹. کارآمد سازی مدیریت منابع موجود در صندوق توسعه ملی در جهت بهینه‌سازی و هم‌افزایی ظرفیت‌های تولیدی و ارتقای کیفی کار و سرمایه ایرانی.

۲۰. تنقیح و اصلاح قوانین و مقررات- از جمله اصلاح قانون پولی و بانکی، تأمین اجتماعی و مالیات‌ها- برای تسهیل فعالیت در بخش‌های تولیدی و رفع موانع

سرمایه‌گذاری در سطح ملی با رویکرد ثبات نسبی در قوانین.

۲۱. کارآمد کردن نظام توزیع کالاها و خدمات با استفاده از سازوکار شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی و کاهش واسطه‌های غیرضرور و ناکارآمد.

۲۲. گسترش منابع مالی و کارآمدسازی مدیریت آن در جهت افزایش ظرفیت تولید ملی و کاهش هزینه‌های تأمین مالی مورد نیاز، به‌ویژه با ساماندهی، گسترش و حمایت از نهادهای مالی توسعه‌ای و بیمه‌ای.

۲۳. جلوگیری از ایجاد انحصار در چرخه تولید و تجارت تا مصرف.